

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**İKTİSAT ANABİLİM DALI
EKONOMİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE 2000 YILI SONRASI UYGULANAN PARA
POLİTİKALARININ FOREX PİYASASI ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SARAH KAREEM HUSSEIN HUSSEIN

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ MAHMUT KÜÇÜKOĞLU

**YALOVA
EKİM, 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI
EKONOMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE 2000 YILI SONRASI UYGULANAN PARA
POLİTİKALARININ FOREX PİYASASI ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SARAH KAREEM HUSSEIN HUSSEIN
218103027

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ MAHMUT KÜÇÜKOĞLU

YALOVA
EKİM, 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım “**Türkiye’de 2000 Yılı Sonrası Uygulanan Para Politikalarının Forex Piyasası Üzerindeki Etkileri**” başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Sarah Kareem Hussein HUSSEIN

ÖNSÖZ

"Türkiye’de 2000 Yılı Sonrası Uygulanan Para Politikalarının Forex Piyasası Üzerindeki Etkileri “başlıklı bu tezin amacı, 2000 yılından itibaren Türkiye’de uygulanan para politikalarının döviz piyasası üzerindeki etkilerini incelemektir. Özellikle, 2001, 2006, 2008, 2009 ve 2018 yıllarında meydana gelen ekonomik krizlerin para politikası üzerindeki etkileri ve Türk Lirası’nın döviz kuru üzerindeki yansımaları analiz edilmiştir.

Çalışma, faiz oranları ve enflasyon gibi ekonomik göstergelerin döviz piyasası ile olan ilişkisini incelemekte olup, bu göstergelerin ekonomik krizler bağlamında Türk Lirası’nın değerini nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Bu çalışmada bana rehberlik eden ve her zaman desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Mahmut Küçüköğlü’na ve kıymetli hocam Prof. Dr. Cemil Erarslan’a ve sevgili eşime teşekkür ederim.

Ekim – 2024

Sarah Kareem Hussein HUSSEIN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FOREX PİYASASI TANIMI, ÖZELLİKLERİ, AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

1. FOREX PİYASASI TANIMI VE TARİHÇESİ	5
1.1. Forex Piyasası ve Genel Kavrayış	5
1.2. Forex Piyasasının Özellikleri	6
1.2.1. Zaman avantajı	6
1.2.2. Coğrafi çeşitlilik	7
1.2.3. Yüksek likidite.....	8
1.2.4. Katılımcı çeşitliliği	9
1.2.5. Volatilite kâr fırsatları	10
1.3. Forex Piyasasının Önemi ve Dünya Ekonomisindeki Rolü	10
1.4. Tarihçe ve Evrim.....	14
1.5. Teknolojinin Gelişimi ve Forex Piyasası Üzerindeki Etkisi	17
1.5.1. Teknolojinin piyasaya getirdiği iyileştirmeler.....	18
1.5.2. Teknik analiz ve programlama	19
1.5.3. Yeni teknolojilerin etkisi	19
1.5.4. Mobil teknoloji	20
1.5.5. Blockchain teknolojisi	21
1.6. Algoritmaların Önemi ve Forex Piyasası Üzerindeki Etkileri	21
1.7. Forex Piyasa Mekanizmasının İşleyişi	22
1.7.1. Forex piyasasının temelleri.....	22
1.7.2. Forex piyasasını tanımak	22
1.7.3. Güvenilir bir broker kullanma	23
1.7.4. Teknik analize genel bir bakış	24
1.7.5. Temel analizin kullanılması.....	24

1.7.6. Sermaye yönetimi	25
1.7.7. Riski anlamak	26
1.8. Forex Piyasası Temelleri	26
1.8.1. Alış ve satış fiyatları	27
1.8.2. Fiyat marjı.....	27
1.8.3. Lot.....	27
1.8.4. Pip.....	28
1.8.5. Emir türleri	28
1.9. Forex Piyasası Avantajları	29
1.9.1. Çift yönlü bir piyasada alım satım.....	29
1.9.2. Yüksek likidite.....	30
1.9.3. Yüksek kaldıraç	30
1.9.4. Düşük ücretler.....	30
1.9.5. Forex piyasasının büyüklüğü.....	31
1.9.6. Çıkış emirleri garantisi	31
1.9.7. Çeşitlendirme.....	32
1.10. Forex Piyasası Riskleri.....	32
1.11. Forex Piyasasında Broker Türü.....	34
1.12. Forex Piyasası Katılımcıları	35
1.12.1. Küresel bankalar	36
1.12.2. Merkez bankaları	36
1.12.3. Ticari bankalar	37
1.12.4. Çokuluslu şirketler.....	38
1.12.5. Yatırımcılar.....	38
1.12.6. Piyasa yapımcıları.....	39
1.12.7. Aracı kurumlar.....	39
1.12.8. Bireyler	39
1.12.9. Yatırımcılar.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

FOREX PİYASASINDA ANALİZ TEKNİKLERİ

2. FOREX PİYASASINDA ANALİZLER.....	41
2.1. Teknik Analizde Teorik Çerçeve	41
2.2. Teknik Analizin Tanımı	41

2.3. Teknik Analizin Kökenleri.....	42
2.4. Teknik Analiz İlkeleri	43
2.4.1. Piyasa hareketinin üç eğilimi.....	43
2.4.2. Tarih tekerrürden ibarettir	44
2.5. Teknik Analizin Temel Teknikleri.....	44
2.6. Teknik Analiz Modelleri	53
2.6.1. Devam modelleri	53
2.6.2. Dönüş modelleri	57
2.7. Teknik Analiz Teorileri	61
2.7.1. Dow teorisi tanımı	62
2.7.2. Elliott dalga teorisi.....	64
2.7.3. Harmonik modeller.....	66
2.8. Teknik Göstergeler	68
2.8.1. RSI (Göreceli güç endeksi).....	68
2.8.2. Momentum göstergesi	69
2.8.3. Hareketli ortalama (MA)göstergesi	70
2.9. Forex Piyasasında Temel Analiz.....	70
2.10. Temel Analiz Varsayımları	71
2.11. Temel Analiz Aşamaları.....	72
2.11.1. Veri toplama	72
2.11.2. Verilerin analiz edilmesi.....	72
2.11.3. Siyasi faktörlerin değerlendirilmesi.....	72
2.11.4. Karar verme	73
2.11.5. Haberleri ve gelişmeleri takip etme.....	73
2.12. Ekonomik İndikatörler	73
2.12.1. Faiz oranı	73
2.12.2. Gayri safı yurtiçi hasıla (GSYİH).....	74
2.12.3. Tarım dışı istihdam.....	75
2.12.4. Tüketici fiyat endeksi	76
2.12.5. İşsizlik oranı	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE 2000 SONRASI PARA POLİTİKASI VE FOREX PİYASASINA ETKİLERİ: GELİŞMELER, KRİZLER VE REFORMLAR

3. TÜRKİYE'DE PARA POLİTİKASI VE FOREX PİYASASI	79
3.1. Para Politikası.....	79
3.2. Para Politikası Amaçları ve Araçları	80
3.2.1. Para politikasının amaçları	80
3.2.2. Para politikası araçları	80
3.3. Parasal Aktarım Mekanizması	81
3.4. 2000'li Yılların Başında Türkiye Ekonomisinin Genel Görünümü	82
3.5. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Finansal Krizleri ve Ekonomik Sonuçları.....	84
3.6. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ve Yapısal Reformlar	86
3.7. 2000-2008 Döneminde Türkiye'de Uygulanan Para Politikaları	87
3.7.1. Uygulanan para politikası amaçları	88
3.7.2. Para politikalarının etkisi.....	89
3.8. 2008-2009 Küresel Finansal Krizi ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri.....	89
3.9. 2008-2013 Yılları Arasında Türkiye'de Uygulanan Para Politikaları	92
3.10. 2013-2024 Yılları Arasında Türkiye'de Uygulanan Para Politikaları	94
3.11. Türkiye'de Para Politikası ve Forex Piyasası Arasındaki İlişki.....	97
3.12. Türkiye'de Finansal Sistem: Gelişmeler ve Para Politikası ile Forex Piyasası Üzerindeki Etkisi.....	98
3.13. Türkiye'de Para Politikası Araçları ve Forex Piyasası Üzerindeki Etkileri	100
3.13.1. Türkiye'de enflasyon ve kısıtlayıcı para politikası	102
3.13.2. Türkiye'de açık piyasa işlemleri ve bunların likidite ve para birimi değeri üzerindeki etkisi.....	104
3.13.3. Parasal gevşeme veya sıkılaştırmanın forex piyasası üzerindeki etkisi	105
3.14. Türkiye'de Enflasyon Beklentileri ile Forex Piyasası Arasındaki İlişki	108
3.15. Para Sistemindeki Reformlar ve Forex Piyasasına Etkisi	111

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PARA POLİTİKASI ARAÇLARININ ANALİZİ VE FOREX PİYASASINA ETKİLERİ

4. REGRESYON ANALİZİ VE BULGULAR.....	113
---------------------------------------	-----

4.1. Regresyon Analizi ve Bulgular	113
4.1.1. Regresyon analizi araştırması	113
4.1.2. Regresyon analizinin uygulama aşamaları	114
4.2. Veri Ön İşleme	115
4.3. Regresyon Analizi	119
4.4. Korelasyon Matrisi	121
5. SONUÇLAR	123
6. KAYNAKLAR.....	125
7. ÖZGEÇMİŞ	131

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 3.1. 2008-2009 Küresel Finansal Krizi'nin Türk Ekonomisi Üzerindeki Etkileri	91
Tablo 3.2. 2013-2024 Dönemi Türkiye'de Uygulanan Para Politikalarının Döviz Piyasası Üzerindeki Etkileri	96
Tablo 3.3. Türkiye'deki Faiz Oranı Değişikliklerinin ve Türk Lirası Üzerindeki Etkileri.....	101
Tablo 3.4. Enflasyon Oranlarını Ve Kısıtlayıcı Para Politikalarının.....	103
Tablo 3.5. Merkez Bankası'nın Açık Piyasa İşlemlerinin Likidite ve Türk Lirası Üzerindeki Etkisi	105
Tablo 3.6. Parasal Genişleme ve Sıkılaştırma Politikalarının Faiz Oranı ile Türk Lirası Üzerindeki Etkileri	107
Tablo 3.7. Enflasyon Beklentilerinin Türk Lirası Performansı Üzerindeki Etkisi.....	109
Tablo 3.8. Türkiye Ekonomisinde Enflasyon, Faiz ve Döviz Kuru Verileri (2000-2023). ...	116
Tablo 4.1. Regresyon Analizi Sonuçları	120
Tablo 4.2. Enflasyon, Faiz Oranı ve Döviz Kuru Korelasyon Matrisi.....	121

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Çizgi Grafik.....	45
Şekil 2.2. Çubuk Grafik.....	46
Şekil 2.3. Japon Mum.....	47
Şekil 2.4. Doji Mumları.....	48
Şekil 2.5. Çekiç Mum.....	49
Şekil 2.6. Asılı Adam	50
Şekil 2.7. Sabah Yıldızı.....	51
Şekil 2.8. Akşam Yıldızı	52
Şekil 2.9. Simetrik Üçgenler	54
Şekil 2.10. Yükselen Üçgenler.....	54
Şekil 2.11. Düşen Üçgenler.....	55
Şekil 2.12. Dikdörtgenler	56
Şekil 2.13. Bayraklar	57
Şekil 2.14. Baş ve Omuz Modeli.....	58
Şekil 2.15. Ters Baş ve Omuz Modeli	59
Şekil 2.16. Destek ve Direnç	61
Şekil 3.1. Türkiye’de GSYİH Büyüme Oranları (%).....	90
Şekil.3.2. Türkiye’de İşsizlik Oranları (%)	91
Şekil 4.1. Gerçekleşen ve Beklenen Döviz Kurları.....	117
Şekil 4.2. 2000-2023 Döneminde Enflasyon Oranları	118

TÜRKİYE’DE 2000 YILI SONRASI UYGULANAN PARA POLİTİKALARININ FOREX PİYASASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

ÖZET

1971 yılında Bretton Woods Anlaşması’nın sona ermesi ve finansal piyasalardaki gelişmeler ile birlikte, küresel ekonomi önemli bir dönüşüm yaşamıştır. O yıl, ABD Başkanı Richard Nixon, "Nixon Şoku" olarak bilinen bir kararla ABD dolarının altına çevrilebilirliğine son vermiştir. Bu karar, doların altına bağlı olduğu sabit kur sistemine dayanan Bretton Woods sistemini sona erdirerek, döviz kurlarının serbest dalgalanmaya bırakılmasının yolunu açmıştır. Bu değişimle birlikte, döviz kurları merkez bankalarının izlediği para politikası verilerine ve piyasaların etkinliğine bağlı olarak dalgalanmaya başlamıştır. Bu durum döviz kurlarını doğrudan etkileyen bir piyasa olan Forex’in ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu piyasada, belirli bir para birimi diğer para birimlerine karşı alınıp satılabilmekte ve bu farklılıklar üzerinden kâr elde edilebilmektedir.

Bu çalışmada, 2000 yılı sonrasında Türkiye’deki para politikası ve yaşanan ekonomik krizlerin Forex piyasası üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Çalışmanın ana amacı, Türkiye’de 2001, 2006, 2008, 2009 ve 2018 yıllarında meydana gelen ekonomik krizlerin döviz piyasası üzerindeki etkilerini analiz etmek ve bu krizlerin Türk Lirası’nın değeri üzerindeki yansımalarını değerlendirmektir. Bu doğrultuda, faiz oranları ve enflasyon gibi makroekonomik göstergeler aracılığıyla, Türk Lirası’nın döviz piyasasındaki performansının nasıl şekillendiği detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada, bu etkilerin olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmiştir.

Tezin birinci bölümünde, Forex piyasasının tanımı yapılmış, piyasadaki işleyişin nasıl olduğu ve hangi analiz yöntemlerinin kullanıldığı açıklanmıştır. İkinci bölümde ise, teknik ve temel analiz kavramları ele alınarak, Forex piyasasında kullanılan analiz yöntemlerinin döviz kuru üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Para politikası değişkenlerinin Forex piyasası üzerindeki etkilerinin ortaya konduğu bu bölümde, özellikle faiz oranları, enflasyon ve işsizlik oranı gibi temel analiz göstergelerinin döviz kuru üzerindeki etkilerine yer verilmiştir.

2000 yılından itibaren Türkiye’de uygulanan para politikası değişkenleri ve bu dönemde meydana gelen ekonomik krizlerin etkileri kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu çalışmada, ekonomik krizlerin ve para politikası değişkenlerinin döviz kuru üzerindeki etkileri incelenmiş ve Türk Lirası’nın değerine olan etkileri belirlenmiştir.

Çalışmanın bulguları, enflasyon oranı ile döviz kuru arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuş; enflasyon oranındaki artışın döviz kuru üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu, faiz oranının yükselmesinin ise döviz kuru üzerinde olumsuz bir etkisinin bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar, Türkiye’deki makroekonomik politikaların döviz kuru üzerindeki önemli etkilerini anlamaya yönelik değerli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Para Politikası, Forex Piyasası, Türkiye’de Ekonomik Kriz, Teknik ve Temel Analiz

THE EFFECTS OF POST-2000 MONETARY POLICIES IMPLEMENTED IN TURKEY ON THE FOREX MARKET

ABSTRACT

With the end of the Bretton Woods Agreement in 1971 and developments in financial markets, the global economy underwent a significant transformation. That year, U.S. President Richard Nixon, in a decision known as the “Nixon Shock,” ended the convertibility of the U.S. dollar into gold. This decision brought an end to the Bretton Woods system, which was based on fixed exchange rates tied to gold, and paved the way for the free-floating of exchange rates. Following this change, exchange rates began to fluctuate based on central banks’ monetary policies and market efficiency. This situation laid the groundwork for the emergence of the Forex market, a market directly influenced by exchange rates. In this market, one currency can be bought and sold against other currencies, allowing profits to be made from these differences.

This study examines the effects of monetary policies and economic crises on the foreign exchange market in Turkey after 2000. The main purpose of the study is to analyze the effects of the economic crises that occurred in Turkey in 2001, 2006, 2008, 2009, and 2018 on the Forex market and to evaluate the reflections of these crises on the value of the Turkish Lira. Accordingly, the performance of the Turkish Lira in the foreign exchange market has been examined in detail through macroeconomic indicators such as interest rates and inflation. The study evaluates both the positive and negative aspects of these effects.

In the first chapter of the thesis, the definition of the Forex market is provided, explaining how the market operates and which analysis methods are used. In the second chapter, the concepts of technical and fundamental analysis are discussed, and the effects of the analysis methods used in the Forex market on exchange rates are evaluated. In this section, where the effects of monetary policy variables on the Forex market are revealed, particular attention is given to the effects of key fundamental analysis indicators such as interest rates, inflation, and unemployment rates on exchange rates.

The monetary policy variables implemented in Turkey since 2000 and the effects of the economic crises that occurred during this period have been comprehensively analyzed. This study examines the effects of economic crises and monetary policy variables on exchange rates and determines their impact on the value of the Turkish Lira.

The findings of the study reveal a positive relationship between the inflation rate and the exchange rate, concluding that an increase in the inflation rate positively affects the exchange rate, while a rise in interest rates negatively impacts the exchange rate. These results provide valuable insights into understanding the significant effects of macroeconomic policies on the exchange rate in Turkey.

Keywords: Monetary Policy, Forex Market, Economic Crisis in Turkey, Technical and Fundamental Analysis.

GİRİŞ

Forex piyasası, günlük 6 trilyon doları aşan işlem hacmiyle dünyanın en likit finansal piyasalarından biridir. Bretton Woods sisteminin sona ermesinin ardından, küresel para birimlerinin ABD dolarına sabitlenmesi kaldırılmış ve döviz kurları, arz ve talep güçlerine bağlı olarak dalgalanmaya başlamıştır. Teknolojinin gelişmesi ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, Forex piyasası son on yılda bireyler arasında giderek daha popüler hale gelmiş ve kısa sürede elde edilebilecek potansiyel getiriler nedeniyle birçok kişi için favori bir yatırım aracı olmuştur.

Aracı kurumların gelişmesi ve çevrimiçi platformlara kolay erişim sayesinde, bireyler artık daha önce hükümetler, merkez bankaları ve büyük şirketlerle sınırlı olan bir pazara katılabilmektedir. Bununla birlikte, Forex piyasası cazip yatırım fırsatları sunsa da özellikle yatırımcıların mekanizmaları ve araçları hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olmaması durumunda, bu piyasayla ilişkili riskler çok yüksektir. Bu çalışma, Forex kavramını, tarihini ve mekanizmalarını ayrıntılı bir şekilde ele alarak, Forex piyasası hakkındaki bilgi açığını kapatmayı hedeflemekte ve böylece hem yatırımcılar hem de araştırmacılar için resmin netleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümlerinde Forex piyasasının genel ve özel perspektiften kapsamlı bir tanımı yapılmaktadır. Tarihsel kökenleri, bugün bildiğimiz açık piyasaya dönüşmesinin nedenleri ve on yıllar boyunca gelişmesine ve yayılmasına katkıda bulunan ekonomik ve siyasi faktörler, Forex piyasasının oluşumunu ve günümüzdeki halini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ticaret süreci, marj, kaldıraç ve yatırımcılar tarafından kullanılabilecek farklı emir türleri dahil olmak üzere piyasanın mekaniği açıklanacaktır.

Bununla birlikte, döviz kurlarını etkileyen en etkili faktörlerden biri merkez bankaları tarafından uygulanan para politikası olduğundan, Forex piyasası diğer ekonomik değişkenlerden ayrı olarak çalışmamaktadır. Para politikası, faiz oranlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynamakta ve bu da borçlanma maliyetini, finansal varlıkların getirisini, sermaye akışlarını ve döviz kurlarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle para politikası, ulusal ekonomiyi yönlendirmek ve kur istikrarını yönetmek için kilit bir araç olarak önem taşımaktadır.

Para politikası, faiz oranlarının ayarlanması, banka rezerv oranlarının değiştirilmesi ve para arzının yönetilmesi gibi birçok kanal ve mekanizma aracılığıyla finansal piyasaları, özellikle de Forex piyasasını etkilemektedir. Bu değişikliklerin bir sonucu olarak döviz dalgalanmaları

meydana gelmekte ve para politikası araçları ile döviz piyasaları arasındaki ilişkilerin doğası, incelenen ekonomiye ve özel koşullarına bağlı olarak değişmektedir. Bu çalışma, hızla büyüyen ve gelişen finansal piyasalardan biri olan Türkiye'de para politikası ve Forex piyasası arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma, en önemli para politikası değişkenlerinden biri olan faiz oranı ve para arzı arasındaki ilişkiyi ve bunların Türkiye piyasasında döviz ticareti üzerindeki etkisini derinlemesine incelemektedir. Temel araştırma sorusu, para politikasındaki değişikliklerin Türkiye'deki döviz ticaretini doğrudan etkileyip etkilemediği ve bu etkinin döviz fiyatlarına nasıl yansıtılabileceğidir. Bu çalışma, son yirmi yılda Türkiye piyasasına ilişkin eğilimleri ve verileri analiz ederek bu önemli soruyu yanıtlama girişimidir.

Ayrıca, ekonomik faktörler, finansal piyasaların performansını doğrudan etkileyen dış faktörlerden birini temsil ettiği için finansal analistlerin ve yatırımcıların büyük ilgisini çekmektedir. Ekonomi teorilerinin gelişmesiyle birlikte, para politikası değişkenleri ile Forex piyasası arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan birçok çalışma ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaların bulgularındaki farklılıklara rağmen, para politikasının etkilerinin döviz piyasasına aktarıldığı mekanizmaların daha iyi anlaşılmasını sağladığı için, bu ilişki üzerine yapılan araştırmalar büyük teorik ve pratik öneme sahip olmaya devam etmektedir.

Bu çalışmanın önemi, son on yılda hızlı bir büyüme yaşayan Türkiye ekonomisi bağlamında para politikası ve döviz piyasası arasındaki ilişkiye ışık tutmasından kaynaklanmaktadır. Çalışma, Türkiye'nin finansal istikrarı ve ekonomik büyümeyi sağlamak için kullandığı parasal araçların ve bu araçların döviz piyasasının performansına katkıda bulunup bulunmadığının net bir resmini sunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda genişletici ve daraltıcı politikaların döviz piyasasındaki işlem hacmini ve fiyat dalgalanmalarını nasıl etkilediğine odaklanarak para politikası ve döviz piyasası arasındaki ilişkiyi kapsamlı bir şekilde aydınlatmayı amaçlamaktadır. Çalışma ayrıca, para arzı ve faiz oranı gibi para politikası araçlarının piyasadaki fiyat hareketleri üzerindeki etkisini ve bu araçların Türk finans piyasasının istikrara kavuşmasında önemli bir rol oynayıp oynamadığını araştırmayı hedeflemiştir.

Para politikası, enflasyon ve döviz kuru dalgalanmaları gibi sorunları ele alarak ekonomiyi istikrara kavuşturmak için hükümetler tarafından kullanılan en önemli araçlardan biridir. Para politikası, sahip olduğu çoklu araçlar sayesinde ekonomik faaliyetlerin yönlendirilmesinde ve makroekonomik politika hedeflerine ulaşılmasında kilit bir rol oynamaktadır.

Çalışmada ayrıca Forex piyasasında fiyat hareketlerini analiz etmek için en yaygın kullanılan araçlardan biri olan teknik analiz de incelenmektedir. Bu analiz, kullanılan farklı yöntemler ve yatırımcıların gelecekteki fiyat eğilimlerini tahmin etmek için nasıl kullanabilecekleri açısından ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Teknik analiz, yatırımcıların geçmiş verilere ve fiyat hareketlerinin modeline dayalı olarak bilinçli kararlar almalarını sağlayan etkili araçlar sunmaktadır.

Bu çalışmanın yöntemi olarak, Türkiye'deki Forex piyasası ve para politikalarına ilişkin verilerin toplandığı ve son yirmi yılın analiz edildiği tümevarımsal bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu verilerin ve ekonomik eğilimlerin analiz sonucunda, faiz oranı ve para arzı gibi farklı değişkenler arasındaki ilişki ve bunların Türkiye'deki döviz ticareti üzerindeki etkileri ortaya konmuştur. Bu yaklaşımla, para politikasının döviz piyasası üzerindeki etkileri hakkında belirli gözlemlerden daha kapsamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışma, Forex piyasasının bütüncül bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı, para politikalarının ve bunların etkilerinin yanı sıra, bu piyasadaki fiyat dalgalanmalarının analizinde teknik analizin önemini vurgulamayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışma, Türkiye ekonomisinin 2000 yılından sonra yaşadığı krizleri ve Türkiye'de para politikası ile Forex piyasası arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Özellikle, faiz oranı ve enflasyon gibi para politikası değişkenlerinin döviz ticareti üzerindeki etkileri analiz edilmiştir.

Çalışmanın önemi

Çalışma, son on yılda hızlı bir büyüme gösteren Türkiye ekonomisi bağlamında para politikası ile döviz piyasası arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Türkiye'nin döviz piyasasında finansal istikrarı ve ekonomik büyümeyi sağlamak için kullandığı parasal araçların etkilerini inceleyerek bu alanda daha fazla bilgi sunmaktadır.

Çalışmanın amacı

Çalışma, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2000 yılından sonra izlediği para politikalarının döviz piyasasındaki işlem hacmi ve fiyat dalgalanmaları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, para arzı ve faiz oranı gibi para politikası araçlarının Türk finans piyasasının istikrarı üzerindeki rollerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma hipotezleri

Para politikasındaki değişiklikler Türkiye'de dvız ticaretini doğrudan etkilemektedir.

Faiz oranları ve para arzı gibi para politikası değişkenlerinin dvız kurları üzerinde önemli etkileri vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FOREX PİYASASI TANIMI, ÖZELLİKLERİ, AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

1. FOREX PİYASASI TANIMI VE TARİHÇESİ

Bu bölümde öncelikle Forex piyasasının tanımı ve temel kavramları ele alınacaktır. Dünya genelinde en büyük ve en likit finansal piyasa olan Forex'in tarihsel gelişimi ve büyümesine katkı sağlayan faktörler incelenecektir. Son olarak, döviz piyasasının işleyiş mekanizması ve temel prensipleri açıklanarak para birimlerinin değişim süreçleri ile ekonomik faktörlerin piyasa hareketlerine olan etkisi üzerinde durulacaktır.

1.1. Forex Piyasası ve Genel Kavrayış

Forex piyasasına ve işleyişine geçmeden önce, bu piyasanın finansal sistem üzerindeki geniş etkisini değerlendirmek önemlidir. Dünyada döviz değişimini kolaylaştıran ve günlük 6 trilyon doları aşan yüksek işlem hacmi ile öne çıkan Forex piyasası, yatırımcılara döviz alım ve satım fırsatı sunan temel bir platformdur. Bu piyasa, farklı ülkelerin ekonomilerini bir araya getirerek uluslararası ticareti desteklemekte ve sermaye akışını doğrudan etkilemektedir.

Döviz piyasası (Forex), bireylerin, şirketlerin ve bankaların yabancı para birimlerini alıp satabilecekleri düzenleyici bir çerçeveye sahip olduğu için finans piyasasının önemli bir parçasıdır. Hisse senedi veya emtia borsaları gibi düzenlenmiş piyasalardan farklı olarak, Forex piyasasında yatırımcıların toplandığı merkezi bir yer bulunmamaktadır. Bu piyasa, ulusal sınırları aşarak küresel çapta faaliyet göstermekte alıcılar ve satıcılar, bu piyasada bir araya gelerek birbirleriyle para birimlerini takas etmektedirler.

Başka bir deyişle, Forex, döviz piyasası veya küresel döviz piyasası anlamına gelen bir terimdir ve 'Foreign Exchange Market' (Yabancı Döviz Piyasası) ifadesinden türetilmiştir. Bu piyasa, uluslararası para birimlerinin ticaretinin yapıldığı merkezi olmayan bir yapıya sahiptir (Metwally, 2023).

1970 yılında kurulan uluslararası döviz piyasası, farklı ülkelerden para birimlerinin alım ve satımını kolaylaştırarak küresel ölçekte faaliyet göstermektedir. Para birimleri, piyasa katılımcıları arasındaki arz ve talep yasalarına göre birbirlerine karşı fiyatlandırılır. Yatırımcılar, işlem yapıp yapmama konusunda özgür olduğu için piyasada rekabet hâkimdir. Forex piyasası merkezi değildir ve telekomünikasyon ve internet aracılığıyla pazartesi den cuma

gününe kadar, 24 saat boyunca faaliyet göstermektedir. Pazar açılış saati pazartesi günü 00:00 GMT, kapanış saati ise cuma günü 10:00 GMT'dir.

Forex piyasası, aynı zamanda döviz piyasası olarak da bilinir ve yabancı para birimlerinin, özellikle de arzın talebe kıyasla daha sınırlı olduğu para birimlerinin alım satımının yapıldığı bir platformdur. Bu para birimleri, özellikle gelişmiş ekonomiler tarafından desteklenen ülkelerin güçlü ve istikrarlı ekonomileri sayesinde uluslararası işlemlerde yaygın olarak kabul görmektedir. Çoğu döviz işlemi, ABD doları gibi güçlü para birimlerini içerir; bunu İngiliz sterlini, Japon yeni, Alman markı, Fransız frangı ve diğerleri takip eder. Son zamanlarda bu listeye Euroda eklenmiştir (Srour, 2014).

Mitchell'e göre Forex piyasası şöyle tanımlanabilir:

"Forex piyasası, günlük 6,6 trilyon ABD dolarını aşan işlem hacmiyle dünyanın en büyük finans piyasasıdır. Merkezi olmayan bir piyasadır, yani ticaretin gerçekleştiği tek bir fiziksel yer bulunmamaktadır. Forex piyasasında ticaret, bankalar, finans firmaları ve bireysel yatırımcılardan oluşan bir ağ aracılığıyla yapılır" (Mitchell, 2023).

1.2. Forex Piyasasının Özellikleri

Forex piyasası, sermaye piyasalarını etkileyen en büyük küresel finans piyasalarından biri olarak konumuna katkıda bulunan benzersiz özelliklerle karakterize edilir ve bu önemli piyasanın en önemli özelliklerinden bahsedilecektir:

1.2.1. Zaman avantajı

Küresel Forex piyasası, yatırımcılar için hayati önem taşıyan benzersiz bir ticaret ortamıdır. Zaman faktörü, fırsatların belirlenmesinde ve ticaret stratejilerinin şekillendirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. 24 saatlik işlem döngüsü, döviz fiyatlarını etkileyebilecek ekonomik olaylara ve haberlere hızlı tepki verilmesini sağlar. Örneğin, ABD Tarım Dışı İstihdam raporu gibi önemli ekonomik raporlar, piyasa oynaklığı nedeniyle alım satım fırsatlarını ortaya çıkarmaktadır.

Piyasa seansları açısından, küresel piyasa yapısı günün belirli saatlerinde farklı faaliyet türlerini vurgulamaktadır. Avrupa seansı yüksek volatilité ve likidite ile karakterize edilirken, Asya seansı genellikle daha sessizdir. Farklı işlem seansları sırasında piyasa dinamiklerini anlamak, yatırımcıların stratejilerini uygun işlem koşullarına göre uyarlamalarına olanak tanır, bu da başarılı olmalarına ve somut kârlar elde etmelerine yardımcı olur (Srour, 2014).

Zaman faktörü, Forex piyasasındaki işlem aralığına da uzanır. Yatırımcılar, kısa vadeli, orta vadeli veya uzun vadeli ticaret gibi farklı zaman çerçevelerini seçebilirler. Scalping olarak adlandırılan kısa vadeli işlemler, küçük fiyat hareketlerinden hızlı kâr elde etmeye odaklanırken; uzun vadeli yatırımcılar, büyük fiyat trendlerinden yararlanmak için pozisyonlarını haftalar hatta aylara varan süreler boyunca tutabilirler.

Zamana bağlı olarak bilinçli alım satım kararları vermek için çoğu yatırımcı, grafikler ve göstergeler gibi teknik analiz araçlarına güvenirler. Bu araçlar, fiyat hareketlerindeki kalıpları ve eğilimleri belirlemeye yardımcı olarak gelecekteki fiyat hareketlerinin belirli bir doğruluk derecesiyle tahmin edilmesini sağlar. Yatırımcılar, geçmiş fiyat verilerini analiz ederek ve gerçek zamanlı piyasa koşullarını izleyerek Forex piyasasında etkili zamana dayalı ticaret stratejileri geliştirebilirler (Murphy, 1999).

Sonuç olarak, Forex piyasasında alım satım sonuçlarının belirlenmesinde zaman büyük bir öneme sahiptir. Alım satım seansları 24 saatlik bir süre içinde gerçekleşir ve işlem aralığı, alım satım kararlarını ve stratejilerini önemli ölçüde etkiler. Yatırımcılar, zamanı etkin bir şekilde anlayarak ve bundan faydalanarak alım satım performanslarını optimize edebilir ve finansal hedeflerine daha iyi ulaşabilirler (Schwager, 2012).

1.2.2. Coğrafi çeşitlilik

Forex piyasasındaki coğrafi çeşitlilik, dünyanın farklı coğrafi bölgelerinden piyasa katılımcılarının varlığına işaret ettiği için bu piyasanın açık avantajlarından biridir ve bu piyasanın verimliliğini ve şeffaflığını artırmaya katkıda bulunan önemli bir faktördür ve piyasanın bu kapasitedeki benzersizliği, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır (Al-Jawzi & Saadoun , 2012).

Küresel saat dilimi etkisi: Küresel saat dilimlerindeki farklılıklar nedeniyle, piyasanın farklı bölgelerde aktif olduğu farklı zaman dilimleri vardır. Bu, piyasanın günde 24 saat açık olduğu ve dünyanın her yerinden yatırımcıların farklı zamanlarda katılmasına izin verdiği anlamına gelmektedir.

Manipülasyon olasılığını en aza indirir: Farklı bölgelerden katılımcıların varlığı manipülasyon olasılığını en aza indirir, çünkü küçük bir katılımcı grubunun piyasa eğilimlerini yasadışı olarak belirlemesi zordur.

Likidite sağlama: Farklı ülkelerden yatırımcıların varlığı işlem hacmini artırır ve böylece Forex piyasasında yüksek likiditeye katkıda bulunur.

1.2.3. Yüksek likidite

Forex piyasası, bu piyasayı yatırımcılar için cazip kılan temel özelliklerden biri olan yüksek likidite ile karakterize edilir.

"Döviz piyasası dünyadaki en likit finans piyasasıdır. Bu, herhangi bir zamanda döviz ticareti yapmaya hazır çok sayıda alıcı ve satıcının olduğu anlamına gelir. Bu yüksek likidite, yatırımcıların büyük fiyat dalgalanmaları konusunda endişelenmelerine gerek kalmadan işlemlere hızlı ve verimli bir şekilde girip çıkmasını kolaylaştırır" (Hayes, 2023).

Çünkü yüksek likidite, döviz kurları üzerinde önemli bir etki olmaksızın büyük miktarlarda para birimi alıp satma yeteneğini ifade eder ve bu özellik bu piyasada çok önemlidir ve bu özelliğin öneminin nedeni aşağıdaki nedenlerden kaynaklanmaktadır:

Çoklu katılımcılar ve sürekli ticaret: Forex piyasasındaki katılımcıların çokluğu, yüksek likiditeye katkıda bulunan ana faktörlerden biridir. Bu piyasaya merkez bankaları, finans kurumları, büyük şirketler ve bireysel yatırımcılar dahil olmak üzere çok çeşitli yatırımcılar katılmaktadır. Bu katılımcı çeşitliliği, piyasanın haftanın yedi günü, günün 24 saati aktif olduğu anlamına gelir.

Merkez bankaları para politikalarının belirlenmesinde ve para rezervlerinin yönetilmesinde hayati bir role sahip olduklarından, Forex piyasasında aktif olarak yer alırlar. Buna ek olarak, büyük finans kuruluşları ve uluslararası şirketler, uluslararası ticari faaliyetlerini yürütmek ve kur riskini yönetmek için Forex piyasasını kullanmaktadırlar. Öte yandan bireysel yatırımcılar, döviz dalgalanmalarından kâr elde etmek için bireysel fırsatlara yönelmektedirler.

Katılımcıların bu çokluğu piyasaya güçlü finansal dinamikler kazandırır ve likiditenin yüksek seviyelerde tutulmasına katkıda bulunur. Forex yatırımcılarının verimli bir şekilde ve döviz kurları üzerinde çok fazla etki yaratmadan büyük alım satımlar yapabilmesi, bu piyasayı acil alım satım fırsatları arayanlar için cazip hale getirmektedir.

24 saatlik ve 5 günlük ticaret: Dünyanın tüm ülkelerinde farklı zaman dilimlerinde bulunan finans merkezlerinin varlığı sayesinde bu piyasada işlem yapmak haftanın beş günü, günün her saati aktiftir ve bu sürekli faaliyet aşağıdaki noktalarda gösterilebilecek büyük bir avantajdır (Cheng, 2007):

- Sınırsız trading: Forex piyasası, Avrupa, Asya ve Amerika gibi farklı bölgelere dağılmış finans merkezleriyle, yatırımcıların hafta sonları hariç günde 24 saat etkileşime girmesine ve işlem yapmasına olanak tanır.

- Saat farkı: Sürekli likidite, farklı sorumluluk bölgelerindeki ticaret merkezlerinin gündüz saatlerinde görevi devraldığı ve piyasanın sürekliliğini sağlayan saat dilimi farklılıklarından yararlanmaktadır.
- Gerçek zamanlı yanıt: Yatırımcılar önemli ekonomik olaylardan ve haberlerden olaylar gerçekleştiği anda faydalanabilir ve böylece sürekli olarak bilinçli alım satım kararları verebilirler.
- Gerçek zamanlı bilgi: Yatırımcıların gerçek zamanlı piyasa bilgilerine erişimi vardır, bu da bilinçli ticaret kararları alınmasına ve hızlı fırsatlardan yararlanılmasına katkıda bulunan bir faktördür.
- Düşük Geçiş Maliyetleri: Yüksek likidite nedeniyle, alış ve satış fiyatları arasındaki fark (veya spread olarak adlandırılan fark) genellikle düşük olduğundan, para birimleri arasında geçiş yapmak uygun maliyetlidir (Cheng, 2007).

1.2.4. Katılımcı çeşitliliği

Forex piyasasındaki katılımcıların çeşitliliği, çok çeşitli ekonomik ve finansal oyuncuların para birimlerinin ticaretine ve değişimine katılımını yansıtmaktadır. Bu çeşitlilik likiditeyi artırır ve piyasayı günün her saati açık ve aktif tutar. Aşağıdaki noktalar Forex piyasasındaki katılımcıların çeşitliliğini göstermektedir:

Merkez Bankaları: Merkez bankaları Forex piyasasında hayati bir rol oynamaktadır. Bu bankalar Forex piyasasını para politikalarını uygulamak ve ulusal paranın değerini ayarlamak için döviz piyasasına müdahale etmek için kullanırlar.

Büyük Finansal Kurumlar: Büyük finansal kuruluşlar arasında yatırım bankaları, aracı kurumlar, büyük yatırım fonları ve uluslararası şirketler yer almaktadır. Bu katılımcılar Forex piyasasını portföylerini çeşitlendirmek ve döviz kuru dalgalanmalarından kaynaklanan riskleri yönetmek için kullanırlar.

İhracat/İthalat Yapan Ticaret Şirketleri: Bu kategori, uluslararası ticari faaliyetler yürüten ve birden fazla para birimiyle işlem yapan şirketleri içermektedir. Başarıları ve kârlılıkları, döviz kuru dalgalanmalarıyla başa çıkma yeteneklerine bağlıdır ve bu da onları Forex piyasasında aktif bir katılımcı yapmaktadır.

Yatırımcılar: Perakende yatırımcılar, Forex piyasası katılımcılarının büyük bir bölümünü oluşturmakta, yatırım, riskten korunma ve kâr amacıyla işlem yapmaktadır. Perakende yatırımcıların piyasaya finansal brokerler ve çevrimiçi ticaret platformları aracılığıyla erişebilir.

Genel olarak, katılımcıların bu çeşitliliği dinamik bir ticaret ortamına ve günün 24 saati faaliyet gösteren açık bir piyasaya katkıda bulunur. Bu dinamikler likiditeyi artırmakta ve dünyanın dört bir yanındaki yatırımcılar için sürekli ticaret fırsatları sağlamaktadır (Cheng, 2007).

1.2.5. Volatilite kâr fırsatları

Bu piyasada, piyasa ister yukarı ister aşağı olsun, piyasadaki dalgalanmalardan kâr elde etmek aşağıdaki noktalar aracılığıyla mümkündür:

Fiyat dalgalanmaları: Döviz fiyatları ekonomik gelişmeler, siyasi olaylar ve küresel haberler gibi bir dizi faktörden etkilenir. Bu değişiklikler döviz fiyatlarında dalgalanmalara yol açar ve yatırımcıların bu dalgalanmalardan faydalanabilir.

Kaldıraç kullanımı: Kaldıraç kullanımı, yatırımcıların daha az miktarda sermaye ile işlem hacimlerini en üst düzeye çıkarmalarına olanak tanır. Bu, kâr veya zararın ticaret hesabında olandan daha büyük olabileceği ve büyük kârlar için potansiyeli arttırdığı anlamına gelir.

Teknik ve temel analiz: Yatırımcılar piyasa hareketlerini anlamak ve gelecekteki değişiklikleri tahmin etmek için teknik ve temel analizi kullanır. Bu, bilinçli alım satım kararları almalarına ve beklenen dalgalanmalardan faydalanmalarına yardımcı olur.

Piyanın yönünde veya tersine alım satım yapmak: Yatırımcılar ister yukarı ister aşağı olsun, piyasa hareketinin yönünden kâr edebilirler. Forex piyasası, fiyatların yükselmesi beklendiğinde uzun, düşmesi beklendiğinde kısa gitmelerine izin verir (Bickford, 2007).

1.3. Forex Piyasasının Önemi ve Dünya Ekonomisindeki Rolü

Forex piyasası, 5 trilyon doları aşan muazzam günlük işlem hacmi açısından dünyanın en büyük finans piyasası olması ve Forex'in küresel ekonomide oynadığı en önemli temel şeylerden biri olması nedeniyle küresel ekonomide önemli ve hayati bir rol oynamaktadır (Shukri & Awad, 2004).

Forex piyasası önemini ve dünyada ekonomik rolünü birkaç noktada göstermektedir Forex piyasası, şirketlerin, hükümetlerin para birimlerini verimli bir şekilde dönüştürmelerini sağlayan bir uzlaşma ortamı sağlayarak uluslararası ticaretin kolaylaştırılmasına önemli bir katkıda bulunur. Bu piyasa, ithalat ve ihracatı kolaylaştırmak için önemli bir platformdur ve farklı para birimlerinin parasal değerinin küresel arz ile talebe uygun fiyatlarla dönüştürülmesine olanak tanır.

İşletmeler, hükümetler Forex piyasasının dinamiklerini anlayarak, mevcut para birimi dönüştürme mekanizmalarını kullanarak finansal stratejilerini doğru bir şekilde belirleyebilirler. Piyasa katılımcıları, dönüşümleri hızlı ve verimli bir şekilde gerçekleştirerek ticari faaliyetlerin sorunsuzluğunu artırabilir ve döviz kuru dalgalanmalarının olası olumsuz etkilerini en aza indirebilir. Forex piyasasındaki para birimi dönüşümleri aynı zamanda uluslararası ticaretin verimliliğini de artırır:

- Uluslararası finansmanı kolaylaştırmak: İşletmeler, hükümetler Forex piyasası aracılığıyla uluslararası finansmana etkin bir şekilde erişebilir. Likidite ve etkin para birimi dönüşümü sağlanması, uluslararası projelerin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur.
- Riskten korunma stratejilerinin optimize edilmesi: Forex piyasası katılımcıları, döviz kuru değişikliklerinden kaynaklanan dalgalanma riskini en aza indirmek, iş istikrarını ve güvenliğini teşvik etmek için etkili korunma stratejileri uygulayabilir.
- İhracat ve ithalatın desteklenmesi: Forex piyasası, etkin para birimi dönüştürme mekanizmaları sağlayarak ihracatı ve ithalatı teşvik eder. Şirketler ticari işlemlerini uluslararası rekabet güçlerini artıracak şekilde gerçekleştirebilirler.
- Geliştirilmiş risk yönetimi: Forex piyasasında alım satım yapmak, katılımcıların koruyucu emirler veya kâr-zarar oranları kullanarak etkili risk yönetimi stratejileri geliştirmelerini sağlar.

Küresel ekonomik dinamiklerin ayrılmaz bir parçası olan Forex piyasası, katılımcıların küresel arz-talebe dayalı olarak para birimlerinin değerini belirlemelerine olanak tanır. Bu, ulusal ekonomileri yönlendirmeye ve mal ile hizmetlerin arz-talep seviyelerini belirlemeye hizmet eder (Gregoriou vd., 2011).

Forex piyasası, ülkelerin ve ekonomilerin doğrudan yabancı yatırım çekmesini sağlayarak ekonomik kalkınmayı desteklemede kilit bir unsurdur. Bu piyasa, katılımcıların para birimlerini etkin bir şekilde değiştirmelerine olanak tanıyarak küresel ekonomik etkileşimi teşvik eder ve sermayenin sınırlar arasında hareketini kolaylaştırır. Ekonomik kalkınma büyük ölçüde doğrudan yabancı yatırım çekmeye dayanır ve Forex piyasası buna çeşitli şekillerde katkıda bulunur: (Mishkin & Eakins, 2006).

A. Para Birimi Dönüştürme Kolaylığı: Yabancı yatırımcılar Forex piyasasında para birimlerini kolayca çevirebilir, para transferi zorluklarını en aza indirir ve yatırım yapmayı kolaylaştırır.

B. Geliştirilmiş likidite: Forex piyasası, katılımcı ekonomilerdeki likiditeyi artırarak yatırımı teşvik eden ve ekonomik faaliyeti canlandıran bir finansal ortam yaratır.

C. Adil döviz kuru belirleme: Forex piyasasında döviz kurunun etkin bir şekilde belirlenmesi, ülkelerin ulusal paralarının reel değerini dengelemeleri ve böylece yatırımların cazibesini artırmaları açısından önemlidir.

D. Finansal İstikrarın Sağlanması: Forex, finansal piyasaların istikrarını iyileştirir ve güveni artırarak ülkeyi yabancı yatırımlar için daha cazip hale getirir.

Forex piyasası, piyasadaki işlem hacmi nedeniyle oldukça likittir. Likidite, piyasanın varlıklardan hızlı ve düşük maliyetle para kazanma kabiliyetini ifade eder. Bu yüksek likiditenin nedeni şunlardan kaynaklanmaktadır (Gregoriou vd., 2011):

A. Büyük İşlem Hacmi: Forex piyasası, diğer birçok finansal piyasayı geride bırakan devasa bir günlük işlem hacmi ile karakterize edilir. Bu yüksek işlem hacmi, dünyanın her yerinden yatırımcıların işlem yaptığı günün 24 saatini kapsamaktadır.

B. Katılımcı çeşitliliği: Forex piyasası, bankalar, büyük şirketler ve bireysel yatırımcılar dahil olmak üzere çeşitli katılımcı kategorilerini bir araya getirir. Bu çeşitlilik sürekli ticareti teşvik eder ve yüksek likiditeye katkıda bulunur.

C. Tam işlem dönemi: Hafta içi 24 saatlik tam işlem süresi sayesinde yatırımcılar coğrafi bölgelerinden bağımsız olarak günün farklı saatlerinde işlem yapabilir, bu da faaliyet ve likiditeyi artırır.

D. Yatırımcıları çekmek: Forex piyasasının yüksek likiditesi, fiyatlar üzerinde çok fazla etkisi olmadan hızlı bir şekilde para birimi alıp satabileceklerinden emin olan yatırımcıları cezbetmektedir.

E. Etkili Ticaret Yürütme: Yüksek likiditenin bir sonucu olarak, işlemler daha verimli bir şekilde gerçekleştirilebilir, bu da yatırımcıların pozisyonlarını hızlı bir şekilde ve beklenenlere yakın fiyatlarla açıp kapatabilecekleri anlamına gelir.

Forex piyasası, yatırımcıları ve işletmeleri döviz dalgalanmalarından korumanın etkili bir yoludur; vadeli işlemler ve opsiyonlar bu bağlamda önemli bir araçtır. Forex piyasası, yatırımcıların döviz dalgalanmalarıyla ilişkili riskleri en aza indirmek için koruma stratejileri uygulamalarına olanak tanır. Yatırımcılar, vadeli işlem sözleşmelerini kullanarak gelecekteki

döviz fiyatlarını sabitleyebilir ve piyasadaki beklenmedik dalgalanmalardan korunabilirler. Buna ek olarak, opsiyonların kullanımı, yatırımcılara, beklenen dalgalanmaların gerçekleşmemesi durumunda fiili uygulama taahhüdünde bulunmak zorunda kalmadan, gelecekte belirli bir fiyattan belirli bir para birimini satın alma veya satma fırsatı sunar (Hull, 2016).

Para birimlerinin Forex piyasasındaki hareketleri, merkez bankalarının ekonomik durumu yakından takip etmesini ve ihtiyatlı kararlar almasını gerektirdiğinden, ülkelerin para politikası kararları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Para politikalarının döviz piyasasındaki dalgalanmalara göre belirlenmesi, ekonomi üzerindeki potansiyel etkilerin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını gerektirir. Özellikle, döviz kuru dalgalanmaları para birimlerinin gerçek değerinde değişikliklere yol açabilir ve dış ticaret ve enflasyon üzerinde etkiler yaratabilir. Merkez bankaları, ister fiyatlama ve faiz oranları alanında ister ekonomiyi istikrara kavuşturmak için piyasalara müdahale etme alanında olsun, para politikası kararları alırken bu faktörleri göz önünde bulundurmalıdır (Mishkin & Eakins, 2006).

Forex piyasası, yatırımcıların alım satım işlemlerine katılarak fiyat hareketlerinden kâr elde etmeleri için fırsatlar sunan önemli bir ticaret ve yatırım fırsatları denizidir. Forex piyasası, döviz dalgalanmalarına dayalı olarak sunduğu birçok fırsat nedeniyle hayati bir ticaret ve yatırım kaynağıdır. Forex piyasasında yatırımcılar, fiyat hareketlerinin yönü hakkındaki analizlerine ve tahminlerine dayanarak uzun veya kısa pozisyon alabilirler. Bu yaklaşım, ekonomik faktörlerin neden olduğu fiyat değişimlerinden kâr elde etmeyi mümkün kılar (Hull, 2016).

Forex piyasası uluslararası finansmanı kolaylaştırarak hükümetlerin ve işletmelerin uluslararası finansmana etkin erişimini sağlar. Bu etkin erişim, ekonomik aktörlerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için piyasa likiditesini ve döviz ticaretini kullanabilmeleri sayesinde kalkınma ve yatırım projelerinin desteklenmesini sağlar. Forex piyasasındaki yüksek likidite ve sürekli alım satım sayesinde uluslararası finansmana erişim süreci daha verimli ve etkili hale gelmektedir. Finansmana etkin erişim, finansal kaynakların dengelenmesine yardımcı olabilir, ekonomik büyümeyi ve çeşitli projelere yatırımı teşvik edebilir (Gregoriou vd., 2011).

Ekonomik koşulları anlamak için döviz dalgalanmaları izlendiğinden, Forex piyasasındaki para birimlerinin performansı ekonomik istikrarın önemli bir göstergesidir. Bu gösterge, ekonominin durumuna ilişkin kapsamlı bir genel bakış sağlamada etkili bir unsurdur. Analistler ve ekonomik karar alıcılar, Forex piyasasındaki para birimlerinin performansını takip ederek,

ekonomi politikalarındaki değişiklikler ve küresel koşullar gibi çeşitli faktörlerin neden olduğu dalgalanmaların etkisini değerlendirebilir. Bu analiz, ekonomik eğilimleri anlamak ile para yönetimi ve ekonomik istikrar konularında stratejik kararlar almak için kullanılabilir (Mishkin & Eakins, 2006).

1.4. Tarihçe ve Evrim

Forex piyasasının yolculuğu, çağlar boyunca çeşitli ekonomik ve teknolojik faktörlerden etkilenen heyecan verici ve karmaşık bir yolculuktur. Forex piyasasının tarihsel kökeni modern öncesi döneme kadar uzanmaktadır, ancak ekonomik sistemler ve finansal teknoloji Başlangıçta, uluslararası ticaret esas olarak mal ve hizmet alışverişi yoluyla gerçekleştiriliyordu. Zaman içinde bu ticaret süreçlerini basitleştirme ve hızlandırma ihtiyacı doğmuştur. Eski Yunan site devletleri zamanında, ticaret anlaşmaları için banknotlar ve çekler kullanılmaya başlanmıştır. Forex piyasası fikri, 14. Yüzyılda İtalya'nın Floransa kentinde ilk döviz bankalarının kurulmasıyla Orta Çağ'da önemli ölçüde gelişmiştir. Bu bankalar yabancı para birimleriyle işlem yaparak yatırımcılar ve turistlere para transferi hizmetleri sağlamaktaydılar.

Forex piyasasının modern gelişimi kısmen 1971'de Bretton Woods sisteminin çöküşünden kaynaklanmış, bu da birçok ülkenin dalgalı bir döviz sistemine geçmesiyle sonuçlanmıştır. Bu değişim, para birimlerinin daha serbestçe alınıp satılmasına olanak sağlayarak küresel piyasaların büyümesini körüklemiştir. Forex piyasasının gelişimi 20. Yüzyılda teknoloji sayesinde hızlanmış, bilgisayar ağları ve internet ticareti kolaylaştırmış ve yatırımcıların Forex piyasasına anında ve verimli bir şekilde erişmesini sağlamıştır (Martinez, 2007).

"Forex piyasası, ekonomik ve teknolojik koşullardaki değişiklikleri yansıtan uzun vadeli bir evrimin ürünüdür. Döviz ticaretinin kökleri, ticari işlemlerin esas olarak mal ve hizmet alışverişi yoluyla gerçekleştirildiği eski zamanlara dayanmaktadır. Ekonomi ve uluslararası ticaret geliştikçe, bireylerin ve işletmelerin yabancı para birimlerini dönüştürme ihtiyacı da artmıştır" (Frankel, 1997).

Forex piyasası çağlar boyunca gelişmiştir ve ekonomik ile teknolojik koşullardaki değişiklikleri yansıtan uzun bir geçmişe sahiptir. Döviz ticaretinin kökeni, ticari işlemlerin esas olarak mal ile hizmet alışverişi yoluyla gerçekleştirildiği tarihin erken dönemlerine kadar uzanmaktadır. Ekonomi ve uluslararası ticaret geliştikçe, bireylerin ve işletmelerin yabancı para birimlerini takas etme ihtiyacı artmaya başlamıştır.

Eski zamanlarda, ticaret esas olarak kabileler ve topluluklar arasında doğrudan mal ve hizmet alışverişi yoluyla yapıyordu. Birbirleriyle kaynak ve mal alışverişi yapma ihtiyaçları giderek artıyordu. Ve bu kaynak ve malların değeri, topluluğun ihtiyaçlarına ve üretim kapasitesine göre belirleniyordu. Bu basit ve doğrudan mal ve hizmet alışverişleri, ticaretin önemini ve toplumların ekonomisini nasıl etkilediğini anlamanın başlangıcıdır. Zamanla bu süreçler daha fazla kaynak ve emtia içerecek şekilde evrilmiş ve sınırlar arasında giderek daha fazla dolaşmaya başlamıştır. Bu döneme ilişkin tarihi belgeler sınırlıdır, ancak bu alışverişlerin birçok eski toplumda yarı düzenli olarak gerçekleştiği ve basit uluslararası ticaretin başlangıcını temsil ettiği varsayılmaktadır.

Ardından 19. Yüzyılda birçok ülkede Altın Sistem olarak adlandırılan ve ulusal para birimlerinin değerinin altın olarak belirlenmesiyle karakterize edilen dönem gelmiştir. Bu dönem, birçok ülkenin o dönemde tanık olduğu ekonomik ve parasal gelişmelerin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Altın sistemi sırasında ülkeler para birimlerinin değerini belirli miktarlarda altına sabitlemişlerdir. Bu altın sabitlemesinin amacının, para birimini istikrara kavuşturmak ve para politikasını belirlemek olduğu ifade edilebilir. Ayrıca ulusal para birimlerinin sabit bir kur üzerinden altına dönüştürülmesini sağlayan bir mekanizma da mevcuttu. Altın dönem on dokuzuncu yüzyılın başlarından yirminci yüzyılın başlarına kadar sürmüş ve Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlamasıyla birlikte çökmüştür. Bu dönem, altının parasal standart olarak kullanımının sona ermesine yol açan ekonomik ve siyasi faktörlerden etkilenmiştir (Bordo, 1993).

1944 yılında ABD'nin New Hampshire eyaletinde düzenlenen Bretton Woods Konferansı'nda imzalanan Bretton Woods Anlaşması, ABD dolarını altına sabitleyerek uluslararası dönüşümde ana para birimi haline getirdi. Bu sistem, para birimlerinin değerlerinin altına göre belirlenmesine dayanıyordu.

Bretton Woods sisteminin oluşturulmasına yol açan çeşitli nedenler vardır:

- Ülkelerin sistem üzerinde anlaşması: İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Müttefik ülkeler arasında yeni bir uluslararası para sistemi tanımlamak üzere bir anlaşmaya varılmıştır.
- Doların değerinin altına sabitlenmesi: ABD dolarının altına sabitlenmesi gerekiyordu ve değeri bir ons altının 1/35'i olarak belirlenmiştir.
- Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın kurulması: IMF ve Dünya Bankası, uluslararası parasal iş birliğini teşvik etmek ve ekonomik istikrarı desteklemek amacıyla kurulmuştur.

Bretton Woods sisteminin çöküşüne yol açan nedenler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Ekonomik değişimler: Küresel ekonomiler, Bretton Woods sisteminin çöküşüne yol açan iki dünya savaşı döneminde önemli zorluklarla karşılaşmaya başlamıştır. Bu zorluklar arasında, parasal sistemin istikrarı üzerinde artan baskıya yol açan yüksek enflasyon ve işsizlik oranları ifade edilebilir.
- Büyüyen ABD ticaret açığı: ABD'nin ticaret açığı iki savaş döneminde önemli ölçüde artmış ve altına sabitlenmiş bir para birimi olarak doların etkinliğini azaltmıştır. Ticaret dengesindeki bu bozulma, sistemin sürdürülebilirliğine ilişkin güven kaybına katkıda bulunmuştur.
- Richard Nixon'ın doları dalgalandırma kararı: 1971 yılında ABD Başkanı Richard Nixon (1913-1994), doları altın sabitlemesinden çıkararak para birimini dalgalandırmaya yönelik radikal bir karar açıklamamıştır. Bu politika kararının Bretton Woods sisteminin nihai çöküşünü hızlandırmada muazzam bir etkisi olmuştur (Eichengreen, 2019).
- Diğer takas sistemlerine geçiş: Sistemin çöküşünün ardından birçok ülke esnek para birimi ve para birimlerinin değerinin hükümet tarafından kontrol edilmesi gibi farklı döviz sistemlerini benimsemeye başladı. Bu parasal değişimler, Bretton Woods sisteminin istenen istikrarı sağlayamamasının ardından küresel ekonomik sistemlerde yapısal değişikliklere işaret ediyordu.

"Bretton Woods'un çöküşünden sonra, 1980'ler ve 1990'larda teknolojik gelişmeler ve internetin ortaya çıkışı döviz ticaretini daha kolay ve rahat hale getirmiştir. Son on yılda, Forex piyasası daha entegre hale gelmiş ve bireylerin ile kuruluşların her zaman, her yerde kolayca işlem yapabilmesini sağlamıştır, bu da ekonomik ve teknolojik gelişmelerle uyumunu yansıtmaktadır.

Bununla birlikte, Forex ticareti, İkinci Dünya Savaşı'nın (1939-1945) galipleri tarafından Bretton Woods Anlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte bir asırdan daha uzun bir süre önce başlayan ve hâlâ devam eden hisse senedi ve emtia ticaretine göre daha az bilinir ve daha az popülerdir. 1945 yılında imzalanan Bretton Woods Anlaşması'nın hükümleri, savaşın kalıntılarından muzdarip Avrupa ülkelerine yardım etmek amacıyla para birimlerinin ABD doları karşısında değerlendirilmesi sürecini içeriyordu. Bu kararın en önemli sonuçlarından biri de

para birimi fiyatlarının dolar karşısında ve birbirlerine karşı minimum dalgalanma ile istikrar kazanmasıydı. Bu durum, döviz ticaretinin temelini döviz fiyatlarının dolar karşısındaki dalgalanmasından faydalanmaya dayanması nedeniyle döviz ticareti için uygun bir ortam yaratmamıştır (Eichengreen, 2019).

1.5. Teknolojinin Gelişimi ve Forex Piyasası Üzerindeki Etkisi

Teknoloji son zamanlarda önemli ölçüde gelişmiştir ve Forex piyasasında alım satım yöntemlerinde radikal değişikliklere yol açmıştır. Forex piyasası dünyanın en büyük finans piyasalarından biridir ve yabancı para birimleri günün her saati çevrimiçi olarak alınıp satılmaktadır. Teknoloji, Forex piyasası ve finansal işlemlerin alım satım süreçleri ve performansı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Teknolojinin en belirgin etkilerinden biri işlem hızındaki artıştır. İletişim ve bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler sayesinde, yatırımcılar gelişmiş yazılımlar ve otomatik sistemler kullanarak daha hızlı ve daha verimli bir şekilde işlem yapabilmektedir. Bu, yatırımcıların alım satım fırsatlarından daha iyi yararlanabileceği ve döviz dalgalanmalarına tepki verebileceği anlamına gelmektedir.

Ayrıca, teknolojinin gelişimi Forex piyasasındaki şeffaflık seviyesini arttırmıştır. Yazılım ve çevrimiçi işlem platformlarının kullanımı sayesinde yatırımcılar döviz piyasası ve finansal işlemlerin performansı hakkında ayrıntılı bilgilere daha doğru ve güvenilir bir şekilde erişebilmekte, bu da yatırımcılar arasındaki güveni artırmakta ve işlemlerin verimliliğini yükseltmektedir. Buna ek olarak, teknolojinin Forex piyasasındaki ticaret stratejileri üzerindeki etkisi de yadsınamaz. Akıllı yazılımlar ve algoritmalar sayesinde yatırımcılar, doğru analizlere ve veri odaklı tahminlere dayalı gelişmiş ticaret stratejileri geliştirebilmektedir.

Bu da işlemlerin optimize edilmesine ve daha doğru ve verimli sonuçlar elde edilmesine yardımcı olmaktadır. Bu rol aşağıdaki noktalarda belirtilen şekilde özetlenebilir (Islam, 2020):

Online yatırıma olanak sağlama: Teknolojinin gelişimi, yatırımcının internete bağlı olması koşuluyla, dünyanın her yerinden alım satım yapmayı mümkün kılmıştır. Mobil uygulamalar, yatırımcıların özel bir işlem yerinde bulunmalarına gerek kalmadan fiyat hareketlerini kolay ve etkili bir şekilde takip etmelerini sağlar.

Gelişmiş trading araçları: Gelişmiş alım satım platformları ve araçları, bireysel yatırımcılara büyük kurumların sahip olduğu özelliklere benzer özelliklere erişim sağlar. Bunlar arasında gerçek zamanlı fiyatlandırma verileri, analitik araçlar ve risk yönetimi yetenekleri bulunmaktadır.

Artan rekabet ve likidite: Teknolojinin gelişimi, Forex piyasasına daha fazla sayıda katılımcının girmesine yol açarak rekabetin artmasına ve işlem hacminin yükselmesine neden olmuştur. Bu küçük yatırımcıların bile fırsatlardan yararlanabileceği bir ortam sağlamaktadır.

Artan işlem hızı: Teknolojik gelişmeler, işlemlerin daha hızlı gerçekleştirilmesine olanak tanıyarak yatırımcıların gerçek zamanlı fiyat hareketlerinden yararlanmasına ve riski en aza indirmesine olanak tanır.

Canlı piyasa fiyatlarını daha doğru hale getirmek: Teknoloji, dünyanın dört bir yanından doğru piyasa fiyatları ve Forex haber güncellemeleri sağlayarak yatırımcıların daha akıllı alım satım kararları vermesine olanak tanımıştır.

İş Akışı Optimizasyonu: Teknolojideki gelişmeler, tüm süreci kolaylaştırmak için otomatik yazılımlar kullanılabildiğinden, yatırımcıların piyasaları analiz etmeye ve alım satım kararları almaya odaklanmalarına yardımcı olarak alım satım işlemlerinin iş akışını iyileştirmiştir.

Genel olarak teknoloji, Forex piyasasını dönüştürerek yatırımcıların etkili bir şekilde etkileşime girme ve bu dinamik piyasada daha iyi sonuçlar elde etme becerilerini olumlu yönde etkilemiştir (Abednego, vd., 2018).

1.5.1. Teknolojinin piyasaya getirdiği iyileştirmeler

Modern teknolojiler, bu finansal piyasanın verimliliğini artırmaya ve bu piyasaya erişimi artırmaya önemli katkılarda bulunmuştur. Teknolojinin bu piyasaya sağladığı en önemli gelişmeler şunlardır:

Son zamanlarda elektronik ticaret platformları kayda değer bir gelişme göstermiştir. Bu ilerleme, yatırımcıların anında erişim ve otomatik ticaret yapabilmelerini sağlayarak, manuel ticareti ve ticaret acentelerine olan güveni azaltan gelişmiş teknolojiler sunmaktadır. Ayrıca, yatırımcıların deneyimlerini geliştirmiş ve analiz ile karar verme süreçlerine yeni yollar açmıştır.

Elektronik ticaret platformlarının geliştirilmesi, otomatik ticaret ve gerçek zamanlı ticaret uygulamalarına anında erişim sağlayarak bekleme sürelerini azaltmakta ve ticaret işlemlerinin verimliliğini artırmaktadır. Bu durum, işlem hacimlerinin artmasını teşvik etmekte ve piyasa likiditesini artırmaktadır. Bununla birlikte, yatırımcılar işlemlerini insan müdahalesi olmadan otomatik olarak gerçekleştirebilmekte, böylece alım satım işlemlerinde yüksek verimlilik sağlamaktadır.

Çevrimiçi yatırım platformları, yatırımcıların piyasaları etkili bir şekilde izleme ve analiz etme becerilerini geliştiren sezgisel ve gelişmiş kullanıcı arayüzleri sunarak bilinçli karar alma sürecine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, gelişmiş grafik analiz teknikleri sağlayarak yatırımcıların alım satım kararları vermek için doğru verileri kullanmalarına olanak tanımaktadır. Yatırımcılar, hisse senetlerinin ve varlıkların durumu hakkında doğru bilgilere erişebildiğinden, elektronik ticaret aynı zamanda piyasa şeffaflığını da teşvik etmektedir.

Sonuç olarak, sofistike elektronik ticaret platformları, finans piyasaları dünyasında büyük bir yenilik sunmaktadır. Bu gelişme, alım satım işlemlerinin verimliliğini artırmakta ve yeni alım satım fırsatlarına kapı aralamaktadır. İleri teknoloji sayesinde, yatırımcılar doğru analizlerden ve verimli ticaret uygulamalarından faydalanmakta ve finans piyasasının genel gelişimine katkıda bulunmaktadır (Greaker & Hagem, 2013).

1.5.2. Teknik analiz ve programlama

Ticaret alanında teknik analiz ve programlama tekniklerinin yaygınlaşması, yatırımcılara yeni bir ufuk açmış ve alım satım karar alma süreçlerinde otomatik algoritmalar ve stratejiler uygulamalarına olanak sağlamıştır. Bu gelişmeler, son teknolojik yeniliklerin, yatırımcıların karşılaştığı zorluklara etkili çözümler bulmak için gelişmiş teknik analiz ve kodlama kullanarak ticareti nasıl dönüştürdüğünü göstermektedir.

Geçmiş fiyat kalıplarını ve trendlerini analiz etmeye ve bunları geleceğe yansıtmaya yardımcı olan teknik analiz tekniklerinin kullanımı sayesinde borsadaki verileri ve tahminleri analiz etmek daha doğru ve etkili hale gelmiştir. Yatırımcılar, alım satım stratejilerini uygulamak için kodlama kullanarak piyasayla gerçek zamanlı etkileşim kurma ve bilinçli alım satım kararları alma konusunda daha büyük bir beceriden yararlanmaktadır.

Bu teknolojiler, alım satım stratejilerini daha fazla esneklik ve finans piyasalarındaki hızlı gelişmelerle daha iyi entegrasyonla optimize etmelerini sağlar. Sonuç olarak, teknolojideki bu ilerleme, teknik analiz ve programlama tekniklerinin kullanımının yatırımcıların borsanın dinamik zorluklarına uyum sağlama becerilerini nasıl geliştirdiğini ve daha doğru ve etkili alım satım sonuçlarına yol açtığını göstermektedir (Abednego vd., 2018).

1.5.3. Yeni teknolojilerin etkisi

Modern çağ, Forex piyasasında ticaret alanı da dahil olmak üzere çeşitli alanlarda köklü değişikliklere yol açan teknoloji alanında büyük bir gelişmeye tanık olmuştur. Yatırımcılar bu küresel pazara dünyanın her yerinden internet üzerinden erişebilir, bu da ticaret işlemlerini daha kolay ve daha verimli hale getirmiştir.

Modern teknoloji, yatırımcıların Forex piyasasına kolay erişimini engelleyen coğrafi engelleri ortadan kaldırmıştır. Önceden, yatırımcılar alım satım yapmak için belirli bir yerde bulunmaya güveniyor ve piyasalarla gerçek zamanlı olarak etkileşimde bulunmak için mücadele ediyorlardı. İnternetin gelişiyile birlikte, yatırımcılar belirli bir yerde olmak zorunda kalmadan piyasaya kolayca ve verimli bir şekilde erişebilirler.

Forex ticaretindeki bu büyük değişimin nedeni, yatırımcıların fiyat hareketlerini takip etmelerini ve gerçek zamanlı ve doğru bilgilere dayanarak alım satım kararları vermelerini sağlayan gelişmiş internet teknolojilerinin kullanılmasıdır. Bu teknolojiler, yatırımcıların piyasayla her zaman, her yerde etkileşime girmesini sağlayan cep telefonu uygulamalarını içerir. Sonuç olarak bu gelişme, teknolojinin yatırımcılar için alım satım deneyimini iyileştirmede nasıl önemli bir rol oynadığını ve çevrimiçi erişilebilirliğin finansal piyasalar dünyasını nasıl dönüştürdüğünü göstermekte ve günlük hayatımızın çeşitli alanlarında teknolojik gelişimin önemini vurgulamaktadır (Makovsky, 2014).

1.5.4. Mobil teknoloji

Mobil teknoloji alım satım alanında önemli ilerlemeler kaydetmiş, sadece bir iletişim aracı değil yatırımcılar için vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Mobil alım satım uygulamalarının gelişimi, teknolojinin yatırımcı deneyimini nasıl dönüştürdüğünü ve yatırımcıların hareket halindeyken yatırımlarını verimli ve etkili bir şekilde yönetmelerini nasıl kolaylaştırdığını göstermektedir. Mobil alım satım uygulamaları, yatırımcıların hareket halindeyken kolay ve hızlı bir şekilde alım satım yapabilmelerini sağlayarak günlük alım satım işlemlerindeki önemli değişiklikleri yansıtmaktadır. Bu teknoloji sayesinde, bir yatırımcının işlem yapmak veya piyasaları izlemek için artık belirli bir yerde kalması gerekmemektedir.

Bu önemli gelişme, teknolojinin ilerlemesinin ve sürekli iyileştirmelerinin bir sonucu olmakta, yatırımcılar artık portföylerini bu uygulamalar aracılığıyla etkili bir şekilde düzenleyerek yönetebilmektedir. Ayrıca bu teknolojik ilerleme, yatırımcıların gerçek zamanlı piyasa bilgilerine erişebilmelerini sağlayarak titiz analizlere dayalı bilinçli kararlar almalarına olanak tanımaktadır.

Son zamanlarda yapılan araştırmalar, bu gelişmenin alım satım verimliliğini artırma ve yatırımcıların finans piyasalarındaki hızlı değişimlere karşı direncini artırma konusundaki önemine işaret etmektedir. Mobil teknoloji ve alım satım uygulamaları, yatırımcıların finansal piyasalarla etkileşim biçimini temelden değiştirmiştir; bu gelişme teknik basitliğin ötesine

geçerek ekonomik ve finansal dinamikler üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Syamsundar, 2019).

1.5.5. Blockchain teknolojisi

Bitcoin gibi kripto para birimlerinde yaygın olarak kullanılan Blockchain teknolojisi, finansal işlemlerin güvenliği ve şeffaflığı konusunda önemli gelişmeler sağlamıştır. Teknolojideki bu atılım, modern Forex piyasasını büyük ölçüde etkileyen, ticaret ortamını iyileştiren ve karar vermeyi kolaylaştıran çok önemli bir noktadır. Blockchain teknolojisi, Forex piyasasının yapısını şekillendirmede hayati bir rol oynamakta ve yüksek düzeyde güvenlik ve şeffaflık sağlamaktadır.

Bu teknolojik ilerleme ile yatırımcılar, süreç boyunca artan işlem hızı ve daha yüksek şeffaflık seviyeleri gibi yeni özelliklerden yararlanabilirler. Blockchain teknolojisi daha verimli ve güvenilir bir alım satım ortamı sağlayarak alım satım fırsatlarını artırır ve alım satım kararları almayı kolaylaştırır. Sonuç olarak, blockchain yalnızca teknolojideki bir ilerlemeyi temsil etmekle kalmıyor, aynı zamanda Forex piyasası üzerinde önemli bir etkiye sahip olan kilit bir unsur haline gelmiştir. Bu durum, bu teknolojinin kullanımının yatırımcıların performanslarını optimize etme ve modern dijital piyasa ortamında daha iyi sonuçlar elde etme becerilerini nasıl geliştirdiğini göstermektedir (Moşteanu, 2023).

1.6. Algoritmaların Önemi ve Forex Piyasası Üzerindeki Etkileri

Hızlı tempolu bir dünyada, Forex piyasası sürekli olarak sürdürülebilir bir gelişme göstermektedir. Bu bağlamda, algoritmik ticaret, yatırımcıları rekabetçi tutmanın etkili bir yoludur. Algoritmalar, önceden tanımlanmış kriterlere göre işlemleri otomatik olarak yürütmek üzere programlanmış kurallar veya talimatlar bütünüdür. Bu algoritmalar, büyük miktarda veriyi analiz etmelerine ve bir insan yatırımcı gerçekleştirmesi neredeyse imkânsız olan anlık kararlar almalarına tanınmaktadır.

Bu algoritmalar zamandan tasarruf sağlar ve insan hatası riskini en aza indirir. Forex gibi karmaşık bir piyasada algoritmalar, alım satım verimliliğini artırmak ve yatırımcıların performansını optimize etmek için gereklidir. Algoritmaların kullanılması, sürekli olarak verimli ve hızlı alım satım kararları alınmasını mümkün kılar. Bu önemi vurgulayan birkaç temel husus vardır:

Büyük miktarda verinin analiz edilmesi: Algoritmalar, yatırımcıların büyük miktarda veriyi hızlı ve verimli bir şekilde analiz etmesini sağlayarak alım satım modellerini ve piyasa fırsatlarını tespit etmeye yardımcı olur.

Hızlı ve doğru karar verme: Algoritmalar milisaniyeler içinde doğru alım satım kararları verecek şekilde programlanabilir, bu da insan hatası olasılığını en aza indirir ve piyasa değişikliklerine yanıt verme hızını artırır.

Otomatik Ticaret Yürütme: Algoritmalar, önceden tanımlanmış kriterlere göre işlemleri otomatik olarak yürütebilir ve insan müdahalesi olmadan anında yürütme sağlayabilir.

İnsan hatası riskinin en aza indirilmesi: Algoritmaların kullanımı, duyguların veya yorgunluğun etkisi olmadan kendi programlamalarına göre hassas bir şekilde çalıştıkları için insan hatası olasılığını en aza indirmeye yardımcı olur.

Ticaret stratejilerinin optimize edilmesi: Algoritmalarla, verileri analiz ederek ve sistemin genel performansını iyileştirerek alım satım stratejileri sürekli olarak optimize edilebilir (Chaboud, vd., 2014).

1.7. Forex Piyasa Mekanizmasının İşleyişi

Bu bölümde, Forex piyasasının temel mekanizmalarını ve piyasanın işleyişini kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır. Öncelikle, piyasanın yapısı, işleyiş ilkeleri ve temel dinamikleri ele alınmış döviz işlemlerinin nasıl gerçekleştirildiği değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, piyasanın işleyişini ve işlem süreçlerini etkileyen faktörlere ilişkin detaylı bir analiz yapılmıştır.

1.7.1. Forex piyasasının temelleri

Forex piyasasında yatırımcı olabilmek için bu piyasanın bazı önemli özelliklerinin ve temellerinin yeterli düzeyde bilinmesi gerekmektedir. Bu kısımda Forex piyasasının temellerinden bahsedilecek ve yatırımcılara faydalı olacak bilgilere yer verilecektir.

1.7.2. Forex piyasasını tanımak

Bu, yatırımcıların nasıl çalıştığı ve nasıl yapılandırıldığı da dahil olmak üzere Forex piyasasının temellerine aşina olmasını içerir. Döviz çiftleri kavramını ve döviz kurlarının nasıl belirlendiğini anlamak, her yatırımcının bilmesi gereken en önemli noktalardan biridir:

Akademik öğrenme: Yatırımcılar, Forex piyasasının temellerini ve para birimleri arasındaki döviz kurunun nasıl belirlendiğini öğrenerek işe başlar. Ayrıca, teknik ve temel analiz

kavramları da dahil olmak üzere Forex piyasası hakkında güvenilir bilgi kaynaklarını okumanın ve araştırmanın önemini öğrenmelidirler.

Bazıları, ticaret stratejileri, grafiklerin nasıl okunacağı ve ekonomik haberlerin nasıl analiz edileceği hakkında daha fazla bilgi edinmek için çevrimiçi ticaret kursları almayı veya eğitim kurslarına kaydolmayı tercih etmektedir.

Ticaret platformlarını kullanma: Yatırımcıların emir verme, alım satımları izleme ve mevcut analiz araçlarını kullanma dahil olmak üzere alım satım platformlarını nasıl kullanacaklarını anlamaları gerekir.

Bir ticaret platformunda bir demo ticaret hesabı açmak: Bu aşama, yatırımcıların finansal kayıp olmadan döviz ticaretini deneyimlemelerine, araçları test etmelerine ve ticaret arayüzüne alışmalarına olanak tanıyan gerçek olmayan parayla bir demo hesabı açmayı içermektedir.

Ekonomik haberleri takip etmek: Ekonomik haberlerin ve olayların Forex piyasası üzerindeki etkisini anlamak önemlidir, bu da yatırımcıların para birimleri üzerindeki etkilerini tahmin etmek için ekonomik raporları ve siyasi olayları takip etmelerini gerektirir.

Aşırı miktarlarla ticaret yapmamak: Yeni yatırımcıların riski en aza indirmek için küçük miktarlarda işlem yapmaya başlaması en iyisidir. İster küçük miktartlı bir canlı hesap aracılığıyla ister kendilerine güvenene kadar bir demo ticaret hesabı kullanmaya devam etmek uygun olacaktır.

Performansı izleyin ve değerlendirin: Yatırımcıların işlemlerini izlemeleri, hataları analiz etmeleri ve stratejilerini geliştirmeleri gerektiğinden, performans değerlendirmesi sonuçların nasıl iyileştirileceğini anlamak için bir ön koşuldur.

Sürekli öğrenme ve deneme yoluyla, bir yatırımcı Forex piyasası hakkında derin bir anlayış kazanabilir ve sektörde başarılı olmak için gerekli becerileri geliştirebilir (Carapuço, vd., 2018).

1.7.3. Güvenilir bir broker kullanma

Forex piyasasında işlem yapmanın en önemli temellerinden biri güvenilir bir broker kullanmaktır. Forex piyasasında başarı için saygın bir broker seçmek önemlidir. Bir komisyoncu, bir yatırımcı Forex piyasasına erişmesini ve alım satım yapmasını sağlayan şirket veya finans kurumudur. Bir komisyoncunun rolü, yatırımcılara gerekli araçları ve kaynakları sağlayarak elde edilen güvenli ve verimli bir ticaret ortamı sağlamanın önemini yansıtır.

Bir komisyoncunun rolü, ticaret mimarisini sağlayarak ve yatırımcıların ile döviz piyasası arasındaki işlemlerin yürütülmesini kolaylaştırarak ticaret deneyimini kolaylaştırmaktır. Bir

broker, sorunsuz ticaret gerçekleştirmeyi ve kaldıraç, piyasa analizleri ve verimli ticaret platformları gibi hizmetler sağlamayı amaçlamaktadır.

Ticaretin başarısı büyük ölçüde güvenilir bir komisyoncu seçmeye bağlıdır, çünkü güvenilir bir komisyoncu yatırımcıların fonları için bir güvenlik hissi sağlar. Bu duygu, bir yatırımcıların rahatlığına ve ticaret kararlarını güven ve mükemmellikle verme yeteneğine katkıda bulunur (Dicks, 2010).

1.7.4. Teknik analize genel bir bakış

Grafiklerin nasıl okunacağını ve teknik modellerin nasıl analiz edileceğini öğrenmek, Forex ticaretini anlamamanın önemli bir parçasıdır. Teknik analiz, piyasa hareketlerini yorumlamaya ve geçmiş verilere dayanarak alım satım kararları almaya yardımcı olur.

Teknik analiz, finansal piyasaları analiz etmek için kullanılan ana yöntemlerden biridir ve geçmiş fiyat davranışlarının ve gelecekte fiyatları etkileyebilecek olayların incelenmesine odaklanır.

Teknik analiz, grafiklerin incelenmesini ve çeşitli teknik araç ve göstergelerin kullanılmasını içerir. Piyasa trendlerini öngörmeyi ve akıllı alım satım kararları vermeyi amaçlar. Teknik analizi anlamak, Forex piyasasındaki en önemli temellerden biridir ve her yatırımcı bunun yönlerini incelemeli ve temellerini anlamalıdır. Teknik analiz kavramı ve temelleri ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır (Martin, 1985).

1.7.5. Temel analizin kullanılması

Forex'te piyasa analizinin önemli bir parçası, piyasaları etkileyebilecek ekonomik ve politik olayları anlamaktır. Temel analiz olarak bilinen bu analiz türü, para birimleri ve hisse senetleri gibi varlıkların değerini etkileyebilecek ekonomik, finansal ve politik faktörlerin incelenmesini içerir. Temel analiz, Forex piyasasını anlamamanın ve bu piyasaya girmenin önemli bir parçasıdır ve bu önemli piyasada başarılı olmak için ayrıntılı olarak çalışılmalıdır.

Özetle, temel analiz finansal piyasaları analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir ve ekonomik, finansal ve politik faktörlerin incelenmesine dayanır. Bu, ekonomik ve finansal verilerin incelenmesini ve genel piyasa durumunu anlamak için siyasi ve ekonomik haberlerin takip edilmesini içerir. Temel analiz ayrıca ekonomik göstergeler, finansal raporlar, finansal para politikaları ve ekonomik siyasi haberler gibi unsurların incelenmesini de içerir (Attia, 2011).

1.7.6. Sermaye yönetimi

Sermaye yönetimi, Forex piyasasının temel faktörlerinden biridir ve ticarete başarı ve süreklilik elde etmek için hayati unsurlardan biridir. Bu bağlamda sermaye, bir yatırımcıların bu pazara girmek için kullandığı miktar olarak anlaşılır ve her yatırımcı sermayesini nasıl yöneteceğini öğrenmesi gerekir ve sermaye yönetimi, riski en aza indiren akıllı bir yöntem kullanmaya odaklanır.

Forex piyasasında sermaye yönetimi ile ilgili en önemli noktalar şunlardır:

- 1- Risk oranının belirlenmesi, bir yatırımcının her bir işlemde kullanabileceği sermaye yüzdesi anlamına gelir ve bir yatırımcının piyasaya girebileceği normal yüzde genellikle sermayesinin %1 ila %3'ü arasındadır ve bu, işlemin boyutunun kabul edilebilir risk düzeyiyle orantılı bir şekilde belirlenmesine yardımcı olur.
- 2- Sermaye yönetimi, yatırımcıyı büyük kayıplardan korumayı içerir Zararı durdur genellikle fiyatların beklentilerin aksine hareket etmesi halinde bir işlemin kapatılacağı noktayı belirlemek için kullanılır. Bu potansiyel kayıpları sınırlamaya, riski en aza indirmeye ve sermayeyi korumaya yardımcı olur.
- 3- Yatırım çeşitlendirmesi, tek bir çift yerine çeşitli işlemlere girmek, yani sermayeyi tek bir işleme güvenmek yerine farklı işlemlerde birkaç döviz çiftine dağıtmak anlamına gelir; bu, bir işlemin önemli ölçüde etkilenmesi durumunda kayıpların etkisini en aza indirir.
- 4- Kaldırıcı dikkatli kullanma, yatırımcıların sermayesinden daha büyük bir miktarla işlem yapmasına izin verdiği için bir yatırımcının dikkatli kullanması gereken faktörlerden biridir ve kâr olasılığını artırmasına rağmen, sınırlı plana göre kullanılması gerektiğinden zarar olasılığını artırabilir ve sermayeyi riske atabilir.
- 5- Psikolojik faktörler, sermayenin yönetilmesinde ve kayıplarla karşılaşılmasında önemli bir rol oynayan, sermaye yönetiminin en önemli yöntemlerinden biri olarak kabul edilir. Burada yatırımcı, açgözlülük ve korku gibi duyguların kararları üzerindeki etkisinin farkında olmalı ve ticaret ve analiz sırasında belirli plana bağlı kalmaya devam etmelidir. Psikolojik disiplin, kayıplardan kaçınmaya ve duygulara dayalı anlaşmalara girmemeye yardımcı olur ve bu şey sermayeyi korumamıza ve doğru şekilde yönetmemize yardımcı olur.

Genel olarak, sermaye yönetimi, sürekliliği korumaya ve riski en aza indirmeye yardımcı olduğu için piyasada başarıya ulaşmanın önemli bir parçasıdır. Bu nedenle her yatırımcı sermaye yönetiminin temellerini incelemelidir (Hanaf, 2005).

1.7.7. Riski anlamak

Forex piyasasındaki risk seviyesinin iyi anlaşılması, her yatırımcının işlem yapmadan önce edinmesi gereken hayati bir öneme sahiptir. Forex piyasası, değişken bir ortamdır. Bu nedenle, risk yönetimi, sermayenin korunmasında ve başarıya ulaşmada çok önemli bir rol oynamaktadır.

Forex riskini anlamanın temelleri, piyasanın doğasının derinlemesine incelenmesini gerektirir. Bu, arz ve talep gibi temel kavramların yanı sıra fiyat hareketlerini de içerir. Ayrıca, teknik ve temel analizi anlamak, yatırımcıların stratejilerini geliştirmeleri için kritik öneme sahiptir.

Yatırımcıların, stratejilerini denemek ve gerçek parayı riske atmadan becerilerini geliştirmek için demo hesaplar kullanması önerilir. Bu süreç, belirli ticaret stratejilerini tanımlamak ve her ticaretin hedefini belirlemek için de hayati önem taşır. Bu şekilde, riski en aza indirmek için alım satımları boyutlandırılabilir ve kaldıraçın kontrolü sağlanabilir.

Risk yönetimi bağlamında, stop-loss kullanımı potansiyel kayıpları en aza indirmek için etkili bir araçtır. Ayrıca, piyasadaki gelişmeleri anlamak için haberlerin izlenmesi ve sürekli analiz edilmesi gerekmektedir.

Forex piyasasının risklerini anlamak, daha fazla teknik bilgi ve deneyim gerektirir. Yatırımcı, riskleri dikkatlice analiz etmeyi ve risk yönetimi politikalarını benimsemeyi taahhüt etmelidir. Bu politikalar, bu piyasada başarıya ulaşmada çok önemli bir rol oynamaktadır. Aksi takdirde, bir yatırımcı için Forex piyasasında kalmak zor ve riskli olabilir (Hanaf, 2005).

1.8. Forex Piyasası Temelleri

Bu bölümde, Forex piyasasının temel kavramları ele alınacak ve alım-satım fiyatları arasındaki farklar açıklanır. Ayrıca, Forex piyasasındaki işlem maliyetlerini belirleyen alış-satış fiyat farkı (spread) anlatılacak ve piyasa dalgalanmalarını yansıtan bir ölçüt olarak tanımlanacaktır.

Forex piyasasında bir işlem birimi olarak "lot" kavramı tanıtılırken, fiyat değişikliklerini gösteren küçük birim "pip" de ele alınacaktır. Pip, döviz kurlarındaki küçük değişikliklerin ölçüsüdür ve yatırımcıların kâr ve zararlarını belirlemede kritik bir rol oynar. Son olarak, piyasa emri, limit emri ve zararı durdur gibi Forex piyasasında kullanılan emir türleri açıklanacak ve bu emirlerin yatırım stratejilerindeki rolü değerlendirilecektir.

1.8.1. Alış ve satış fiyatları

Alış fiyatı: Piyasa yapımcıların bakış açısından alış fiyatı, temel para birimini alma ve karşı para birimini satma istekliliğini ifade eder. Yatırımcılar için ise bu fiyat, karşı para birimini alarak temel para birimini satmak istediklerinde ödeyecekleri fiyatı temsil eder.

Satış fiyatı: Satış fiyatı, piyasa yapımcıların temel para birimini satma ve karşı para birimini alma istekliliğini ifade ederken, yatırımcılar için ise karşı para birimini satarak temel para birimini alacakları fiyat anlamına gelir (Srour, 2014).

1.8.2. Fiyat marjı

Forex piyasasındaki fiyat marjı, işlem gören iki para birimi arasındaki fiyat farkını ifade eder. Bu fiyat farkı, yani yabancı para birimleri arasındaki satış fiyatı ve alış fiyatı, brokerin işlemde elde ettiği kârı oluşturur. Marj seviyesi ise işlem gören döviz çiftlerine bağlı olarak bir brokerden diğerine değişiklik gösterir.

Alış ve satış fiyatı arasındaki marjın boyutu, döviz piyasasındaki oynaklığın bir ölçüsüdür. Marj boyutu, haberlerin yayınlandığı anda önemli ölçüde genişler. Sonuç olarak, bu para birimlerinin fiyatlarında belirgin dalgalanmalar meydana gelir. Buna ek olarak, marj boyutu, piyasada düşük likiditeye sahip para birimlerinin aksine, yüksek likidite içeren ve en çok işlem gören döviz çiftlerinde genişleme gösterir. Bu durum, döviz çiftlerinin likidite seviyesini belirten önemli bir ölçüttür (Srour, 2014).

1.8.3. Lot

Forex piyasasında sözleşme, alım satım işlemlerini yöneten temel unsurlardan biridir. Bu bağlamda bir sözleşme, iki taraf arasında belirli bir zamanda belirli bir fiyattan döviz çiftleri satın almak veya satmak için yapılan yasal bir anlaşma olarak anlaşılır. Forex piyasasında, belirli bir işlemde hem alıcı hem de satıcı tarafından üstlenilen yükümlülükleri belgelemek için bir sözleşme kullanılır.

Forex piyasasında bir anlaşma yapma sürecinde, sözleşme özellikleri önceden belirlenir ve birkaç önemli hususu içerir:

1- Miktar ve Standart Birim: Sözleşme, işlem gören para biriminin miktarını standart bir birim cinsinden belirtir; bu birim genellikle 100.000 birim dayanak para birimine eşdeğer olan bir lotu ifade eder.

2- Zaman ve Yer: Sözleşme, sona erme zamanını veya geçerli kaldığı süreyi belirtir.

Ayrıca, genellikle elektronik ticaret platformları aracılığıyla işlemin nerede yapıldığını da gösterir.

3- Fiyat: Sözleşme, para biriminin satın alındığı veya satıldığı işlem fiyatını belirtir.

4- Taraflar ve yükümlülükleri: Sözleşme, bir tarafın para birimini satın aldığı (alıcı) ve diğerinin sattığı (satıcı) ticaret taraflarını tanımlar.

5- Ek şartlar: Sözleşme, kaldıraç kısıtlamaları ve zararı durdurma emirleri gibi tarafların hak ve yükümlülüklerini tanımlayan ek şartlar içerebilir (Ziaya, 2020).

1.8.4. Pip

Forex piyasasında döviz fiyatlarındaki değişiklikleri tanımlamak için belirli terimler kullanılır. Bunlardan biri de 'pip' olarak adlandırılır. Pip, bir döviz kurunun değerindeki değişiklik için kullanılan küçük bir ölçü birimidir. Pip kavramını anlamak, Forex piyasasındaki yatırımcılar için çok önemlidir; çünkü kâr veya zarar, piplerin hareketine göre belirlenir.

Pip, büyük bir para biriminin dördüncü basamağındaki değişikliktir. Örneğin, bir para birimi ondalık noktadan sonra dört basamakla sunuluyorsa, piplerdeki değişiklik virgülden sonraki dördüncü basamakla ilgilidir. Virgülden sonra beş basamaklı para birimleri için, virgülden sonraki beşinci basamakla ilgilidir (Nekritin & Peters, 2012).

Örneğin, EUR/USD döviz kuru 1,1200'den 1,1205'e değişirse, pip değeri 5 pip artmış demektir. Çok küçük fiyat değişiklikleri genellikle pip olarak adlandırılırken, 'pip' terimi, pip değerindeki bir puanlık değişikliği ifade etmek için kullanılır.

1.8.5. Emir türleri

Forex piyasasında, alım satım pozisyonlarının şartlarını ve ayrıntılarını belirlemek için bir dizi emir türü kullanılır. Bu emirlerin anlaşılması, alım satım stratejilerinin gerçekleştirilmesinde ve yatırımcıların hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Aşağıda Forex piyasasında kullanılan bazı emir türlerinin açıklaması yer almaktadır:

1- Piyasa Emri: İşlemi mevcut en iyi piyasa fiyatından hemen gerçekleştirmek için kullanılır.

Kullanım şekli: Yatırımcıların beklemeden mevcut fiyattan işlem yapmaya hazır olduğunda kullanılır (Martinez, 2007).

2-Limit Emri: İşleme girmek için belirli bir fiyat belirlemek için kullanılır.

Kullanım şekli: Yatırımcı, işlem gerçekleştirilmeden önce fiyatın belirli bir şekilde kendi lehine hareket etmesini beklediğinde kullanılır.

3-Stop Emri: Bir işleme girilecek fiyatı belirlemek için kullanılır, ancak yalnızca belirli bir fiyat seviyesine ulaşıldıktan sonra geçerlidir.

Kullanım Şekli: Pozisyonu piyasadaki ani bir geri çekilmeden korumak için kullanılır.

4-Zararı Durdur Emri: Kayıpları en aza indirmek için bir işlemten çıkılacak fiyat seviyesini belirlemek için kullanılır.

Kullanım: Kabul edilebilir finansal riskleri belirlemek ve potansiyel kayıpları sınırlamak için kullanılır.

5-Kâr Al Emri: Kâr elde edilecek ve işlemin kapatılacağı bir fiyat seviyesi belirlemek için kullanılır. Kullanım: Bir kâr hedefi belirlemek için kullanılır (Cheng, 2007).

1.9. Forex Piyasası Avantajları

Forex piyasasının söz konusu bu önemli özellikleri, döviz ticaretinin doğasını yansıtır. Bu özelliklerin tam olarak anlaşılmasını sağlamak için, yatırımcıların bu değişken piyasaya girmeden önce bunlara aşina olmaları gerekir. Forex piyasası, bu özellikleri ticaretinin doğasına yansıtır.

1.9.1. Çift yönlü bir piyasada alım satım

Forex piyasası, onu diğer finansal piyasalardan ayıran benzersiz özelliklere sahiptir ve bunlardan biri çift yönlü yapısıdır. Bu piyasada yatırımcılar para birimlerini çiftler halinde alıp satarak kâr elde ederler. Bir yatırımcı bir para biriminin alıcısı olarak girerse, bu mutlaka karşı para birimini sattığı anlamına gelir ve bunun tersi de geçerlidir.

Bu dinamikler, her bir çiftin iki katılımcı para birimi arasında bir denge gösterdiği döviz çiftlerinin oluşumunda kendini gösterir. Örneğin Euro/Dolar paritesi, çifti Euro'nun alımını ve aynı zamanda Dolar'ın satışını gösterir. Bir yatırımcı Euro kurunun yükselmesini bekliyorsa, bu USD kurunun düşmesinin beklendiği anlamına gelir. Bu piyasadaki yatırımcıların, bu çift yönlü formasyonun ticaret stratejileri ve etkili karar alma süreçleri üzerindeki etkilerini temel olarak anlamaları gerekir (Galant & Dolan, 2011).

1.9.2. Yüksek likidite

Piyasa likiditesi, dünyadaki en likit piyasalar arasında yer aldığı için Forex piyasasının belirleyici yönlerinden biridir. Bu ayırım, yatırımcılar için büyük bir avantaj olarak kendini gösterir ve likidite sorunları hakkında endişelenmeden serbestçe hareket etmelerine ve kolayca ticaret yapmalarına olanak tanır. Likiditenin önemi, piyasanın döviz fiyatları üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadan büyük hacimli işlemleri verimli bir şekilde absorbe etme kabiliyetinde yatmaktadır. İşlemlerin fiyat üzerindeki sınırlı etkisi, aktif bir ticaret ortamına ve dinamiklerine katkıda bulunan çok sayıda alıcı ve satıcının sonucudur. EUR/USD gibi önemli para birimlerini içeren döviz çiftlerinde işlem yaparken, ABD Doları bu işlemlerin bir tarafı olarak hayati bir rol oynar. ABD Dolarının ana para birimlerinden biri olarak varlığı likiditeyi artırır, ticareti kolaylaştırır ve fiyatlar arasındaki büyük boşlukların etkisini en aza indirir (Cheng, 2007).

1.9.3. Yüksek kaldıraç

Forex piyasası, onu diğer piyasalardan ayıran en önemli özelliklerden biri olan yüksek kaldıraç ile karakterize edilen finansal piyasalardan biridir. Kaldıraç, hesaptaki bakiyeden çok daha büyük miktarlarda para ile işlem yapma yeteneğini ifade eder. Bu kaldıraç, hesap bakiyesinin ne sıklıkla çarpılabileceğini ifade eden bir oran veya sınır olarak adlandırılır.

Yüksek kaldıraç yatırımcılar daha büyük işlemlere girme ve kâr şanslarını artırma fırsatı sunar, böylece piyasa hareketlerinden yararlanabilirler. Zaman zaman, kaldıraç 900x gibi yüksek seviyelere ulaşabilir ve bu da onu yatırımcıların için güçlü bir araç haline getirir.

Bu bağlamda, kaldıraç esas olarak nispeten küçük sermayeli yatırımcılara yardımcı olmak için kullanılır, çünkü bu araç yüksek değerli işlemlere girmelerine olanak tanır. Bununla birlikte, yatırımcılar yüksek kaldıraç kullanmanın potansiyel sonuçlarını anlamalıdır. Çünkü kâr şansını artırır ancak aynı zamanda zarar riskini de yükseltir (Cheng, 2007).

1.9.4. Düşük ücretler

Forex piyasası, alım-satım işlemlerinde düşük ücretler sunarak yatırımcılar için cazip bir alan haline gelmektedir. Bu düşük ücret, piyasayı yoğun şekilde düzenlenen diğer finansal piyasalardan ayıran, düzenlemelere tabi olmayan yapısından kaynaklanmaktadır. Forex piyasasında işlemler, düzenlemelere tabi olmayan bir ortamda gerçekleşir; bu durum, geleneksel aracılarla ilişkili birçok maliyeti ortadan kaldırarak yatırımcıların doğrudan piyasaya erişimini sağlar. Böylece aracı ücretlerinin azalması ve marjların optimize edilmesi mümkün hale gelir.

Ayrıca, Forex piyasasının küresel likiditesi, alış ve satış fiyatları arasındaki marjın daralmasına ve işlem maliyetlerinin asgari düzeye inmesine katkıda bulunur. Küresel likidite, piyasa katılımcıları arasında rekabeti artırarak alış ve satış fiyatları arasındaki farkı düşürür ve fırsat ücretlerini azaltır.

Sonuç olarak, Forex piyasasının düşük ücretleri, yatırımcılara piyasaya daha verimli bir erişim sağlar. İşlem maliyetlerinin düşüklüğü sayesinde daha yüksek kâr elde etme imkânı sunar; bu da Forex piyasasını pek çok yatırımcı için tercih edilen bir hedef haline getirmektedir (Cheng, 2007).

1.9.5. Forex piyasasının büyüklüğü

Forex piyasası, rekor kıran işlemlerle büyük bir işlem hacmi ile karakterize edilen küresel piyasalar arasında öne çıkmaktadır. Forex piyasasındaki yüksek işlem hacmi, bu piyasanın dinamiklerini ve ekonomik önemini yansıtan bir olgudur. 1990'larda Forex piyasasındaki günlük işlem hacmi günde 1 milyar \$ gibi şaşırtıcı bir rakama ulaşmıştır.

Bu günlük rekorlar, yatırımcıların ve piyasa katılımcılarının yoğun varlığını yansıtan muazzam bir faaliyetin göstergesidir. Teknolojinin ve küresel bağlanabilirliğin gelişmesiyle birlikte Forex ticareti daha erişilebilir ve kolay hale gelerek, bu yüksek ticaret hacmine katkıda bulunmuştur.

Forex piyasasındaki işlem hacmi, sürdürülebilir yatırım ve ticaret fırsatları için bir katalizördür. Günlük olarak işlem gören bu kadar büyük miktarlarda para ile yatırımcılar, kâr ve yatırım fırsatlarını çeşitlendirebilir ve genişletebilir (Krugman, vd., 2009).

1.9.6. Çıkış emirleri garantisi

Forex piyasası birçok fırsat ve zorluğun olduğu bir ortamdır ve bir yatırımcının kontrol ettiği ve işlemlerinin kaderine katkıda bulunan temel araçlardan biri çıkış emirleridir. Forex piyasası, yatırımcılara pozisyon açtıkları (uzun veya kısa) döviz çiftleri için döviz kurlarını belirleme ve gerektiğinde bunları kapatma olanağı verir.

Bu senaryo ister kâr elde etmek ister kayıpları en aza indirmek için olsun, çıkış emirlerinin yumuşak ve kolay bir şekilde uygulanmasına olanak tanır.

Bu bağlamda, çıkış emirlerinin belirlenmesi, yatırımcıların için üç ana hedefe ulaşılmasına katkıda bulunur:

Kâr Elde Etmek: Bir yatırımcı piyasa analizi ve tahminlerine dayalı çıkış emirleri vererek belirli kâr alma noktaları belirleyebilir. Bu, kârlar hedef seviyelere ulaştığında ticaretten çıkılmasını sağlamaya yardımcı olur.

Kayıpları En aza İndirmek: Benzer şekilde, bir yatırımcı, fiyat belirli bir seviyeye ulaştığında pozisyonun otomatik olarak kapatılmasını sağlamak için stop-loss seviyeleri belirleyebilir. Bu, potansiyel kayıpları en aza indirmeye yardımcı olur.

Risk Yönetimi: Çıkış emirlerinin belirlenmesi, potansiyel senaryoların belirlenmesine ve alım satım stratejisinin buna göre ayarlanmasına yardımcı olduğu için risk yönetimi stratejisinin önemli bir parçasıdır (Srou, 2014).

1.9.7. Çeşitlendirme

Araştırmalar, portföy çeşitlendirmesinin piyasadaki oynaklığı dengelemek ve etkisini azaltmak için önemli bir strateji olduğunu göstermektedir. Portföy çeşitlendirmesinin yönleri, dengeli kazançlar elde etme ve riski birden fazla varlığa yayma olasılığına bağlanmaktadır.

Bu bağlamda, Forex piyasası, para birimlerinde pozisyon alabildikleri ve piyasa oynaklığıyla ilişkili riskleri kontrol edebildikleri için yatırımcılar için harika bir seçenektir. Finans araştırmacısı Catherine Wilson (2021), çalışmasında Forex döviz ticaretinin çeşitlendirme sağlamak ve portföy performansını artırmak için etkili bir yol olduğunu göstermektedir (Srou, 2014).

1.10. Forex Piyasası Riskleri

Forex piyasası, dünyanın en büyük ve en likit finansal piyasalarından biri olmasına rağmen, özellikle bireysel yatırımcılar ve Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerdeki yatırımcılar için dikkate alınması gereken bir dizi dezavantajları vardır. Forex piyasasının başlıca dezavantajları şunlardır:

Yüksek volatilite: Forex piyasası, yatırımcılar için önemli riskler oluşturan döviz kurlarındaki son derece yüksek oynaklık ile karakterize edilir. Bu oynaklığın başlıca nedeni, hızlı fiyat dalgalanmalarına yol açan büyük likidite akışları ve 24 saat döviz ticaretidir. Döviz fiyatları, ekonomik haberler, para politikalarındaki değişiklikler veya jeopolitik olaylar gibi faktörler nedeniyle kısa süreler içinde önemli ölçüde hareket edebilir (Şendur, 2017).

Forex'te yüksek volatilitenin nedenleri:

A- Yüksek likidite: Bu piyasada her gün milyarlarca dolar işlem görmektedir. Bu muazzam likidite, hızlı ve öngörülemez fiyat hareketlerine yol açabilir.

B- Sürekli ticaret: Belirli işlem saatleri olan borsaların aksine Forex günün her saati çalışır. Bu, dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir zamanda meydana gelen ekonomik ve siyasi olayların önemli fiyat dalgalanmalarına yol açabileceği anlamına gelir.

C- Dış faktörler: Ekonomik haberler, merkez bankası politikaları ve hatta doğal ve jeopolitik felaketler döviz fiyatlarındaki dalgalanmaları etkiler. Örneğin, bir merkez bankasının faiz oranlarındaki bir değişiklikle ilgili beklenmedik bir duyurusu döviz piyasasında keskin hareketlere yol açabilir.

Ünlü bir örnek, Brexit referandumunun beklenmedik sonuçlarının ardından otomatik satış emirleri nedeniyle İngiliz sterlininin değerinin birkaç dakika içinde %6 düştüğü 2016 yılındaki “Flash Crash” idi (Şendur, 2017).

Spekülasyona maruz kalma: Forex piyasası, yatırımcıların kısa vadeli kârlar elde etmek için döviz fiyatlarındaki hızlı değişikliklerden yararlandığı yoğun spekülasyonlara açıktır. Bu spekülasyon, özellikle ani piyasa hareketlerinin geniş makroekonomik etkilere sahip olabileceği Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde piyasa oynaklığını artırabilir ve kur istikrarını olumsuz etkileyebilir.

Şeffaflık eksikliği: Forex piyasası merkezi olmadığı ve tek bir merkezi borsa üzerinden işlem görmediği için şeffaflık eksikliğinden muzdarip olabilir. Bu, yatırımcıların alım satımın gerçek maliyetlerinden veya piyasayı etkileyen koşullardan tam olarak haberdar olamayabileceği anlamına gelir. Bu da özellikle perakende yatırımcılar için daha yüksek risklere yol açabilir.

Ticaret bağımlılığı: Diğer tüm piyasalarda olduğu gibi, Forex ticareti de bağımlılığa açık olabilir, çünkü yatırımcılar yüksek volatilitte ve hızlı kâr potansiyeli nedeniyle önemli bir psikolojik baskı yaşayabilir. Bu psikolojik durum, zayıf karar verme ve artan kayıplara yol açabilir.

Genel ekonomik tehditler: Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde, özellikle para politikalarının dengesiz olması durumunda, aşırı Forex ticareti ulusal para biriminin istikrarını bozabilir. Yoğun spekülasyon ve zayıf piyasa denetimi ulusal paranın değerini aşındırabilir ve enflasyonu artırabilir.

1.11. Forex Piyasasında Broker Türü

Çevrimiçi döviz ticaretinin gelişmesi, büyük finansal araçlara sahip olmayan çok sayıda bireysel yatırımcının döviz piyasasına girmesine ve makul kârlar elde etmesine izin vermiştir. Geçmişte, döviz piyasasındaki spekülasyon, büyük miktarda sermayeye sahip varlıklı insanların korunmasıydı. Ancak günümüzde yeterli deneyim ve bilgiye sahip herkes, genellikle sözleşmenin boyutuna kıyasla küçük olan belirli bir miktar parayı önceden ödeyerek, internet üzerinden bir ticaret hesabı açabilmektedir. Döviz piyasasında iki tür broker vardır.

1- Piyasa Yapıcılar: Forex'te işlem gören yabancı para birimleri için alış ve satış fiyatlarını belirlerler.

2- Elektronik İletişim Ağları: Piyasa yapıcılar tarafından yayınlanan tüm fiyatları toplarlar ve en iyi olanları ticaret platformlarında gösterirler.

Bu iki türü biraz daha detaylı açıklamak uygun olacaktır.

- **Piyasa Yapıcılar:**

Piyasa yapıcı broker ve bankalar için forex piyasası, yüksek getiriler vaat etmesi nedeniyle oldukça cazip bir yatırım alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu cazibe, elektronik ticaret platformlarında veya telefon görüşmeleri aracılığıyla piyasada işlem gören para birimleri için alış ve satış fiyatlarının belirlenmesiyle sağlanmaktadır. Piyasa yapıcılar, gerekli likiditeyi sağlayarak nitelikli tarafları (bankalar, hedge fonlar, büyük şirketler) kendileriyle işlem yapmaya teşvik ederler.

Bu bağlamda, piyasa yapıcılar Forex piyasası katılımcılarına her an FX almaya ve satmaya hazır olmalıdır. Bu durum, onları işlemin bir tarafı haline getirmenin ana. Piyasa yapıcılar, fiyatların sürekli olarak sunulması ve taleplerin hızlı bir şekilde işlenmesi yoluyla piyasanın likiditesini artırır. Yüksek likidite, yatırımcıların piyasada daha kolay işlem yapmasını sağlar ve fiyat dalgalanmalarını azaltır nedenidir (Cheng, 2007).

Örneğin, bir kişi bir piyasa yapıcıdan belirli bir döviz kuru üzerinden belirli bir miktarda Euro satın almak istediğinde, piyasa yapıcı bu kişiye gerekli miktarda döviz satacaktır. Bu etkileşim, piyasanın işleyişini kolaylaştırırken, aynı zamanda likiditenin sürekliliğini de sağlamaktadır.

Piyasa yapıcı broker ve bankalar için forex piyasası oldukça yüksek getiriler vaat ettiğinden dolayı oldukça cazip gelmektedir. Bu, elektronik ticaret platformlarında veya telefon görüşmeleri yoluyla piyasada işlem gören para birimleri için alış ve satış fiyatları belirleyerek yapılır. Piyasa yapıcılar gerekli likiditeyi sağlar ve nitelikli tarafları (bankalar, hedge fonlar,

büyük şirketler) kendileriyle işlem yapmaya davet eder. Buna göre, piyasa yapıcılar Forex piyasası katılımcılarına FX almaya ve satmaya her an hazır olmalıdır. Bu da onları işlemin bir tarafı haline getirmenin ana nedenidir (Cheng, 2007).

Örneğin, bir kişi bir piyasa yapıcından belirli bir döviz kuru üzerinden belirli bir miktarda Euro satın almak isterse, piyasa yapıcı bu kişiye gerekli miktarda döviz satacaktır.

- **Elektronik İletişim Ağları:**

Bunlar, alım ve satım emirlerini belirli bir döviz kuruna göre otomatik olarak gerçekleştiren elektronik ticaret platformlarıdır. Bu tür bir broker, döviz kurlarını bankalar ve piyasa yapıcılar gibi piyasa likidite sağlayıcılarından alır. Bir yatırımcı tarafından belirli bir emir girildiğinde, elektronik iletişim ağları, sistemde mevcut olan en iyi fiyatları görüntülemektedir.

Elektronik iletişim ağları aracılığıyla alım satım işlemi aşağıdaki özelliklerle karakterize edilir:

- 1- Düşük fiyat marjı.
- 2- Yatırımcı düşük bir maliyetle en iyi teklifleri almasını sağlayan düşük sabit komisyon.
- 3- Aracı kurum olmadan işlem yapıldığı için fiyat manipülasyonu olmadan hızlı ve anında işlem gerçekleştirme.
- 4- FX piyasasındaki yüksek likidite ve büyük işlem hacmi nedeniyle işlem yapma kolaylığı.
- 5- Bu tür brokerlerin temel amacı işlem hacmini artırarak kâr elde etmek olduğu için yatırımcılara tavsiye ve önerilerde bulunmak.
- 6- Elektronik iletişim ağları haber bülteni sırasında alım satıma kısıtlama getirmez, böylece yatırımcılar kaymalardan ve fiyat dalgalanmalarından faydalanabilir.
- 7-Bazı ticaret platformları, piyasa haberleri gibi hizmetleri ücretsiz olarak sunarlar. Piyasa yapıcılarla karşılaştırıldığında, elektronik iletişim ağları aracılığıyla ticaretin bir dezavantajı vardır: Bazı ticaret platformları müşterilerine küçük lotlar ile işlem yapma olanağı sunmazlar.

1.12. Forex Piyasası Katılımcıları

Bu bölümde, Forex piyasasının başlıca katılımcıları ve piyasaya olan etkileri ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. İlk olarak, küresel bankaların piyasa likiditesine ve fiyat trendlerine sağladığı katkılar incelenmiştir. Merkez bankalarının döviz kurları üzerindeki müdahaleleri ve bu müdahalelerin ekonomik hedeflere ulaşmada oynadığı rol açıklanmıştır. Ticari bankaların müşterileri adına yaptıkları döviz işlemleri ile piyasanın etkinliğini nasıl sağladıkları üzerinde durulmuştur. Çokuluslu şirketlerin döviz piyasasındaki faaliyetleri; döviz ihtiyacı, döviz riskini

yönetme ve kâr dağıtımı bağlamında değerlendirilmiştir. Yatırımcıların portföy çeşitlendirme ve riskten korunma stratejilerinin Forex piyasasındaki konumu incelenmiştir. Son olarak, piyasa yapıcılar, aracı kurumlar ve bireylerin Forex piyasasındaki işlevleri açıklanmış, tüm bu katılımcıların piyasa dinamiklerine olan etkileri kapsamlı bir çerçevede sunulmuştur.

1.12.1. Küresel bankalar

Döviz piyasasında (Forex) küresel bankaların oynadığı rolün anlaşılması, bu dinamik piyasanın yönünü ve trendlerini belirlemede hayati ve etkili bir unsurdur. Finansal piyasalar alanındaki araştırmacılar, küresel bankaların döviz ticaretine aktif olarak katılan en önemli firmalar arasında olduğunu belirtmektedir (Aktaş & Çetin , 2023).

Küresel bankalar, Forex piyasasında ister bankalar arası ister bankalar ile aracı kurumlar veya bireysel yatırımcılar arasında olsun, her gün binlerce işlem gerçekleştirmektedir. Örneğin, Barclays gibi büyük uluslararası bankalar, piyasa likiditesini artırarak döviz ticaretinde önemli bir rol oynamaktadır.

Bu işlemler 7/24 esasına göre yapılmaktadır ve bu alanda uzmanlaşmış banka temsilcileri aracılığıyla katılımcılar arasında koordinasyon sağlanmaktadır (Ellialtıoğlu, 2017).

Piyasa Trendleri Üzerindeki Etki

Piyasaları hareket ettirmede ve trendleri belirlemede büyük bir etkiye sahip olma özelliği, büyük küresel bankalarda yoğunlaşmaktadır. Bu bankaların günlük milyarlarca doları bulan işlem hacimleri, döviz kurlarını belirlemede ve piyasa dalgalanmalarını etkilemede önemli bir rol oynamaktadır (Kılıç & Demir, 2020).

Forex piyasasına katılan bazı küresel bankalara örnek olarak Barclays Bank, Citibank, JP Morgan Chase, Deutsche Bank ve UBS verilebilir.

Küresel bankaların önemi, Forex piyasasında sürekli temsilcilerinin bulunmasında da yatmaktadır. Bu, piyasada sürekli ve kesintisiz bir varlığa sahip olduklarını, piyasadaki değişimler ile fırsatlara hızlı bir şekilde yanıt verebildiklerini gösterir.

1.12.2. Merkez bankaları

Merkez bankalarının Forex piyasasına müdahaleleri, piyasa ve ulusal para birimlerinin istikrarını korumaya yönelik çabaları gösteren hayati bir unsurdur. Merkez bankası, ulusal para biriminin döviz kurunu belirlediği sınırlar içinde tutmak amacıyla döviz alım satım işlemleri gerçekleştirir.

Merkez Bankası Müdahalesinin Önemi

1- Parasal İstikrarın Korunması: Merkez bankası, ulusal para biriminin istikrarını korumak için müdahale eder. Döviz kurunda büyük dalgalanmalar olduğunda, merkez bankası bu değişiklikleri düzeltmek ve piyasayı düzenlemek için devreye girmektedir.

2- Döviz Rezervlerinin Yönetimi: Merkez bankasının Forex piyasasına müdahalesi, döviz rezervlerini yönetmenin bir yoludur. Ülkenin döviz rezervlerinde bir değişiklik olduğunda, merkez bankası bu rezervleri ekonomik hedeflere göre güncellemekte ve ayarlamaktadır.

3- Ekonomik Hedeflerin Gerçekleştirilmesi: Merkez bankası, ihracatı artırmak veya parasal tabanı iyileştirmek gibi ekonomik hedeflere ulaşmak için Forex piyasasına müdahalelerini kullanabilir.

4- Faiz Oranlarını Değiştirme: Merkez bankası, Forex piyasasına müdahale ederek faiz oranlarını değiştirebilir. Faiz oranlarını ayarlayarak, merkez bankası ekonomik faaliyeti teşvik edebilir ve ekonomide denge sağlayabilir.

5- Merkez Bankalarının Döviz İşlemlerinin Etkisi: Bu müdahaleler, piyasanın istikrarını korumak ve belirli ekonomik hedeflere ulaşmak için gösterilen yoğun çabaları yansıtır. Bazen bu müdahaleler, Forex piyasası ve yatırımcılar üzerinde geniş kapsamlı etkilere sahip olabilir (Ziaya, 2020).

1.12.3. Ticari bankalar

Ticari bankalar, Forex piyasasında hem müşterilerinin emirlerini hem de kendi hesaplarına işlem yaparak hayati bir rol oynarlar. Bu, takas işlemleri aracılığıyla gerçekleştirilir ve tüm emirler, Reuters haber ajansından bilgisayar sistemleri üzerinden anlık olarak alınan piyasa satış fiyatına göre yerine gerçekleştirilmektedir (Ziaya, 2020).

1- Yatırımcılar Emirlerinin Yerine Getirilmesi :Ticari bankalar, Forex piyasasında müşterilerinin alım satım emirlerini yerine getirerek onların ihtiyaçlarını karşılar. Fiyatlar ve işlemler, müşteriler tarafından belirlenen talimatlara göre gerçekleştirilir.

2- Etkinlik ve Hızın Sağlanması :Takas işlemleri, etkin ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmeyi gerektirir. Ticari bankalar, gelişmiş sistemleri ve kullandıkları teknoloji sayesinde bunu sağlamaktadır.

3- Döviz İşlemlerinin Kontrolü :Takas işlemleri hassas bir aşamadır ve ticari bankaların, işlemlerin güvenli ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak için bu işlemleri dikkatlice kontrol etmesi gerekir. Bu, piyasanın güvenliğini ve istikrarını korumaya yardımcı olmaktadır.

1.12.4. Çokuluslu şirketler

Çokuluslu şirketler, Forex piyasasında somut bir etkiye sahiptir ve bu piyasaya müdahaleleri fiili ihtiyaçlarla bağlantılıdır. Bu müdahale, şirketlerin döviz işlemleri yapma ihtiyacı duyduklarında ortaya çıkan pratik ihtiyaçlarını yansıtır. Bunlara örnek olarak:

1- Yabancı Ödemelerin Yapılması: Çokuluslu şirketler, bazen yabancı tedarikçilere ödeme yapmak için ABD doları gibi yabancı para birimlerine ihtiyaç duyar. Forex piyasasına girmek, gerekli para birimlerini etkin bir şekilde elde etmelerini sağlar.

2- Kâr Dağıtımında Farklı Para Birimlerinin Kullanılması: Kâr dağıtımı kararı alındığında, bazı şirketlerin farklı milletlerden hissedarların ihtiyaçlarını karşılamak için parayı farklı para birimlerine dönüştürmesi gerekir. Çokuluslu şirketler, Forex piyasası sayesinde bu hedefe ulaşabilir.

3- Döviz Riskini Nötralize Etme: Bu şirketlerin amacı genellikle, birden fazla para biriminde işlem yapmanın bir sonucu olarak karşılaşılabilecekleri döviz risklerini nötralize etmektir. Dengeli bir para birimi portföyüne ihtiyaç duyulduğunda, Forex piyasası bunu gerçekleştirmelerini sağlar (Sharifi, 2017).

1.12.5. Yatırımcılar

Özellikle hisse senetleri ve tahvillerle ilgili olarak yatırımcıların Forex piyasasına girişi, genellikle stratejik düşünme ve yatırım portföylerinin durumunun dikkatli bir şekilde analiz edilmesinin sonucudur. Bu yatırımcıların amacı, riskleri kontrol etmek ve doğru portföy bileşimi ile getirilerini optimize etmektir. Anahtar noktalar şunları içerir (Sharifi, 2017):

1- Döviz Riskinden Korunma

Yatırımcılar, portföylerinin değerini etkileyebilecek döviz dalgalanmalarına karşı korunmanın bir yolu olarak Forex piyasasına yönelirler. Fiyat dalgalanmalarından kaynaklanabilecek olası kayıpları telafi etmek için döviz kullanabilirler.

2- Portföy Çeşitlendirmesi

Forex piyasası, yatırımcılara yatırım portföylerini etkin bir şekilde çeşitlendirme fırsatı sunmaktadır. Döviz piyasalarında işlem yaparak yatırımcılar, portföylerinin riske karşı direncini artıran iyi bir çeşitlendirme sağlayabilirler.

1.12.6. Piyasa yapıcıları

Piyasa yapıcıları, Forex piyasasında hayati bir rol oynarlar. Bu büyük bankalar, döviz ticaretinin temel dayanağını oluşturur. Ana hedefleri, ticari bankalar ve aracı kurumlar arasındaki döviz ticaretini kolaylaştırmaktır.

Piyasa yapıcıları olarak bu büyük bankalarla ilgili temel noktalar şunlardır:

Büyük İşlem Hacmi: Büyük bankalar, büyük hacimli işlemleri kolaylaştırma konusunda muazzam bir kapasiteye sahiptir. Ticari bankaların ve aracı kurumların işlem ihtiyaçlarını karşılayarak, Forex piyasasında yüksek likiditenin ana nedenlerinden biri olurlar.

Bankalar ve Aracı Kurumlarla İşlem Yapma: Piyasa yapıcıları, ticari bankalar ve aracı kurumlarla etkileşimde bulunarak, onlara dövizleri etkin bir şekilde ve uygun koşullarda alıp satma imkânı sağlarlar.

Aracılık İşlemlerini Kolaylaştırma: Piyasa yapıcılarının varlığı, likidite sağlayarak ve ticareti düzenli olarak kolaylaştırarak aracılık işlemleri için hayati önem taşır (Cheng, 2007).

1.12.7. Aracı kurumlar

Aracı kurumların rolü, Forex piyasasının temel unsurlarından biridir. Bu şirketler, yatırımcıların işlem yapmasını kolaylaştıran bir dizi hizmet sunmaktadırlar. Faaliyetleri genellikle müşteriler için hesap açmak ve Forex bağlamında çeşitli hizmetler sunmakla sınırlıdır. Roller ve hizmetlerinin temel yönleri şu şekilde özetlenebilir (Cheng, 2007):

İşlem Hesapları Açma: Aracı kurumlar, yatırımcılar ile Forex piyasası arasındaki aracıdır. Yatırımcıların piyasaya girip işlem yapmalarını sağlayan hesaplar açarlar.

İşlem Platformları Sağlama: Aracı kurumlar, yatırımcılara piyasaları analiz etmelerine ve işlemleri verimli bir şekilde gerçekleştirmelerine yardımcı olan elektronik işlem platformları sunar. Bu platformlar, teknik analiz araçları, ekonomik haberler ve diğer unsurları içerir.

Teknik Analiz ve Haber Sağlama: Aracı kurumlar, piyasa ve döviz hareketleri hakkında günlük teknik analizler ve haberler sunarak yatırımcıların bilinçli kararlar almasına yardımcı olur.

1.12.8. Bireyler

Bireylerin Forex piyasasındaki rolü, piyasanın hareketine ve gelişimine katkıda bulunan temel unsurlardan biridir. Bu bağlamda gerçekleştirdikleri faaliyetler aracılığıyla rolleri ortaya çıkar ve fiyat eğilimlerini belirlemede ve işlem faaliyetlerini şekillendirmede etkileri bulunur.

Bireylerin Forex piyasasındaki rolü şu şekilde özetlenebilir:

İşlem Hesapları Açma: Bireyler, Forex piyasasında işlem yapmak amacıyla aracı kurumlarda hesap açarlar. Bu, piyasa hareketlerine katılmalarını ve işlem fırsatlarından yararlanmalarını sağlamaktadır.

Döviz Alım Satımı: Bireyler, döviz kurlarındaki değişikliklerden kâr elde etme umuduyla paralarını döviz alım satımında kullanırlar. Piyasadaki dalgalanmalardan ek gelir elde etmek için yararlanabilirler.

İşlem Stratejilerini Uygulama: Bireyler ister teknik analize ister temel analize veya gelişmiş piyasa analiz araçlarına dayansın, farklı işlem stratejileri uygularlar.

Piyasanın Şekillenmesine Katkıda Bulunma: Bireyler, alım satım kararları ile arz ve talebi ve dolayısıyla döviz fiyatlarını etkileyerek piyasanın şekillenmesinde hayati bir rol oynarlar.

1.12.9. Yatırımcılar

Forex piyasasındaki yatırımcılar, üç ana kategoriye ayrılır ve piyasa dinamiklerine farklı şekillerde katkıda bulunurlar. Bu kategoriler arasında sanayi kuruluşları, ticari kuruluşlar ve finansal kuruluşlar yer almaktadır.

Sanayi Kuruluşları: Bu kategori, uluslararası mal ve hizmetlerle rutin olarak işlem yapan şirketleri ve fabrikaları kapsar. İthalat ve ihracat gibi ticari amaçlarla döviz dönüştürmek için Forex piyasasını kullanırlar ve bu işlemleri kolaylaştırmak için finansal aracı kurumlara güvenirlir.

Ticari Kuruluşlar: Bu kategori, uluslararası düzeyde mal ve hizmet ticareti yapan küçük ve büyük ticari şirketleri kapsar. Ticari işlemlerini yapmak için döviz dönüştürürler ve Forex piyasasından paralarının verimli bir şekilde işlem görmesini sağlamak için yararlanırlar.

Finansal Kuruluşlar: Bu kategori, bankalar ve büyük finansal kuruluşları kapsar. Banka aracılığıyla dolaylı olarak döviz ticareti yaparlar. Forex piyasasını finansman ve yatırım gibi finansal amaçlar için kullanırlar.

Bu sınıflandırma, müşterilerin Forex piyasasını şekillendirmede ve işlem eğilimlerini belirlemedeki önemini vurgular. Döviz dönüştürme işlemlerini kolaylaştırmak ve ticari ve finansal ihtiyaçlarını karşılamak için Forex aracı kurumlarıyla iş birliği yapmaktadırlar (Cheng, 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

FOREX PİYASASINDA ANALİZ TEKNİKLERİ

2. Forex Piyasasında Analizler

Bu bölümde Forex piyasasında kullanılan analiz yöntemleri ele alınmaktadır. Forex piyasası, temelde iki ana analiz türüne dayanır: teknik analiz ve temel analiz. Her iki analiz yöntemi de piyasalara yön veren siyasi ve ekonomik gelişmelerden etkilenmektedir.

2.1. Teknik Analizde Teorik Çerçeve

Bir spekülâtör, alım veya satım işlemleri için doğru zamanlamayı belirleyen bir kural geliştirebilirse, ticaret süreçleri daha etkin bir şekilde yönetilebilir. Döviz piyasası, borsa, emtia piyasası veya Forex gibi farklı piyasalarda spekülasyon yaparken, doğru zamanı belirlemek amacıyla sıklıkla teknik analiz yöntemlerine başvurulmaktadır. Teknik analiz, piyasa hareketlerini anlamaya yönelik en eski yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Temelleri 20. Yüzyılın başlarında atılan bu yöntem, yatırımcılar ve spekülâtörler tarafından, fiyat grafiklerinin şekillerini ve eğilimlerini incelemek suretiyle gelecekteki fiyat hareketlerini tahmin etmek için kullanılmaktadır.

Teknik analiz, ilk ortaya çıktığı dönemden itibaren önemli bir gelişim göstermiş ve finansal piyasalarda en yaygın kullanılan analitik araçlardan biri haline gelmiştir. Günümüzde, özellikle bireysel yatırımcılar arasında geniş bir kullanım alanına sahip olan bu analiz yöntemi, finansal piyasa hareketlerini değerlendirmek için temel bir araç olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, teknik analiz, sadece grafik incelemeleri ile sınırlı kalmamakta; aynı zamanda göstergeler, algoritmalar ve diğer modern analiz araçlarıyla desteklenerek daha karmaşık ve derinlemesine bir yaklaşımla kullanılmaktadır (Murphy, 1999).

2.2. Teknik Analizin Tanımı

Gelecekteki piyasa fiyat eğilimlerini tahmin etmek amacıyla grafiklerin derinlemesine kullanılması yoluyla piyasa hareketinin incelenmesidir ve burada teknik analiz kapsamında piyasa hareketi terimini üç önemli dayanak noktası üzerinde özetleyebiliriz:

Birincisi fiyat, ikincisi hacim ve üçüncüsü açık haklar. Açık haklar, opsiyonlarda veya vadeli işlem sözleşmelerinde kullanılan haklardır.

Teknik analiz, geçmiş fiyat davranışlarının veya hacim gibi diğer piyasa verilerinin finansal piyasalardaki alım satım kararlarına rehberlik etmek için kullanılmasıdır ve bu kararlar genellikle geçmiş fiyat verilerine basit kurallar uygulanarak alınır.

Teknik analizi, piyasada işlem gören emtia veya malların değil, piyasanın hareketinin incelenmesi olarak da tanımlayabiliriz. Teknik analiz, gözlemleme ve grafik biçiminde kaydetme, yani alım satım bilgilerini toplama ve daha sonra önceden çizilmiş tarihsel görüntülerden gelecekteki fiyat eğilimlerini çıkarma bilimidir.

Buradan hareketle, teknik analizin gelecekteki fiyat hareketlerini tahmin etmek için geçmişte meydana gelen verilerin incelenmesi ve analiz edilmesi ve bu verilerin grafikler aracılığıyla analiz edilmesi olduğunu ve teknik analizin hem hisse senetlerine hem emtialar hem de para birimlerine uygulanabileceğini, ancak bu araştırmanın teknik analizin yalnızca Forex piyasasına uygulanmasıyla ilgili olduğunu önceki tanımlardan özetleyebiliriz (Murphy, 1999).

2.3. Teknik Analizin Kökenleri

Batı dünyasında teknik analizin başlangıcı 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başına dayanmaktadır ve temelde Amerikan Borsası'ndaki hisse senedi fiyatlarını takip etmeye yöneliktir. O zamandan bu yana, teknik analiz sonuçları, borsa, elektronik para birimleri, borsa veya döviz piyasasından petrol ile altın ve gümüş gibi değerli metal piyasalarına kadar katılımcı kitlesi olan çeşitli piyasalarda oldukça başarılı olmuştur.

Teknik analizin temelleri güçlü matematiksel ve istatistiksel temellere dayanır. Teknik analiz teriminden bahsederken, genellikle Dow Teorisi'nin ortaya çıkışına atıfta bulunulur. Bu teori, 20. Yüzyılın başlarında trend, destek ve direnç teorisi gibi önemli kavramları ortaya atarak teknik analiz kavramı üzerinde büyük bir etki yaratmıştır.

Teknik analizin temeli, geçmiş fiyat hareketlerini izlemek için çizelge ve grafiklerin kullanılması ve alım satım kararlarını yönlendirmek için model ve göstergelerin kullanılmasıdır. Bu yaklaşım, yatırımcıların gelecekteki eğilimleri belirlemek ve piyasadaki potansiyel değişiklikleri anlamak için fiyat geçmişini kullanmalarına olanak tanır.

Teknik analiz ayrıca, finansal varlıkların fiyatlarını etkileyebilecek hem iç hem de dış tüm faktörleri içeren önemli "teknik faktörler" kavramına dayanır (Edwards, vd., 2018).

2.4. Teknik Analiz İlkeleri

Teknik analiz üç temel prensibe dayanır:

Birinci prensip, "piyasanın her şeyi hesaba kattığı" ilkesidir. İkinci prensip, "piyasa hareketlerinin üç tür yoğunluğu olduğu" ilkesidir. Üçüncü prensip, "piyasa olaylarının sürekli olarak tekrarlandığı" ilkesidir.

Teknik analist, piyasa hareketini anlamada kilit bir kavram olan "piyasanın her şeyi hesaba kattığı" kavramının altını çizer. Bu kavram, piyasa hareketinin fiyatları etkileyebilecek tüm faktörleri yansıttığını ifade eder ister temel analiz düzeyinde olsun ister siyasi olaylar veya psikolojik faktörler gibi diğer faktörlerle ilişkili olsun. Teknik analist, piyasa hareketlerinin incelenmesinin bu faktörleri anlamak için yeterli olduğuna inanır ve bu düşünce, daha derin bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde daha mantıklı görünmektedir (Houssam,2020).

Teknik analistler, piyasa hareketinin, piyasadaki varlıkların arz ve talebindeki değişiklikleri yansıttığına inanır. Arz, talebi aştığında fiyat düşer; talep, arzı aştığında ise fiyat yükselir. Bu hareket, tüm ekonomik tahminlerin temelini oluşturur. Teknik analistler, yükselişin sebepleri ne olursa olsun, talep arzı aştığında fiyat artışının gerçekleştiğine dair bulgularına geri dönerler. Sonuç olarak, analistler ve yatırımcılar, talep hızlandığında bir yükseliş trendi ve tam tersi durumda, fiyatlar düştüğünde bir düşüş trendi konusunda hemfikirdir. Bu da piyasanın yukarı ya da aşağı yönlü hareketini takip ettikleri anlamına gelmektedir, çünkü piyasa hareketi, kararlarını yönlendiren belirleyici faktördür (Murphy, 1999).

2.4.1. Piyasa hareketinin üç eğilimi

Dow Teknik Analiz Teorisine dayanarak, piyasadaki fiyat hareketi, piyasadaki farklı gelişme durumlarını yansıtan üç temel eğilimi takip eder. Bu trendlerden ilki, belirli bir gündeki mumların kapanış fiyatının bir önceki günlük mumların kapanış fiyatından daha yüksek olduğu bir durum olarak tanımlanan bir yükseliş trendidir.

Bu yükseliş trendi, talebin arzdan daha ağır bastığını yansıtır. Çünkü daha yüksek bir kapanış fiyatı alıcıların ilgisinin arttığını gösterir ve piyasa hareketinde olumlu bir eğilimi yansıtır. Bu bağlamda, teknik analistler yükseliş trendinin gelecekte de devam etmesini beklemektedir.

İkinci trend, belirli bir gündeki mumların kapanış fiyatının bir önceki günlük mumların kapanış fiyatından daha düşük olduğu bir durum olarak tanımlanan bir düşüş trendidir. Bu trend, arzın talepten daha ağır bastığını, alıcıların ilgisinin azaldığını ve satıcıların baskısının arttığını gösterir.

Üçüncü trend türü, net bir yukarı veya aşağı trendin yokluğunu yansıtan yatay veya yatay bir trenddir. Bu durumda, mevcut günün mumlarının kapanış fiyatı kabaca bir önceki günün mumlarının kapanış fiyatına eşittir. Yatay bir trend, piyasadaki belirsizliği ve alıcıların ya da satıcıların net bir hakimiyetinin olmadığını yansıtır (Murphy, 1999).

2.4.2. Tarih tekerrürden ibarettir

Teknik analiz çalışması, gelecekteki fiyat eğilimlerini tahmin etmek için finansal piyasa hareketlerini ve geçmiş grafikleri analiz etmeye dayanan bilimsel bir çerçevenin parçasıdır. Bu grafiklerdeki fiyatların davranış biçimi, psikolojik faktörlerin ve insan davranışlarının piyasa üzerindeki etkisini yansıtır. İnsan psikolojisi üzerine yapılan bir çalışmaya göre, piyasa hareketindeki psikolojik kalıpların tekrarının, kalıcı insan motivasyonlarına dayalı olarak tahmin edilebileceğini göstermektedir.

Grafiklerde gösterilen kalıplar, yıllar boyunca analiz edilen piyasa davranışlarının tekrarını göstermektedir. Bu kalıplar, zaman içinde sürekli tekrarlanmalarından ve onaylanmalarından çıkarılmaktadır. Bu örüntüler, piyasada meydana gelmiş ve tekrarlanmış geçmiş örüntülere dayanan öngörücü sinyallerdir.

Bu bağlamda, "tarih tekerrürden ibarettir" ifadesi, bu davranış kalıplarının zaman içindeki sürekliliğinin bir teyidi olarak anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, teknik analiz, geçmişte piyasa hareketini tahmin etmede başarı göstermiş olan tarihsel kalıpların gelecekte de kendilerini tekrar etmeye devam edeceği varsayımına dayanır. Bu düşünce, piyasa hareketini yönlendirmek için psikolojik faktörlere ve kalıcı davranışsal akımlara duyulan güveni yansıtır (Murphy, 1999).

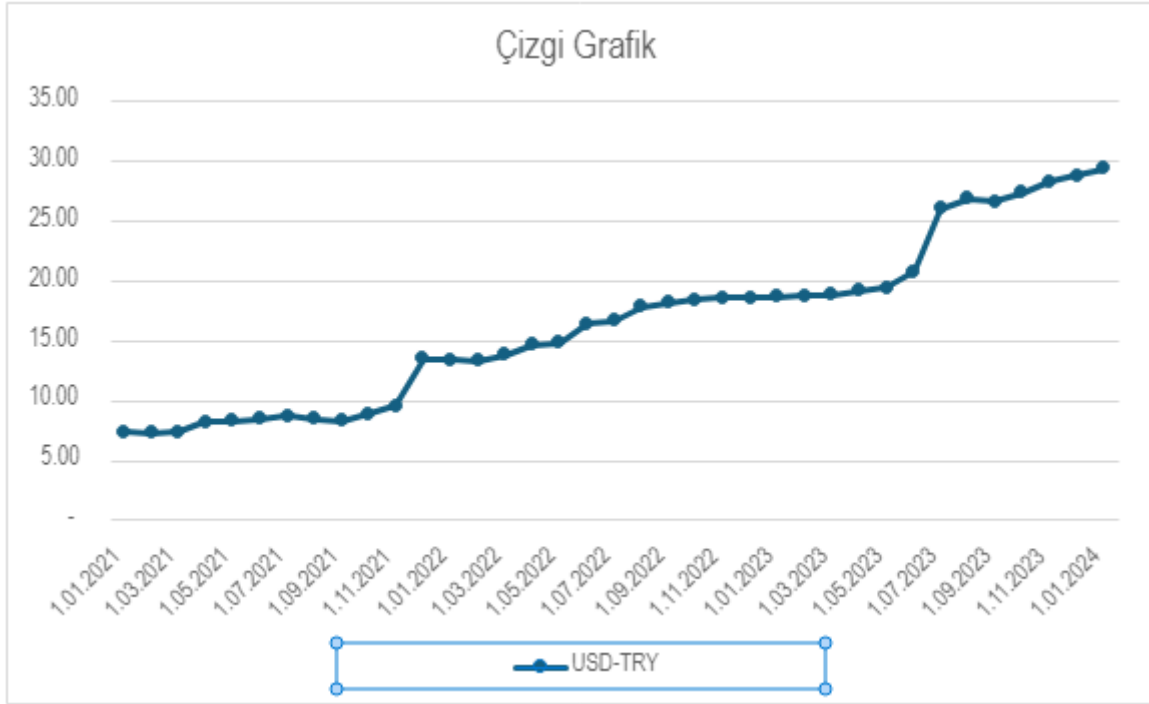
2.5. Teknik Analizin Temel Teknikleri

Fiyat hareketlerini ve piyasa trendlerini anlamak için teknik analizde kullanılan birçok grafik türü vardır. Grafikler verilerin görselleştirilmesini kolaylaştırarak yatırımcıların ve analistlerin daha iyi kararlar almasına yardımcı olur. Teknik analizin en önemli yöntemlerine ışık tutmak için öncelikle grafik türlerini ve bunların nasıl okunacağını anlamak gerekmektedir.

Grafik türleri: Ticaret dünyasında yaygın olarak kullanılan ve yatırımcının sadece grafiğe bakarak not almasını sağlayan birçok bilgiyi basitleştiren üç ana ve önemli grafik türü vardır:

Grafik Çizgisi: Bu, fiyat hareketlerini gösteren ve kaydeden en temel grafik türlerinden biridir. Sadece temel fiyat seviyelerine dayanarak çizilir ve teknisyenler, bu kilit fiyatları genellikle

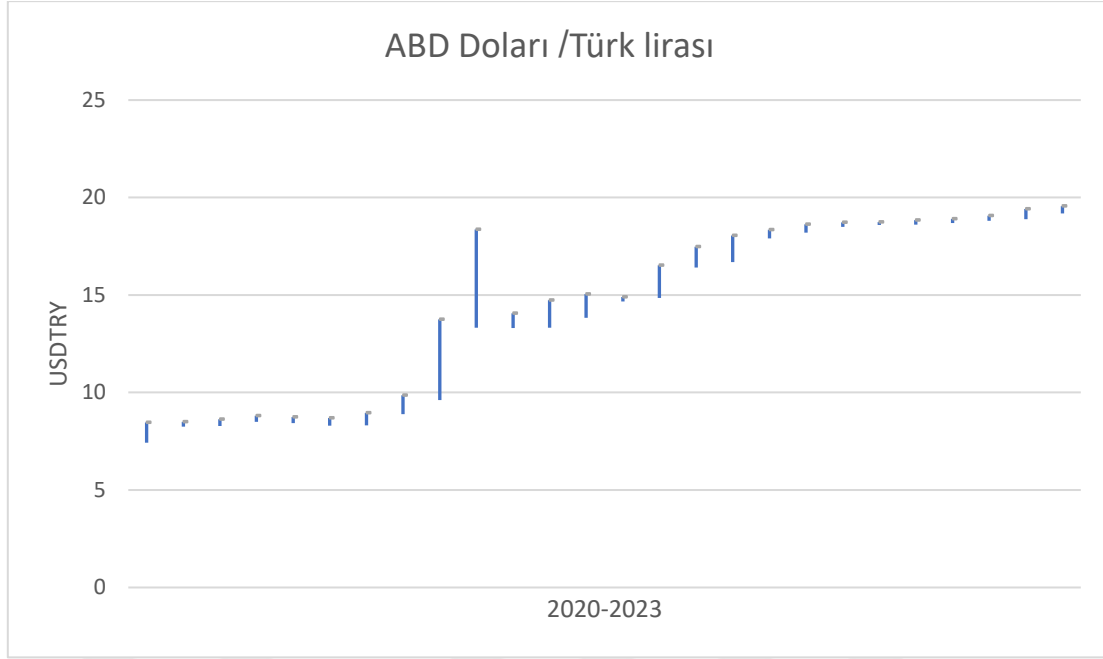
işlem seansındaki en önemli fiyat olarak görürler. Çünkü bu fiyatlar, boğalar ve ayılar arasındaki mücadelenin nihai sonucunu yansıtır (Almuhaimi, 2006).

Kaynak: (Investing, 2024).

Şekil 2.1. Çizgi Grafik

Çubuk Grafikler: Çubuk grafik, muadiline (çubuk grafik) kıyasla en net grafiklerden biridir çünkü belirli bir süre boyunca o çubuğun temsil ettiği zaman dilimi için açılış fiyatı, kapanış fiyatı ve en yüksek fiyat gibi çeşitli bilgiler sağlar; bu bir saat, bir gün, bir hafta veya bir ay olabilir. Çubuk grafiğin iki olasılığı vardır; ya kapanış fiyatı açılış fiyatından yüksektir ya da kapanış fiyatı açılış fiyatından düşüktür (Almuhaimi,2006).

Kaynak: (Investing, 2024).

Şekil 2.2. Çubuk Grafik

Japon Mum Çubukları: Mum çubukları teknik analizde önemli bir araçtır ve yatırımcıların finansal piyasalardaki fiyat hareketlerini anlamalarına yardımcı olur. Verileri görüntülemenin ve analiz etmenin etkili bir yoludur, piyasa trendlerinin belirlenmesine ve fiyat dinamiklerinin anlaşılmasına olanak tanır.

Japon mum çubukları yüzyıllar öncesine dayanır ve eski Japonya'da pirinç fiyatlarını takip etmek için kullanılmıştır. Günümüzde bu teknik tüm dünyada yaygınlaşmıştır ve çeşitli finans piyasalarındaki yatırımcılar tarafından kullanılmaktadır.

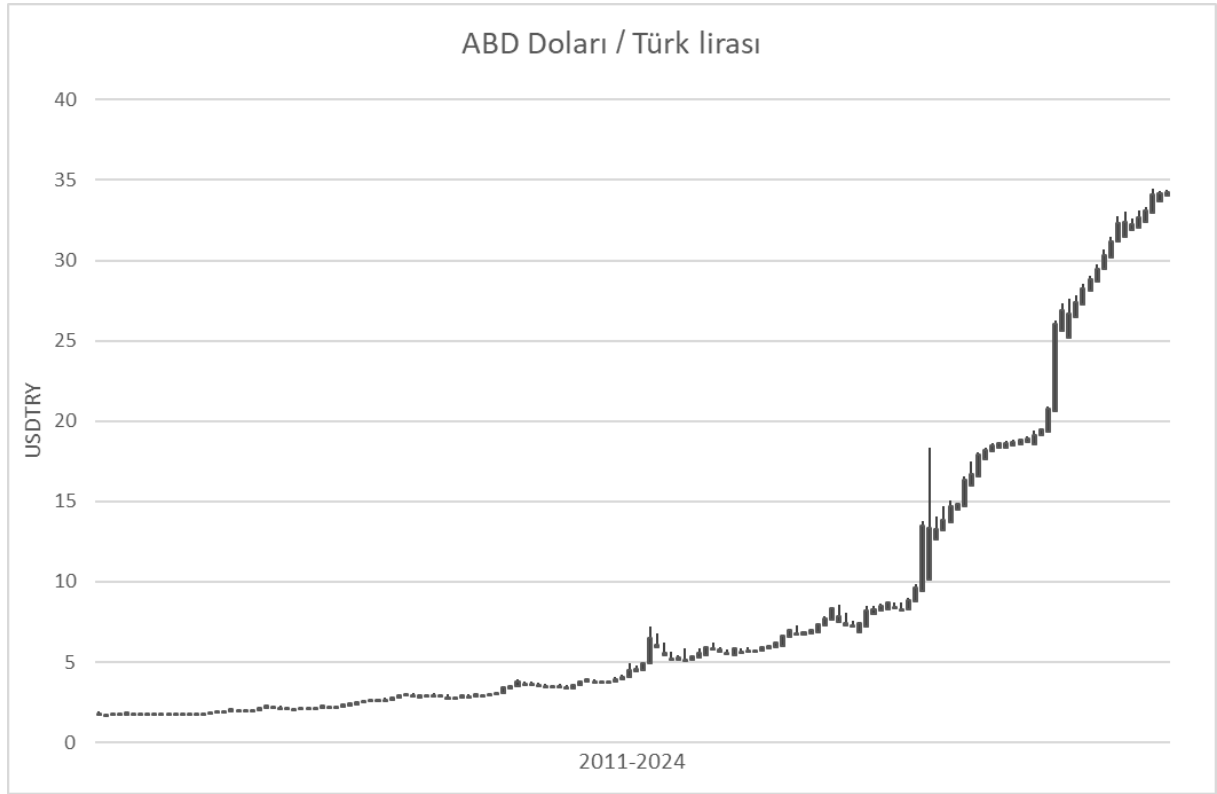
Mum Çubuğu Grafik Teknikleri, teknik analizde mum çubuğu grafiklerini anlamak ve kullanmak için kapsamlı bir referans sağlar. Kitap, Japon mum çubuklarının temel kurallarını açıklamakta ve okuyucunun bu güçlü analitik araç hakkında derin bir anlayış kazanmasına yardımcı olmaktadır.

Japon mum çubuklarının en önemli türlerinden biri yükseliş mumudur. Bu mum çubuğu yeşil veya beyaz renklidir ve yukarı doğru uzanan boş bir çubuktur. Mum çubuğunun beyaz alanı açılış ve kapanış fiyatları arasındaki farkı gösterir ve alan ne kadar genişse fiyat eğilimi o kadar olumludur.

Mum çubuğu analizi, fiyat hareketindeki potansiyel dönüş sinyallerini belirlemek için harmonik bölgeler gibi diğer birçok araçla birlikte kullanılabilir. Bu nedenle, Japon mum çubukları piyasa

hareketlerini anlamak, analiz etmek ve bilinçli alım satım kararları vermek isteyen yatırımcılar için değerli bir araçtır.

Yükseliş ve düşüş mum çubuklarına ek olarak, harmonik bölgelerde ortaya çıkan ve potansiyel bir dönüşün güçlü sinyallerini veren başka formasyonlar da vardır. Yatırımcılar bu temel kurallara dayanarak analizlerini geliştirebilir ve daha akıllı alım satım kararları verebilirler (Aziz, 2005).

Kaynak: (Investing, 2024).

Şekil 2.3. Japon Mum

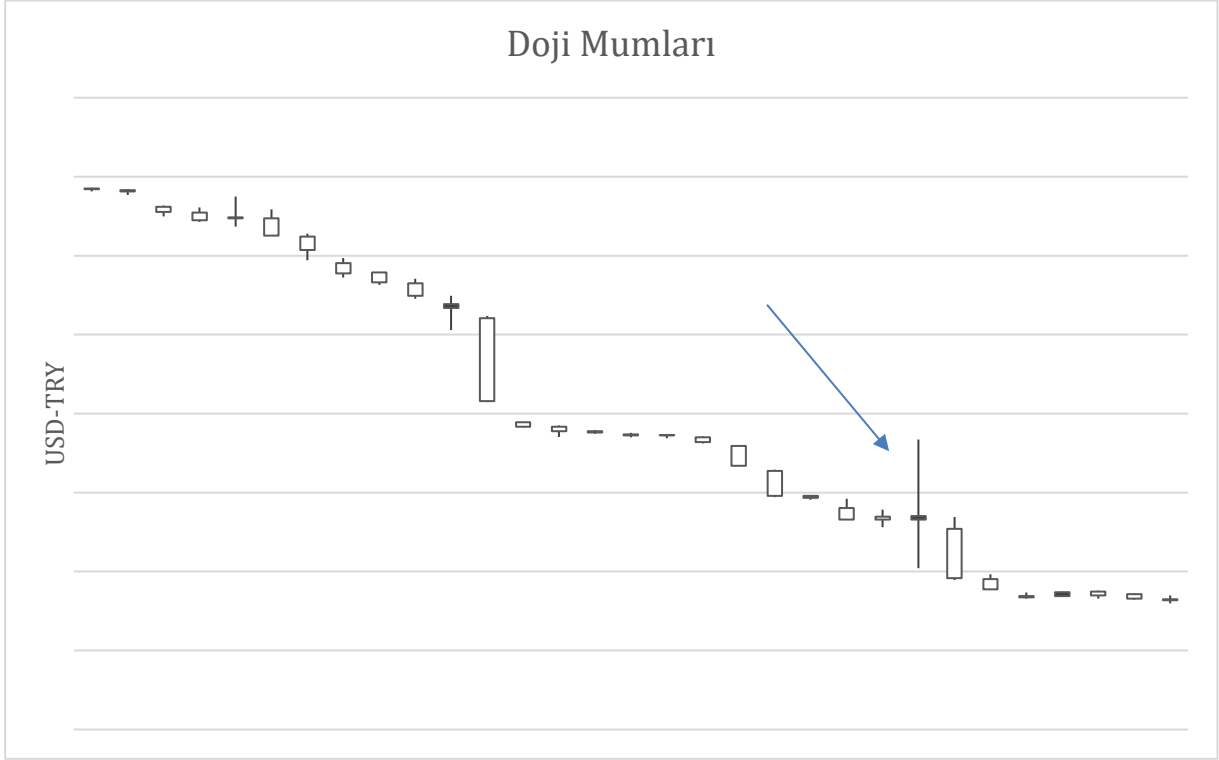
Japon mumlarının öne çıkan önemi nedeniyle, mumların bazı isimleri ele alınacaktır:

1- Doji Mumları

Bu mum çubuğu, fiyatın tersine dönme olasılığının yüksek olduğunu gösteren mükemmel bir mum çubuğudur. Doji mumları Japon grafiklerinin analizinde kullanılan önemli bir mum çubuğu formasyonudur. Belirli bir süre boyunca açılış ve kapanış fiyatları neredeyse aynı seviyede olduğunda ortaya çıkarlar ve piyasanın yönündeki belirsizliği gösterirler.

Bu mum çubuğunun şekli, mum çubuğunun gövdesi ile açılış veya kapanış fiyatı arasında ince bir çizgi veya "köprü" ile karakterize edilir. Bu çizgi açılış ve kapanış arasındaki fiyat farkına

bağlı olarak kısa ya da uzun olabilir. Çizgi kısaysa noktaya benzer bir şekil, uzunsu dikey bir çizgiye benzeyen uzun bir şekil gösterir (Murphy, 1999).

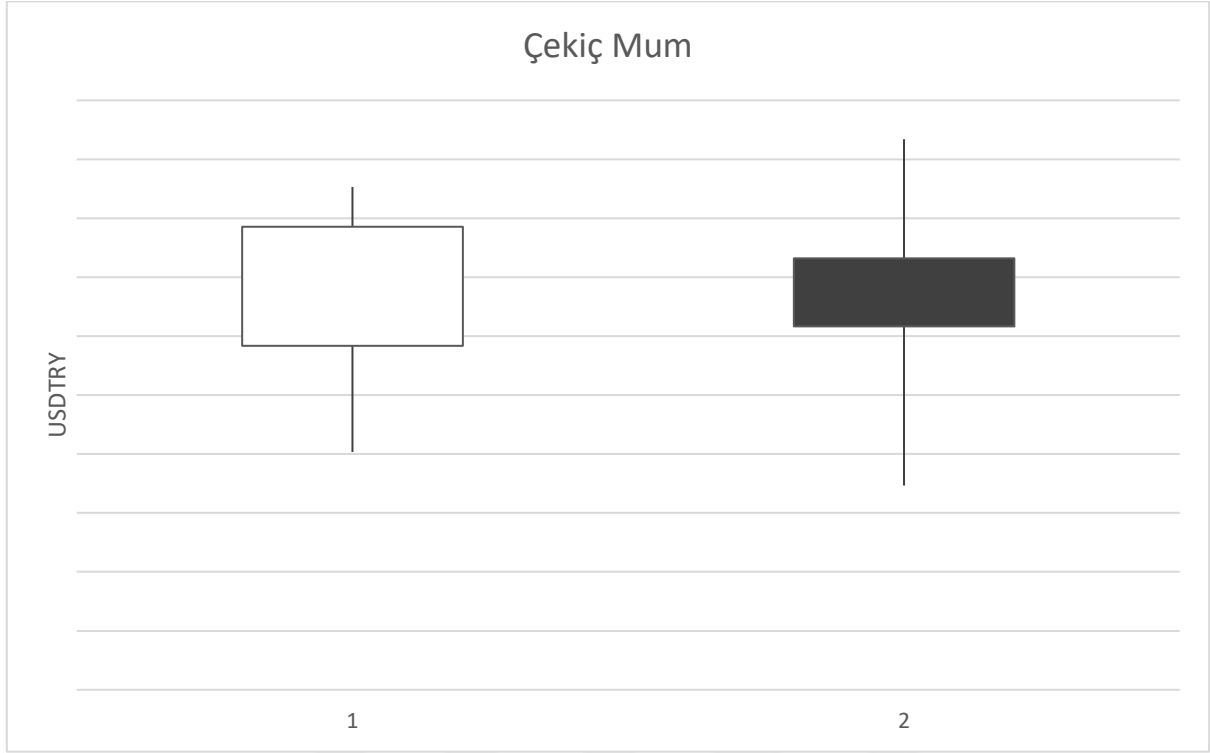
Kaynak: (Investing, 2024).

Şekil 2.4. Doji Mumları

2- Çekiç Mum

Çekiç mum çubuğu Japon mum çubuğu analizindeki ana formasyonlardan biridir ve piyasadaki fiyat hareketleri hakkında değerli bilgiler taşır. Bir çekiç mum çubuğu, kapanış fiyatı ile açılış fiyatı arasında küçük bir fark olan ve yüksek işlem gören bir fiyat çubuğu ile karakterize edilir. Mum çubuğunun geçerli olabilmesi için bu farkın kabaca toplam işlem aralığının üç katına eşit olması gerekir.

Ayrıca, bu mum çubuğunun grafik üzerinde nerede oluştuğu da önemlidir. Bazen "Asılı Adam Mumu" veya "Kayan Yıldız Mumu" gibi isimler verilir. Çekiç mum çubuğunu anlamak, yatırımcıların kilit seviyelere ve potansiyel bir fiyat dönüşüne odaklanmasını gerektirir. Bir çekiç mum çubuğu formasyonu, özellikle potansiyel dönüş bölgelerindeyse, fiyattaki bir dönüşün göstergesi olarak kullanılır. Çekiç mum çubukları hem düşüş hem de yükseliş eğilimi gösterir, bu da onları piyasadaki potansiyel eğilimleri belirlemek için yararlı kılar (Shukri & Hussien, 2017).

Kaynak: (Investing, 2024)

Şekil 2.5. Çekiç Mum

3- Asılı Adam ve Çekiç

Çekiç ve Asılı Adam, Japon mum çubuğu analizinde piyasa yönündeki değişiklikler hakkında hayati sinyaller veren önemli teknik formasyonlardır. Bir çekiç mumu keskin bir düşüşten sonra ortaya çıkarak güçlü bir yükseliş dönüşü olasılığına işaret ederken, asılı adam güçlü bir ralliden sonra bir düşüş dönüşü olasılığını gösterir.

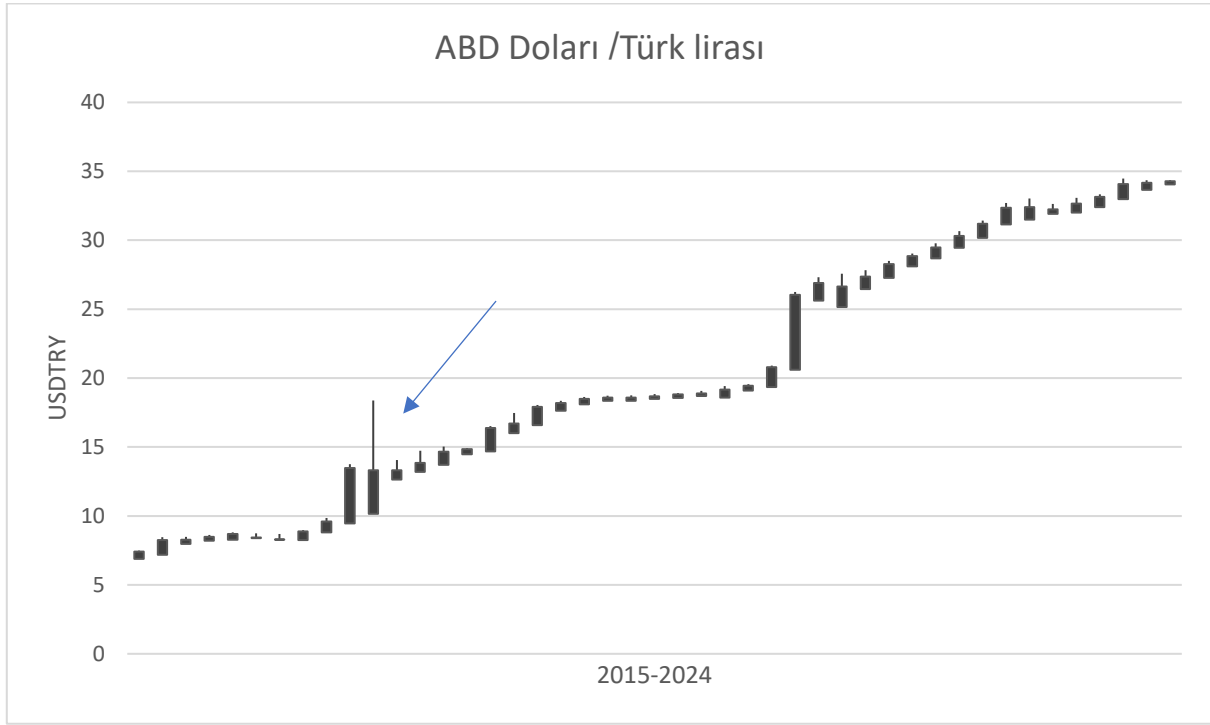
Temel mum çubuğu formasyonu, aşağı doğru uzun bir kuyruğu ve küçük bir gövdesi olan bir mum gösterir. Kapanış fiyatı açılış fiyatına çok yakındır. Aşağı yönlü uzun kuyruk satış baskısının azaldığını ve alıcıların kontrolü ele almaya başladığını gösterir.

Tersine dönüş iki durumda teyit edilir: Birincisi, çekiç mumunu takip eden mumun kırılması, yükselişin tersine dönmesi için güçlü bir sinyaldir. İkincisi, tersine dönüşün gücünü ve sinyalin geçerliliğini güçlendiren işlem hacmindeki artıştır.

Asılı adam kavramı, satıcıların seansın başında güçlü olduğunu, ancak alıcıların kontrolü yeniden ele geçirdiğini ve asılı adamın görünümünün piyasa dengesi ve trendin tersine dönme olasılığı ile ilişkili olduğunu gösterir. İki durumda tersine dönüş teyit edilir: Asılı Adam'ın bir

sonraki mumunun kırılması düşüş eğilimi olasılığını teyit eder ve işlem hacmindeki artış tersine dönüşün gücünü ve sinyalin geçerliliğini güçlendirir.

Sonuç olarak, Çekiç ve Asılı Adam mum çubukları Yatırımcıların için önemli sinyallerdir ve piyasa eğilimlerini tahmin etmelerine ve bilinçli alım satım kararlar ı vermelerine olanak tanır. Doğruluğu ve teyidi artırmak için bu formasyonları ek faktörlerle teyit etmek her zaman en iyisidir (Shukri & Hussien, 2017).

Kaynak: (Investing, 2024).

Şekil 2.6. Asılı Adam

4- Sabah Yıldızı

Sabah Yıldızı, Japon mum çubuğu analizinde önemli bir teknik formasyondur ve grafiklerde düşüş trendinin yükselişe dönüşme olasılığını gösterir. Sabah Yıldızı'nın düşüş trendinden sonra oluşması, gücün satıcılardan alıcılara geçtiğinin bir işaretidir.

Sabah Yıldızı'nın temel oluşumu üç aşamada gerçekleşir:

Güçlü bir düşüş mumu: Sabah Yıldızı, fiyatta güçlü bir düşüşü yansıtan güçlü bir düşüş mumu ile başlar.

Küçük bir mum: Düşüş mumunu, düşüş gücünde bir azalmaya işaret eden küçük bir mum takip eder.

Büyük bir yükseliş mumu: Küçük mumu, yükseliş gücünün geri dönüşünü ve satıcıların gücünün zayıfladığını gösteren büyük bir yükseliş mumu takip eder, bu da olumlu bir dönüşü gösterir.

Sabah Yıldızı'nın ortaya çıkması için temel koşullar şunlardır:

- Güçlü bir düşüş mumunun varlığı.
- Düşüş trendinin ortasında küçük bir mumun ortaya çıkması.
- Dönüşün büyük bir yükseliş mumu ile teyit edilmesi.

Ek Sinyaller:

Sabah Yıldızı'nı takip eden mumun kırılması, trendin dönüşünün ek bir teyididir.

Sabah Yıldızı'nın ortaya çıkmasından sonra işlem hacminde artış, dönüşün gücünü arttırmaktadır (Shukri & Hussien,2017).

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.7. Sabah Yıldızı

5- Akşam Yıldızı

Akşam Yıldızı, Japon mum çubuğu analizinde önemli bir teknik formasyondur ve grafiklerde yükseliş trendinin düşüşe dönüşme olasılığını gösterir. Akşam Yıldızı'nın güçlü bir yükselişin sonunda oluşması, gücün alıcılardan satıcılara geçtiğinin bir işaretidir.

Akşam Yıldızı'nın temel oluşumu şu şekildedir:

Büyük Yükseliş Mumu: Akşam Yıldızı modeli, fiyatta güçlü bir yükselişi gösteren büyük bir yükseliş mumu ile başlar.

Küçük Mum: Yükseliş mumunu, yükseliş trendinin ortasında küçük bir mum takip eder.

Büyük Düşüş Mumu: Küçük mumdan sonra, düşüş trendine dönüşü yansıtan büyük bir düşüş mumu ortaya çıkar.

Akşam Yıldızı Analizi:

Akşam Yıldızı'nın güçlü bir yükselişin sonunda ortaya çıkması, trendin düşüşe dönüşeceğini bir işareti olarak kabul edilir.

Akşam Yıldızı modelinin oluşması için temel koşullar:

Büyük bir yükseliş mumunun varlığı.

Yükseliş trendinin ortasında küçük bir mumun ortaya çıkması.

Dönüşün büyük bir düşüş mumu ile teyit edilmesi (Shukri & Hussien, 2017).

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.8. Akşam Yıldızı

2.6. Teknik Analiz Modelleri

Fiyatların aynı yönde devam etme veya ters yönde bir dönüş yapma olasılığını gösteren iki ana model türü vardır:

Devam Modelleri: Bu modeller, mevcut trendin devam edeceğini gösterir. Örnekler arasında üçgenler, bayraklar ve flamalar bulunur.

Dönüş Modelleri: Bu modeller, mevcut trendin tersine döneceğini gösterir. Örnekler arasında baş ve omuzlar, çift tepe/dip ve üçlü tepe/dip bulunur.

2.6.1. Devam modelleri

Grafiklerde trendi destekleyen mum formasyonlarının ortaya çıkması, fiyatın aynı yönde devam edebileceğini gösterir. Örneğin, belirli bir hisse senedinin fiyatı düşüş trendindeyse ve grafiği takip ederken bu formasyonlardan birinin oluştuğunu fark ederseniz, bu genellikle fiyatın aynı yönde devam edeceği ve düşüş trendinin süreceği anlamına gelir. Aynı durum, yükseliş trendi için de geçerlidir. En yaygın devam modelleri arasında üçgen ve bayrak modelleri bulunur:

Üçgenler: Üç farklı üçgen türü vardır: yükselen üçgenler, düşen üçgenler ve simetrik üçgenler.

Genel olarak, üçgenler fiyat hareketinin dar bir aralıkta hareket etmeye başladığında oluşur. Fiyatlar, başlangıçta geniş olan ancak zamanla kademeli olarak daralan belirli bir aralıkta yukarı ve aşağı hareket ederek üçgen şeklini oluşturur. Üçgen şekli için en az dört nokta, üçgenin hem üst hem de alt tarafında en az iki nokta olması gerekir. Bu noktalar, direnç çizgisini temsil eden bir üst çizgi ve destek çizgisini temsil eden bir alt çizgi çizilmesine olanak tanır. Üçgen formasyonları genellikle düşük işlem hacmi altında oluşur.

Bu formasyonlar fiyatların devamlılığını öngördüğü için, fiyatın üçgenden çıkışı genellikle ilk yönle aynı yönde olur ve trendin devam etmesi beklenir.

Simetrik Üçgenler: Simetrik üçgen hem yükseliş hem de düşüş trendlerinde oluşur. Genellikle ister yükseliş ister düşüş olsun, hâkim trendin devam edeceğini gösterir. Bu tür bir formasyonun oluşması için, yükselen bir destek çizgisi çizilmesine olanak tanıyan iki yükselen dip ve düşen bir direnç çizgisi çizilmesine olanak tanıyan iki düşen tepe olması gerekir.

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.9. Simetrik Üçgenler

Yükselen Üçgenler: Yükselen üçgen hem yükseliş hem de düşüş trendlerinde oluşur ve fiyatların üçgenden çıktıktan sonra yükseliş yönünde devam edeceğini veya düşüş trendindeyse düşüş yönünde devam edeceğini gösterir. Şekli, direnç çizgisinin yatay ve destek çizgisinin yükselen bir çizgi olmasıyla ifade edilir.

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.10. Yükselen Üçgenler

Düşen Üçgenler: Bu üçgen, fiyatların düşüş veya yükseliş trendi sırasında oluşur ve fiyatların üçgenden çıktıktan sonra o trendin devam edeceğini gösterir. Şekli, destek çizgisinin yatay ve direnç çizgisinin düşen bir çizgi olmasıyla karakterizedir (Murphy, 1999).

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.11. Düşen Üçgenler

2- Dikdörtgenler

Dikdörtgen modeli, finansal piyasaların teknik analizinde temel modellerden biridir. Bu model, üst çizgisi direnç çizgisi ve alt çizgisi destek çizgisi olan yatay bir kanal şeklinde oluşur. Dikdörtgen modeli, finans piyasasında arz ve talep dengesini anlamak için büyük önem taşır.

Dikdörtgen modeli, arz ve talep seviyeleri uzun bir süre boyunca dengede olduğunda oluşur. Fiyat, dikdörtgenin içinde, üstteki direnç çizgisi ile alttaki destek çizgisi arasında hareket eder. Fiyat direnç çizgisini kırdığında yükseliş daha güçlü olurken, fiyat destek çizgisini kırdığında düşüş daha etkili olur.

Dikdörtgen modelinin önemi şu noktalarda özetlenebilir:

Piyasa Dengesi: Dikdörtgen modeli, piyasadaki arz ve talep güçleri arasında göreceli bir dengeyi yansıtır. Fiyat, bu denge değişene kadar dikdörtgenin içinde kalır.

Yatay Düzeltme Bölgelerinin Oluşumu: Dikdörtgen, fiyatın yeni bir yön belirlemeden önce dar bir aralıkta hareket ettiği yatay bir düzeltme bölgesidir.

Analiz ve Tahminler:

Direnç Çizgisinin Kırılması: Yükselişin devam edeceğine dair bir işarettir ve yatırımcılar için alım fırsatı olabilir. Destek Çizgisinin Kırılması: Düşüşün devam edeceğine dair bir işarettir ve yatırımcılar için satış fırsatı olabilir (Edwards, vd., 2018).

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.12. Dikdörtgenler

3- Bayraklar ve Flamalar

Bayrak ve flama modeli, finansal varlıkların fiyat dinamiklerini anlamaya yardımcı olan teknik analiz modellerinden biridir. Bu model, bayrak ve flama gibi unsurlardan oluşur ve fiyat yönü ve hareketin gücü hakkında güçlü sinyaller sağlar.

Bayrak modelinin oluşumu şu şekildedir:

Dikey Şekil: Bayrak ve flama modelinin oluşması için, fiyatın büyük bir hareketlilik döneminden sonra dikey olarak hareket etmesi gerekir. Büyük bir hareketlilik döneminden sonra hareketlilikte bir düşüş olduğunda, grafikte dikey bir şekil oluşur.

Bayrak: güçlü bir yükseliş veya düşüş trendi sırasında oluşur. Bayrak şekli, ana hareketin ters yönünü gösterir. Ana trend yükseliş ise, bayrak düşüş yönünde olur ve bunun tersi de geçerlidir.

Flama modelinin oluşumu şu şekildedir:

Üçgen Şekil: Flama, başlangıçta genişleyen ancak zamanla daralan simetrik bir üçgendir. Model, yükseliş veya düşüş trendinde oluşur.

Flama Yönü: Fiyat hareketi yükseliş ise, flama şekli düşüş yönünde olur ve bunun tersi de geçerlidir. Flamanın kırılması, önceki trendin devam edeceğine dair bir işarettir.

Analiz ve Tahminler:

Bayraklar: Bayrağın yukarı kırılması, yükseliş trendinin devam edeceğini gösterirken, aşağı kırılması düşüş trendinin devam edeceğini gösterir (Murphy, 1999).

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.13. Bayraklar

2.6.2. Dönüş modelleri

Dönüş modelleri, fiyatların yükseliş trendinden düşüş trendine veya tam tersi şekilde düşüş trendinden yükseliş trendine dönüşme olasılığını gösteren formasyonlardır. En yaygın dönüş modelleri arasında baş ve omuzlar, ters baş ve omuzlar, üçlü tepe ve üçlü dip modelleri bulunur.

Baş ve Omuzlar Modeli

Baş ve omuzlar modeli, en yaygın kullanılan ve en bilinen teknik analiz modellerinden biridir. Aynı zamanda en kârlı modellerden biri olarak kabul edilir. Üç tepeden oluşan bir seriden oluşur. Tepeler olduğunda, bu, fiyatın aşağı doğru bir dönüş yapacağı anlamına gelir. Üç dip olduğunda ise, dönüş yukarı doğru olacaktır. Bu tepe veya dip, keskin veya yuvarlak olabilir. Şekli, adından da anlaşılacağı gibi, baş ve omuzlara benzer. Dört unsurdan oluşur: sol omuz, baş, sağ omuz ve boyun çizgisidir.

Baş ve Omuzlar Modelinin Oluşum Aşamaları:

İlk Tepe (Sol Omuz): Model, sol omuzu oluşturan bir fiyat artışı ile başlar. Bu tepe, yükseliş trendinde olur.

İkinci Tepe (Baş): Sol omuzu takip eder ve daha yüksek bir yükseliştir, modelin ana tepesini temsil eder.

Üçüncü Tepe (Sağ Omuz): Baştan sonra gelir ve baştan daha düşük bir yükseliştir. Bu omuz oluştuğunda model tamamlanır.

Boyun Çizgisi: Sol omuzun ve sağ omuzun diplerini birleştirir. Bu çizgi, destek çizgisidir ve piyasa yönünü belirlemek için önemli bir seviyedir.

Baş ve Omuzlar Modelinin Yorumlanması:

Fiyat hareketi yükselen bir baş ve omuzlar modeli oluşturuyorsa, bu, piyasanın yükselişe devam edebileceği şeklinde yorumlanır.

Fiyat hareketi düşen bir baş ve omuzlar modeli oluşturuyorsa, bu, piyasanın düşüşe geçeceği şeklinde yorumlanır (Almuhaimi, 2006).

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.14. Baş ve Omuz Modeli

2- Ters Baş ve Omuzlar Modeli

Ters baş ve omuzlar modeli, piyasanın düşüş trendinden yükseliş trendine dönüşeceğini gösteren ve yatırımcılar için olumlu bir sinyal oluşturan teknik bir modeldir. Klasik baş ve omuzlar modelinin tam tersidir. Bu model, üç ana noktadan oluşur: sağ omuz, sol omuz ve baş.

Ters baş ve omuzlar (Inverse Head and Shoulders) modeli, finans piyasalarında fiyat grafiklerinin analizinde önemli bir teknik modeldir.

Ters Baş ve Omuzlar Modelinin Oluşumu:

Sağ Omuz: Önceki düşüş trendinin sonunu temsil eden ana bir dipten sonra, sağ omuz olarak bilinen daha düşük bir dip oluşur.

Sol Omuz: İlk dipten (sağ omuz) daha yüksek bir dip oluşur ve trendin değişme olasılığının gücünü gösteren bir dönüş seviyesi olarak görünür.

Baş: Modeldeki en düşük seviye olan ana bir dip oluşur ve trendin yükselişe dönüştüğünü gösteren ana dönüş noktasını temsil eder.

Ters Baş ve Omuzlar Modelinin Yorumlanması:

Fiyatların Yükselişi: Fiyatlar boyun çizgisini yukarı doğru kırdığında, bu bir alım sinyali olarak kabul edilir.

İşlem Hacmi: Ters baş ve omuzlar modelinin oluşumu sırasında işlem hacminin artması, piyasa yönündeki değişimin güçlü bir teyidini yansıtır (Almuhaimi, 2006).

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.15. Ters Baş ve Omuz Modeli

3- Destek ve Direnç

Direnç ve destek, fiyatların tersine dönüşlerini tahmin etmek için kullanılabilecek en iyi araçlardan biri olarak kabul edilir.

Finansal piyasalardaki fiyat hareketlerini anlamak, yatırımcılar ve traderlar için büyük önem taşır. Bu noktada, destek ve direnç kavramları devreye girer. Destek, fiyatın düşüşe devam etmeden önce durmasının beklendiği seviyeyi temsil ederken, direnç ise fiyatın yükselişe devam etmeden önce durmasının beklendiği seviyeyi temsil eder. Bu seviyeler, arz ve talep arasındaki etkileşimi yansıtır.

Destek Seviyesi: Destek seviyesi, finansal bir araçta satışın durmasının ve alıcıların tepki vermesinin beklendiği fiyat seviyesidir. Bu seviyede, alıcıların talebi satıcıların arzını aşmaya başlar ve fiyat yükseliş momentumu kazanabilir. Destek seviyeleri genellikle önceki fiyat hareketlerine, teknik göstergelere ve piyasa analistlerinin yorumlarına göre belirlenir (Deniz, 2017).

Direnç Seviyesi: Direnç seviyesi, fiyatın yükseliş hareketini belirli bir süre durduran ve fiyat artışının genellikle kâr realizasyonu ile durdurulduğu fiyat seviyesidir. Bu seviyede, satıcıların arzı alıcıların talebini aşmaya başlar ve fiyat düşüş momentumu kazanabilir. Direnç seviyeleri, tıpkı destek seviyeleri gibi, önceki fiyat hareketlerine, teknik göstergelere ve piyasa analistlerinin yorumlarına göre belirlenir (Murphy, 1999).

Destek ve Direnç Seviyelerinin Önemi

Destek ve direnç seviyeleri, yatırımcılar ve traderlar için önemli bilgiler sağlar:

Trend Belirleme: Destek ve direnç seviyeleri, fiyat trendlerinin yönünü ve gücünü belirlemeye yardımcı olabilir.

Giriş ve Çıkış Noktaları: Yatırımcılar ve traderlar, bu seviyeleri alım satım kararları almak için kullanabilirler.

Risk Yönetimi: Destek ve direnç seviyeleri, stop-loss emirleri gibi risk yönetimi araçlarının kullanımına yardımcı olabilir.

Destek ve Direnç Seviyelerinin Kırılması:

Bazı durumlarda, fiyatlar destek veya direnç seviyesini kırabilir. Bu, trendin tersine döneceği veya yeni bir trendin başlayacağı anlamına gelebilir. Destek seviyesinin aşağı kırılması, fiyatın

daha da düşmesine yol açabilirken, direnç seviyesinin yukarı kırılması, fiyatın daha da yükselmesine yol açabilir (Murphy, 1999).

Destek ve direnç seviyeleri, finansal piyasalardaki fiyat hareketlerini anlamak için kullanılan önemli bir araçtır. Bu seviyelerin doğru bir şekilde yorumlanması, yatırımcıların ve traderların daha bilinçli ve kârlı yatırım kararları almalarına yardımcı olabilir.

Kaynak: TradingView (2024)

Şekil 2.16. Destek ve Direnç

4- Dönüş Üçgeni

Dönüş üçgeni, fiyat grafiklerinin analizinde ortaya çıkan ve fiyat yönünde bir dönüşün işareti olarak kabul edilen teknik bir modeldir. Bu model, piyasada hassas bir noktada, fiyat yönünün değiştiği yerde ortaya çıkmaktadır. Alıcılar ve satıcılar arasındaki baskı belirginleşir. Fiyat, üçgen çizgilerinin oluşturduğu trend çizgisini kırduğunda, bu, piyasa yönünde olası bir değişikliğin işareti olarak kabul edilir (Ziaya, 2020).

2.7. Teknik Analiz Teorileri

Bu bölümde teknik analiz teorileri incelenmektedir. İlk olarak, Dow Teorisi'nin temel kavramları ve varsayımları detaylı şekilde ele alınmıştır. Ardından, Ralph Nelson Elliott tarafından geliştirilen Elliott Dalga Teorisi incelenmiş ve bu teorinin piyasa dalgalanmalarını analiz etmede nasıl kullanıldığı açıklanmıştır. Son olarak, harmonik modellerin tanımı yapılmış ve bu modellerin yatırımcıların piyasa hareketlerini değerlendirmesine nasıl katkı sağladığına değinilmiştir. Bu teorilerin her biri, yatırımcıların piyasa trendlerini analiz etmesine ve daha

bilinçli yatırım kararları almasına yardımcı olur. Farklı analiz teknikleri sunduklarından, yatırımcıların hangi teori veya modeli tercih edecekleri, piyasa davranışlarını nasıl değerlendirmek istediklerine bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Abednego vd., 2018).

2.7.1. Dow teorisi tanımı

Dow Teorisi'nin kurucusu Charles Henry Dow, finans ve borsa dünyasında tanınmış bir isimdir. Kasım 1851'de doğan ve 1902'de vefat eden Dow, Amerikan borsasının öncülerinden biri olarak kabul edilir ve finansal piyasalardaki fiyat hareketlerini anlamamıza büyük katkı sağlamıştır.

Dow Teorisi, piyasadaki fiyat hareketlerini anlamaya ve trendlerini ve dalgalanmalarını belirlemeye odaklanır. Teori, piyasa endeksleri, grafik modelleri ve teknik analiz gibi bir dizi kavram ve ilkeye dayanır. Dow Teorisi'ni anlamak, Forex ve küresel sermaye piyasalarındaki yatırımcılar ve traderlar için önemli bir temel oluşturur (Schannep, 2008).

Dow Teorisi'nin Tanımı

Dow Teorisi, finansal piyasaların teknik analizinde önemli bir teoridir ve piyasa trendlerini ve fiyatlarını ileri düzeyde tanımlamayı amaçlar. Bu teorinin yaklaşımı, piyasa hareketlerini tahmin etme ve davranışlarını derinlemesine anlama yeteneği ile ifade edilmektedir. Teori, piyasanın birincil yönünü belirlemek veya piyasa yönündeki değişiklikleri işaret etmek için kullanılabilecek değerli sinyaller sağlar. Piyasa yönü, Dow Jones Demiryolu Endeksi ve Dow Jones Sanayi Endeksi'nin izlenmesiyle belirlenir ve bu yönler hacim bilgileri kullanılarak doğrulanır.

Örneğin, Dow Jones endeksleri belirli bir yönü ister yükseliş ister düşüş olsun, gösteriyorsa, bu, tüm piyasanın aynı yönde hareket ettiği şeklinde yorumlanabilir. Bu sinyaller, yatırımcıların piyasanın genel yönünü belirlemelerine ve bu yöne göre uygun yatırım kararları almalarına olanak tanır.

Dow Teorisi'nin Varsayımları

Dow Teorisi, finansal piyasalardaki fiyat hareketlerini anlama temelinde birkaç temel varsayımıma dayanır. Bu varsayımlar şu şekildedir:

Fiyat Ortalamaları Her Şeyi Hesaba Katar: Teori, fiyat ortalamalarının piyasadaki geçmiş, mevcut ve gelecekteki bilgileri ve bunların varlık fiyatı üzerindeki etkisini yansıttığı varsayımına dayanır. Yatırımcıların bu bilgileri özümlediği ve davranışlarına yansıttığı, bunun da fiyat hareketini etkilediği ve fiyatın bu davranışlara göre kendini düzenlediği varsayılır.

Finansal piyasalarda trendler üç ana kategoriye ayrılır:

Birincil Trend (Med ve Cezir): Piyasaların uzun vadeli eğilimlerini ifade eder. Yükseliş eğiliminde olan piyasalara "Boğa Piyasası" (Bull Market), düşüş eğiliminde olan piyasalara ise "Ayı Piyasası" (Bear Market) adı verilir. Bu trendler, genellikle uzun süre devam eden geniş kapsamlı piyasa hareketlerini temsil eder.

İkincil Trend (Dalgalar): Piyasanın ana trendi içindeki düzeltmeleri ifade eder. Güncel olaylara ve yatırımcı davranışlarına bağlı olarak ortaya çıkan bu hareketler, daha kısa vadeli fiyat değişimlerine işaret eder.

Günlük Dalgalanmalar (Mantıksız Trendler): Kısa vadeli fiyat hareketlerini ifade eden bu trendler, gün içindeki dalgalanmalardan kaynaklanır ve genellikle daha kısa vadeli, küçük çaplı piyasa hareketlerini yansıtır (Schannep, 2008).

Genel Trendin Üç Aşaması: Genel piyasa trendi üç aşamada ilerler:

Birikim Aşaması: Piyasanın karamsar olduğu dönemde, uzman yatırımcılar düşük fiyatlardan alım yapar.

Kamu Katılımı Aşaması: Piyasa güven kazandıkça, daha fazla yatırımcı piyasaya girer ve fiyatlar hızla yükselir.

Dağıtım Aşaması: Seçkin yatırımcılar ellerindeki varlıkları satarken, geniş halk kitlesi piyasaya girer ve trendin sonlarına yaklaşıldığı sinyalleri alınır.

Piyasa Endeksleri Birbirini Doğrulamalıdır: Dow, piyasa endekslerinin birbirini doğrulaması gerektiğini, yani sanayi ve ulaştırma sektörü ortalamalarının paralel hareket etmesi gerektiğini savunur. Eğer her iki ortalama tarafından da doğrulanmamışsa, herhangi bir düşüş veya yükseliş trendi sinyalinin geçerliliği yoktur. Yükseliş trendinin devamının teyit edilmesi için, her iki ortalamanın da önceki bir zirveyi aşması gerekir.

İşlem Hacmi Trendi Doğrulamalıdır: İşlem hacmi, yükseliş trendi sinyallerini doğrulamak için kritik bir unsurdur. Yükseliş trendinde, fiyat yükseldikçe işlem hacmi artar ve fiyat düştüğünde azalır, yani işlem hacmi ile fiyat arasında pozitif bir ilişki vardır. Düşüş trendinde ise, fiyat düştükçe işlem hacmi artar ve fiyat yükseldiğinde azalır. Bu, işlem hacmi ile fiyat arasında negatif bir ilişki olduğunu gösterir. Ayrıca, işlem hacminin kapanış fiyatıyla nasıl ilişkili olduğu önemlidir.

Trend, Tersine Dönüş Sinyalleri Görünene Kadar Devam Eder: Bu prensip, piyasanın ister yükseliş ister düşüş olsun, aynı yönde hareket etmeye devam edeceğini ve dış bir etki ters yöne

zorlayana kadar bu şekilde süreceğini ifade eder. Dönüş seviyelerini belirlemek için kullanılan birçok teknik araç bulunmaktadır ve bunlara daha sonra değinilecektir (Frost & Prechter, 2011).

Dow Teorisi'ne Yönelik Eleştiriler

Dow Teorisi'nin teknik analiz alanına önemli katkılarına rağmen, bazı eleştirilere de maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, teorinin bazı yönlerinin yeterince etkili olmadığı veya iyileştirmeye ihtiyaç duyduğu noktalara odaklanır. Dow Teorisi'ne yöneltilen önemli eleştirilerden bazıları şunlardır:

Aslında Bilimsel Anlamda Bir Teori Değildir: Başlıca eleştirilerden biri, Dow Teorisi'nin aslında bilimsel anlamda bir teori olmadığıdır. Dow ve Hamilton, teoriyi tanımlayan ve hipotezleri test eden uygun akademik makaleler yayınlamamışlardır. Bunun yerine, fikirlerini Wall Street Journal'daki makaleleri aracılığıyla sunmuşlardır ve teori daha sonra resmi olarak formüle edilmiştir.

Sinyalleri Gecikir: Dow Teorisi'ne karşı çıkan önemli bir nokta, sinyallerinin piyasanın ana trendine göre gecikmesidir. Bu sinyaller genellikle piyasa yeni trendin belirli bir kısmını tamamladıktan sonra ortaya çıkar, bu da yatırımcıların veya traderların karlı fırsatları kaçırmalarına neden olur.

Uzun Vadeye Odaklanır: Teoriye yöneltilen bir diğer eleştiri, günlük tıradırlar gibi kısa vadeli yatırımcılar ve tıradırlar için uygun olmamasıdır. İkincil fiyat hareketleri ve günlük dalgalanmalar göz ardı edilir, bu da bu tür bireyler için değerini azaltır (Schannep, 2008).

3.7.2. Elliott dalga teorisi

Teknik analizin temel teorileri ve önemli yapı taşları arasında, Ralph Nelson Elliott tarafından geliştirilen Elliott Dalga Teorisi öne çıkar. Fiyat davranışlarındaki tekrarlayan modelleri anlamak, bu teorinin temel amacıdır ve finans piyasalarındaki geçerliliği ve etkisi kanıtlanmıştır.

Teori, fiyat hareketlerindeki matematiksel kalıpları belirlemeye ve incelemeye dayanan analitik bir yaklaşım sunar. Piyasanın geçmiş davranışlarında tespit edilebilen tekrarlara odaklanır. Elliott Dalga Teorisi, fiyatların finansal piyasalarda nasıl geliştiği ve yönlendirildiği konusunda felsefi bir çerçeve sunar (Kotyrba, vd., 2013).

Elliott Dalga Teorisi'nin Temelleri

Elliott Dalga Teorisi, finansal piyasaların teknik analizinde temel bir unsurdur ve piyasa hareketlerini tekrarlayan modeller ve matematiksel kurallar kullanarak analiz etmeye dayanır.

Bu teori, finansal varlıkların fiyat davranışlarını anlamaya yardımcı olan önemli bir analitik araçtır.

Elliott Dalga Teorisi'nin temel çerçevesinde, yükseliş piyasası hareketi sekiz dalgadan oluşur. Bu dalgalar iki ana gruba ayrılır:

İlk Beş Dalga (İtici Dalgalar): 1, 2, 3, 4 ve 5 numaralı dalgalardan oluşan itici dalgalar, modelin başlangıcını temsil eder ve ardından bir düzeltme aşaması gelir.

Üç Dalga (Düzeltilme Dalgaları): Her yükseliş veya düşüş dalgasından sonra ortaya çıkan üçlü düzeltme dalgaları, ana hareketin tamamlayıcısıdır.

Üç dalga, ana trendin geçici düzeltmelerini temsil eder ve tüm piyasayı düzelten düzeltme dalgalarından oluşur. İtici dalgalar tamamlandıktan sonra, düzeltme dalgaları başlar ve üç harfli dalgayı içerir. Bu model, beş yükseliş dalgası ile üç düzeltme dalgası arasındaki değişimi gösterir ve Elliott Teorisi'nin temel bir kavramıdır.

Elliott Dalga Teorisi'nde, piyasa analizinde yükseliş ve düşüş dalgaları terimleri, yükseliş ve düşüş hareketleri arasında ayırım yapmak için kullanılır. Yükseliş dalgaları, beş dalganın yukarı doğru hareket ettiği durumlarda meydana gelirken, düşüş dalgaları üç dalganın aşağı doğru hareket ettiği durumlarda meydana gelir. Bu ayrımı, piyasanın ana hareketinin yükseliş veya düşüş yönünü yansıtır.

Bu teori çerçevesinde, Elliott, dalgaların uzunluğunu ve kapsamını belirlemek için önemli bir araç olarak fibonacci oranlarını kullanır. Bu oranlar, piyasa yönündeki olası geri çekilme veya düzeltme seviyelerini belirlemek için kullanılır. Bu yaklaşım, yatırımcıların giriş ve çıkış noktalarını daha doğru bir şekilde belirlemelerine yardımcı olan araçlardan biridir ve bu da yatırım kararlarında güveni artırır (Frost & Prechter, 2011).

Elliott Dalga Teorisi'nin Zorlukları

Elliott Dalga Teorisi'nin güçlü bir analitik araç olmasına rağmen, bazı zorluklar ve zayıf yönleri de vardır. Bu zorluklar şunlardır:

Değişken Yorumlar: Elliott Teorisi'nin farklı yorumları olabilir, bu da teorinin anlaşılmasında tutarsızlıklara yol açabilir. Bu tutarsızlıklar, dalgaların farklı yorumlanmasından ve gelecekteki trend tahminlerinden kaynaklanabilir, bu da teoriyi yatırımcılar ve analistler tarafından farklı şekillerde yorumlanabilir hale getirir.

Yüksek Analitik Gereksinimler: Elliott Dalga Teorisi'ni kullanarak etkili bir analiz yapmak, teorinin temel kavramlarının derinlemesine anlaşılmasını gerektirir. Bu, özellikle piyasa

analizinde bu teoriyi kullanma konusunda yeterli deneyime sahip olmayan birçok yatırımcı için zorlayıcı olabilir.

Bu zorluklara rağmen, Elliott Dalga Teorisi'nin fiyat hareketlerindeki döngüsel modelleri anlamak için etkili bir araç olduğu unutulmamalıdır. Ticaret için yararlı sinyaller sağlayabilir ve bilinçli kararlar almaya yardımcı olabilir. Yatırımcıların bu zorlukları aşması ve teoriyi derinlemesine anlamaları, piyasayı analiz etme ve bilinçli yatırım kararları alma yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olabilir (Kotyrba, vd., 2013).

2.7.3. Harmonik modeller

Herhangi bir işlem gerçekleştirilmeden önce, yatırımcıların piyasa fiyat hareketlerini anlamaları büyük önem taşımaktadır. Piyasa fiyat hareketlerini anlamak için çeşitli teknik analiz yöntemleri ve araçlar kullanılmaktadır. Bu yöntemler arasında, harmonik modeller önemli bir yer tutar. Harmonik modeller, piyasa analizinde temel ve etkili bir rol oynayarak, fiyatların altın oran ile uyumuna dayanarak potansiyel giriş ve çıkış noktalarını belirlemede kullanılır.

Harmonik modeller, fiyat hareketlerindeki uyum fikrine dayanmaktadır. Fiyat hareketlerinde uyum gösteren belirli geometrik şekiller tanımlanmış olup, bu şekiller piyasa trendlerinin olası değişim veya devam noktalarını belirlemede yatırımcılara rehberlik eder. Bu modeller arasında kelebek modeli, çift dip modeli, aşırı zaman modeli gibi farklı formasyonlar bulunmaktadır. Bu formasyonlar, yatırımcılara fiyat yönünün olası değişim noktalarına ilişkin sinyaller sunarak stratejik işlem kararları almalarına yardımcı olur.

Harmonik analizde temel unsur, altın oranın (Fibonacci oranı) kullanımıdır. Fiyat hareketlerinin bu orana göre geri çekilmesi, gelecekteki fiyat hareketleri hakkında beklentiler oluşturur. Harmonik modeller, yatırımcıların altın oranla uyumlu fiyat seviyelerine göre işlem fırsatlarını tespit etmelerini sağlar. Bu yaklaşım, özellikle teknik analizde fiyat hareketlerini daha sistematik bir şekilde değerlendirmeye olanak tanır (Carney,1999).

Harmonik Modellerin Kavramı

Harmonik modeller, fiyat hareketlerinde tekrar eden matematiksel sayıların varlığına dayanan sabit bir temel ve fikre dayanır. Bu yaklaşım, esas olarak teknik piyasa analizinde kullanılır ve işlem giriş ve çıkış bölgelerini belirlemek için altın oran ve fibonacci oranlarına dayanır.

Harmonik modellerin temel çekiciliği, matematiksel ilişkiler ve fibonacci oranları kullanarak fiyat uyumunu belirleme yeteneğidir. Harmonik sistem, teknik piyasa analizine dayanan

yatırımcılar için etkili bir araçtır çünkü işlem giriş ve çıkış bölgelerini doğru bir şekilde belirleme olanağı sağlar. Sistem, fiyat hareketlerinde tekrar eden ve uyum gösteren geometrik modeller olduğu fikrine dayanır.

Altın oran ve fibonacci oranları, giriş ve çıkış noktalarını belirlemede önemli bir rol oynar. Bu matematiksel sayıların piyasa analizinde kullanılması etkilidir çünkü fiyat yönünde değişikliklerin olabileceği önemli seviyeleri belirlemeye yardımcı olur (Duddella, 2012).

Harmonik Modellerin Şekilleri

Harmonik modeller, matematiksel oranlara dayanan bir dizi temel teknik şekli içerir ve finansal piyasalardaki fiyat hareketlerini anlamak için önemli bir araçtır. Bu temel modeller arasında şunlar bulunur:

Çift Tepe/Dip Modeli: Fibonacci oranlarına göre tekrar eden bir tepe ve dip dizisinin oluşumunu gösterir. Tepeler ve dipler belirli bir oranda ortaya çıkarak fiyat hareketinde bir uyum yansıtır.

Kelebek Modeli: Belirli boyutlarda ve altın orana uygun formasyonlar olduğunda ortaya çıkâr. Matematiksel oranlara dayanan bir tepe, dip ve uyum noktalarından oluşan geometrik bir formasyondur.

Gartley Modeli: Fibonacci oranlarına dayanır ve dalgalarda bir uyum oluştuğunda ortaya çıkar. Ana dalgalarda kesişimi ve belirli oranlara göre uyumu gösterir.

Harmonik modeller, yatırımcıların fiyat hareketlerindeki geometrik uyum ve tekrar eden matematiksel oranlara göre stratejik giriş ve çıkış noktaları belirlemelerine olanak tanır (Duddella, 2012).

Harmonik Modellerin Ticarete Kullanımı

Harmonik modellerin ticaret işlemlerinde etkin bir şekilde kullanımı, dikkatli bir analiz süreci ve fiyat hareketlerinin sürekli izlenmesini gerektirir. Bu modellerden yararlanmak için izlenmesi gereken temel adımlar şu şekildedir:

Modelleri Tanımlama: Yatırımcıların her bir harmonik modelin geometrik özelliklerini dikkatlice incelemesi ve modelin varsayılan giriş ve çıkış noktalarını belirlemesi gereklidir. Bu, modelin yapı taşlarını anlayarak modelin doğru bir şekilde uygulanmasını sağlar.

Model Analizi: Harmonik oranlar kullanılarak mevcut fiyat hareketinin modele uygun olup olmadığının doğrulanması önemlidir. Bu aşamada, tepe ve dip noktalarının belirlenmesi ve bu

noktaların matematiksel oranlara göre uyumlu olup olmadığının incelenmesi, modelin geçerliliğini artırır.

Sinyalleri Doğrulama: Harmonik sinyallerin güvenilirliğini artırmak için, bu sinyallerin diğer göstergeler veya ek analiz teknikleri ile doğrulanması önerilir. Doğrulama süreci, yatırım kararlarının doğruluğunu artırmaya ve olası hataları azaltmaya yardımcı olur.

Bu adımlar, harmonik modellerin ticaret işlemlerinde etkili ve güvenilir bir şekilde kullanılmasına katkı sağlar.

2.8. Teknik Göstergeler

Teknik göstergeler, finansal piyasalarda fiyat değişikliklerini ve piyasa trendlerini analiz etmek için kullanılan araçlardır. Bu kapsamda Göreceli Güç Endeksi (RSI), Momentum göstergesi ve Hareketli Ortalama (MA) gibi göstergeler önemli bir yere sahiptir. RSI, piyasanın aşırı alım veya satım bölgelerinde olup olmadığını belirlemek için kullanılır ve 0-100 arasında değerler alır. Momentum göstergesi, fiyat hareketlerinin hızını ve gücünü ölçerken trend değişikliklerini tahmin etmeye yardımcı olur. Hareketli Ortalama (MA) ise belirli bir zaman dilimindeki fiyatların ortalamasını alarak piyasa trendlerini daha kolay belirler ve fiyat dalgalanmalarındaki gürültüyü azaltır. Bu göstergeler, yatırımcılara trend belirleme, destek ve direnç seviyelerini saptama ve ticaret sinyalleri üretme konusunda yardımcı olur.

2.8.1. RSI (Göreceli güç endeksi)

Göreceli Güç Endeksi (RSI), en önemli teknik göstergelerden biridir ve ilk olarak yazar Welles Wilder tarafından geliştirilmiştir. Wilder, teknik analiz alanında önemli bir isimdir ve RSI'yi kendi ticaret sisteminin bir parçası olarak geliştirmiştir. Wilder, RSI'yi 1978'de yayınlanan kitabında tanıtmış ve o zamandan beri bu gösterge, özellikle Forex piyasasında ve genel olarak diğer finansal piyasalarda yaygın olarak kullanılan önemli bir gösterge haline gelmiştir. RSI, fiyat değişikliklerinin gücünü ve hızını ölçmek için kullanılır. RSI, bir osilatör göstergesidir ve fiyatların yukarı yönlü hareketlerinin aşağı yönlü hareketlerine oranını ölçmek için kullanılır. Aşırı alım veya aşırı satım durumlarını tespit etmek için kullanılır ve 0-100 arasında değerler alır.

RSI'nin Okunması ve Yorumlanması:

RSI değeri 70'in üzerindeyse, piyasa aşırı alım bölgesindedir ve fiyatlar pahalıdır. Bu seviyenin ardından, düşüş olasılığının yüksek olduğu ve gelecekte düşüş trendine işaret ettiği düşünülür.

RSI değeri 30'un altındaysa, piyasa aşırı satım bölgesindedir ve fiyatlar ucuzdur. Bu seviyenin ardından, alım gücünün ortaya çıkması ve fiyatların gelecekte yükseliş trendine girmesi beklenir (Ziaya, 2020).

2.8.2. Momentum göstergesi

Momentum göstergesi, özellikle Forex piyasalarında ve diğer finansal piyasalarda kullanılan önemli teknik göstergelerden biridir. Momentum göstergesi, fiyat yönündeki değişimin hızını ölçmek ve fiyat hareketinin gücünü ve meydana gelen değişikliklerin boyutunu belirlemek için kullanılır. Bu gösterge, piyasadaki aşırı alım veya aşırı satım durumlarını belirlemeye yardımcı olur ve doyunluk dönemlerini belirlemek ve trendin tersine döneceğini tahmin etmek için kullanılır.

Göstergenin çalışma şekli, mevcut günün kapanış fiyatı ile önceki dönemin kapanış fiyatı arasındaki farkı hesaplamaktır. Bu, piyasanın yükseliş veya düşüş yönünde olup olmadığını belirlemek için fiyat değişimini izlemeyi amaçlar. Göstergenin kullanımları şu şekilde özetlenebilir:

Doygunluk Dönemlerini Belirleme: Momentum göstergesi yüksek bir seviyedeysse, bu piyasanın aşırı alım bölgesinde olduğunu ve boğaların piyasaya hâkim olduğunu gösterir. Bu durumda, fiyatların tersine dönme ve ayıların kontrolü ele geçirme olasılığı vardır.

Trend Değişikliklerini Tahmin Etme: Momentum göstergesinin yükselmesi, yükseliş momentumuna işaret ederken, düşmesi düşüş momentumuna işaret eder. Bu, alım veya satım işlemlerine girmek için fırsatlar bulmada kullanılır.

Dönüş Noktalarını Belirleme: Momentum göstergesi, güçlü bölgeleri ve dönüş bölgelerini belirlemek için kullanılır. Yükseliş veya düşüş momentumunu gösteren bir bölge varsa, fiyatların tersine dönme olasılığı yüksektir.

Ticaret Sinyallerini Doğrulama: Bu gösterge, hareketli ortalamaların kesişimi veya Göreceli Güç Endeksi (RSI) gibi diğer ticaret sinyallerini doğrulamak ve desteklemek için kullanılır.

Momentum göstergesini kullanırken, yanlış sinyallerden kaçınmak için diğer göstergelerle birlikte kullanılmalı ve kişisel bir strateji geliştirilmelidir. Momentum göstergesini kullanırken, diğer göstergelerle birlikte kullanılması önerilir (Ziaya, 2020).

2.8.3. Hareketli ortalama (MA)göstergesi

Hareketli ortalama (MA) göstergesi, Forex piyasalarında ve diğer finansal piyasalarda en yaygın kullanılan ve temel teknik göstergelerden biridir. Hareketli ortalama, belirli bir zaman dilimi boyunca fiyatların ortalamasını hesaplar, bu da piyasa trendlerini daha kolay belirlemeye yardımcı olur ve fiyat verilerindeki gürültüyü azaltır. Gösterge, üç ana türe ayrılır: basit hareketli ortalama, ağırlıklı hareketli ortalama ve üstel hareketli ortalama.

- Basit Hareketli Ortalama (SMA): Belirli bir zaman dilimi içindeki fiyatları toplayıp dönem sayısına bölerek hesaplanır, böylece her döneme eşit ağırlık verir.
- Ağırlıklı Hareketli Ortalama (LWMA): Daha yeni fiyatlara daha fazla ağırlık verir, bu da onu fiyatlardaki son değişikliklere karşı daha duyarlı hale getirir.
- Üstel Hareketli Ortalama (EMA): Daha yeni fiyatlara daha fazla ağırlık veren bir yöntemle hesaplanır, bu da son değişikliklere daha hızlı tepki vermesini sağlar.

Hareketli Ortalamanın Forex Piyasasında Kullanımları:

Piyasa Trendini Belirleme: Hareketli ortalama fiyatların üzerinde olduğunda, yükseliş trendine işaret ederken, fiyatların altında olduğunda düşüş trendine işaret eder.

Ticaret Sinyalleri: Trend değişikliklerini tahmin etmek için kullanılır. Fiyatların hareketli ortalamayı yukarı doğru kesmesi alım sinyali, aşağı doğru kesmesi ise satım sinyali olarak kabul edilir.

Destek ve Direnç Seviyelerini Belirleme: Destek ve direnç seviyelerini belirlemek için kullanılır. Hareketli ortalama, fiyatı destekleyen bir bariyer olarak kabul edilir.

Gürültüyü Azaltma: Fiyatlardaki günlük dalgalanmaları ve gürültüyü azaltmak için kullanılır, bu da fiyatları daha net hale getirir ve yatırımcıların bilinçli kararlar almasına yardımcı olur (Srour, 2014).

2.9. Forex Piyasasında Temel Analiz

Temel analiz, Forex piyasasında kullanılan en önemli yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni, yalnızca teknik analize dayanmanın yetersiz kalmasıdır. Temel analiz, piyasanın mevcut koşullarını ve bir ülkenin siyasi ve ekonomik faktörlerini değerlendirerek gelecekteki döviz kurları hakkında öngörülerde bulunmak için kritik bir araç olarak kullanılır. Bu analiz yöntemi, bir ülkenin ekonomik gücünü ve dolayısıyla para biriminin gücünü birçok ekonomik gösterge aracılığıyla inceler.

Temel analizde kullanılan ekonomik göstergeler arasında gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), işsizlik oranı, enflasyon ve faiz oranları gibi unsurlar yer alır. Bu göstergeler, bir ülkenin ekonomik performansını ve döviz piyasalarındaki dinamiklerini anlamada yatırımcılara yardımcı olur. Böylece yatırımcılar, temel analiz kullanarak döviz kurlarının gelecekteki hareketleri hakkında daha sağlam bir öngörü elde edebilir ve yatırım kararlarını buna göre şekillendirebilir.

Temel Analiz Tanımı

Forex piyasasında temel analiz, yatırımcılar tarafından piyasadaki fiyat hareketlerini anlamak ve analiz etmek için kullanılan önemli bir tekniktir. Bu analiz türü, para birimlerinin değerini etkileyen ekonomik ve politik faktörlerin incelenmesine dayanır. Yatırımcılar bu faktörleri anlayarak gelecekteki fiyat eğilimlerini tahmin edebilir ve buna göre finansal kararlar alabilir.

Forex piyasasında analiz edilen ekonomik faktörlerden biri aylık ekonomik raporlar, işsizlik oranları ve enflasyon gibi ekonomik raporlardır. Bu raporların ekonomi üzerindeki etkisi, para birimlerinin değerinde dalgalanmalara yol açabilir. Ayrıca, Forex piyasasını etkileyebilecek seçimler, savaşlar ve uluslararası gerilimler gibi siyasi faktörler de analiz edilir.

Ekonomik ve siyasi faktörlere ek olarak, yatırımcılar tüketim kalıplarındaki ve teknolojiye ilişkin değişiklikler gibi sosyal faktörleri de dikkate almalıdır. Bu faktörler Forex piyasasındaki fiyat trendlerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynayabilir.

Kısacası, Forex piyasasında temel analiz, yatırımcıların fiyat hareketlerini anlamaları ve sağlam finansal kararlar almaları için değerli bir araçtır. Yatırımcılar ekonomik, politik ve sosyal faktörleri inceleyerek Forex piyasasındaki performanslarını optimize edebilirler (Abednego, vd., 2018).

2.10. Temel Analiz Varsayımları

Forex piyasasında temel analiz, yatırımcıların finansal kararlar almak için kullandıkları ana yöntemlerden biridir. Bu analiz türü, finansal varlıkların analiz edilmesine ve değerlendirilmesine ve piyasadaki fiyat hareketlerinin tahmin edilmesine yardımcı olan bir dizi varsayıma dayanmaktadır. Temel analiz temel olarak para birimlerinin değerini etkileyebilecek ekonomik ve siyasi faktörlere odaklanır.

Temel analizdeki temel varsayımlardan biri, bir para biriminin döviz kurunun gerçek değerini yansıttığıdır. Temel analize güvenen yatırımcılar, ekonomiyi etkileyen ekonomik ve siyasi

faktörleri inceleyerek bir para biriminin doğru değeri olup olmadığını belirleyebileceklerine inanırlar.

Buna ek olarak, temel analizin ikinci önermesi, mevcut ve gelecekteki olayların bir para biriminin değerini önemli ölçüde etkileyebileceğidir. Örneğin, jeopolitik olaylar Forex piyasasında keskin dalgalanmalara yol açabilir, bu nedenle yatırımcıların sağlam yatırım kararları verebilmeleri için güncel olayların farkında olmaları gerekir.

Sonuç olarak, temel analiz Forex piyasasındaki fiyat hareketlerini anlamak ve doğru finansal kararlar almak için çok önemlidir. Yatırımcılar, temel varsayımları anlayarak ve bunları doğru bir şekilde uygulayarak bu analitik piyasada sürdürülebilir başarı elde edebilirler (Nassirtoussi, vd., 2011).

2.11. Temel Analiz Aşamaları

Forex piyasasındaki temel analiz aşamaları, para birimlerinin değerini etkileyen ekonomik ve politik faktörlerin anlaşılmasına ve değerlendirilmesine katkıda bulunan birkaç adımı içerir. Burada temel analiz aşamalarının bir açıklaması yer almaktadır:

2.11.1. Veri toplama

Bu aşamada, yatırımcı önemli ekonomik ve siyasi verileri toplar. Bu, aylık ve üç aylık ekonomik raporların, işsizlik oranlarının, enflasyon oranlarının ve merkez bankası politikalarının takip edilmesini içerir. Bu veriler, söz konusu ülkenin ekonomik durumuna ilişkin bütüncül bir bakış açısı sağlar.

2.11.2. Verilerin analiz edilmesi

Verileri topladıktan sonra yatırımcı, piyasa üzerindeki potansiyel etkileri anlamak için verileri derinlemesine analiz eder. Analiz, ekonomik büyüme oranları, istihdam ve faiz oranları gibi ekonomik araçların ve göstergelerin kullanımını içerir. Bu analiz, başlıca ekonomik eğilimleri belirlemeyi ve gelecekteki görünümü anlamayı amaçlar.

2.11.3. Siyasi faktörlerin değerlendirilmesi

Siyasi faktörler piyasa analizinde önemli bir rol oynar. Buna seçimler, uluslararası gerilimler ve hükümet politikalarındaki değişiklikler gibi siyasi olayların takip edilmesi de dahildir. Yatırımcılar bu faktörlerin piyasa güvenini ve para birimi değerlerini nasıl etkileyebileceğini anlamalıdır.

2.11.4. Karar verme

Verilere ve analizlere dayanarak, bir yatırımcı para birimlerinin gelecekteki hareketine ilişkin beklentilerine göre kararlar alır. Kararlar, giriş ve çıkış noktalarının, kâr ve zarar seviyelerinin belirlenmesini içerebilir.

2.11.5. Haberleri ve gelişmeleri takip etme

Bir pozisyon açtıktan sonra, yatırımcı tetikte kalır ve ekonomik ve siyasi haberleri ve gelişmeleri takip eder. Öngörülemeyen olaylar, alım satım stratejilerinde ayarlamalar yapılmasını gerektirebilir (AbuHamad, vd., 2013).

2.12. Ekonomik İndikatörler

Temel analizin dayandığı ve temel analizin dayanak noktası olarak kabul edilen en önemli temel ekonomik göstergelerdir ve ekonomik göstergeler derken ülke para birimlerinin kurlarını doğrudan etkileyen ekonomik haberleri kastediyoruz.

2.12.1. Faiz oranı

Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası Açık Piyasa Komitesi yılda üç kez toplanarak kısa vadeli faiz oranını belirler ve bu oran toplantıdan kısa bir süre sonra açıklanır.

Faiz oranında bir değişiklik olması durumunda, merkez bankası karar a yol açan ekonomik koşulları açıklayan bir rapor yayınlamaktadır. Faiz oranının amacı fiyat istikrarını korumak ve ülkedeki enflasyon ve likidite seviyelerini kontrol etmektir. Faiz oranı, para biriminin değerini doğrudan etkileyen ana faktörlerden biridir, çünkü yüksek faiz oranları, paralarından risksiz bir getiri arayan yabancılar için cazip bir yatırımdır.

Bu da faiz oranının yüksek olduğu ülkenin para birimine olan talebin artmasına ve diğer para birimleri karşısında döviz kurunun yükselmesine neden olur. Basitçe ifade etmek gerekirse, yükselen faiz oranı bir para biriminin değeri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Uzun bir düşüş döneminden sonra 1982 yılında ABD dolarının değer kazanması bu etkinin bir örneğidir, çünkü ABD para kurumları faiz oranını yükseltme kararı almıştır.

Öte yandan, düşen faiz oranı değer kaybeden bir para biriminin sinyalidir. Faiz oranları farklı ülkelerin merkez bankaları arasında değişkenlik gösterir ve faiz oranlarındaki bu değişkenlik Forex piyasasındaki döviz hareketleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Para birimleri, faiz oranlarındaki değişim beklentilerine göre işlem görür (Mama, 2014).

Bu piyasadaki faiz oranıyla ilgili çeşitli unsurlar vardır:

Forex piyasasındaki faiz oranları, küresel ekonomiyi etkileyen hayati bir unsurdur ve bu piyasadaki faiz oranıyla ilgili birkaç husus vardır.

1- Merkez bankasının rolü: Merkez bankası, faiz oranını belirlemek için periyodik olarak toplandığından, faiz oranlarının belirlenmesinde çok önemli bir rol oynar. Merkez bankası faiz oranını yükselttiğinde, para biriminin cazibesini artırarak değerinin yükselmesine ve talebin artmasına neden olur.

2- Faiz oranı farkı: Yatırımcılar iki para birimi arasındaki faiz oranı farkını fark eder, bu da para birimlerinin değerini etkiler; örneğin, doların euro karşısında değerinin artması gibi.

3-Faiz oranı değişiklikleri beklentileri: Faiz oranı değişikliklerine ilişkin beklentiler para birimleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Daha yüksek faiz oranı beklentileri bir para biriminin değeri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

4- Faiz Oranının Finans Üzerindeki Etkisi: Faiz oranları, borçlanma ve yatırım maliyetini belirleyerek finansmanı etkilemekte, bu da yatırımcıların alım satım kararlarını doğrudan etkilemektedir.

5-Ekonomik Haberlerin Alım Satımı: Merkez bankaları ve ekonomi kurumlarının faiz oranları ve gelecekteki eğilimlerle ilgili resmî açıklamaları döviz hareketlerinde önemli bir rol oynar. Forex yatırımcıları, etkilerini anlamak ve bilinçli alım satım kararlar ı vermek için bu etkinlikleri dikkatle takip etmelidir (Srour, 2014).

2.12.2. Gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH)

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), belirli bir zaman diliminde ülke sınırları içerisinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerinin toplamı olarak tanımlandığından, bir ülkenin ekonomik faaliyetlerinin ölçülmesinde hayati bir göstergedir. Büyüme, yerli veya yabancı üretim faktörleri kullanılarak üretilen mal ve hizmetlerin değerini temsil ettiğinden makroekonomik performans ı ölçmek için kullanılan ana araçlardan biridir.

Hükümetler ve ekonomi analistleri büyümeyi ekonominin sağlığını değerlendirmek ve ekonomi politikalarını yönlendirmek için kullanırlar. GSYH'deki artış ekonomik kalkınmanın olumlu bir işareti olduğundan, daha yüksek büyüme seviyeleri ekonomik büyüme ile ilişkilendirilir. Büyüme artarsa ekonomi büyür ve dolayısıyla yerel para biriminin değeri diğer para birimleri karşısında yükselir.

Düşük büyüme oranlarının ekonomik büyümede bir yavaşlama olduğunu gösterdiğini ve bunun da para biriminin değeri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu belirtmek önemlidir. Bazı gelişmekte olan ülkelerde GSYH'deki düşüş, ekonomik devalüasyonun ve bunun döviz piyasası üzerindeki etkisinin açık bir örneğidir (Ellialtıoğlu, 2017).

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), piyasa işlemlerinden etkilenen ve bir ülkenin ekonomik değerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynayan hayati bir göstergedir. GSYH'nin etkisi, aşağıdaki noktalarda temsil edilen çeşitli ekonomik yönler üzerinde ortaya çıkmaktadır:

1- Faiz oranlarına etkisi: GSYH'deki bir artış, daha yüksek faiz oranları beklentisine yol açar. Büyümedeki artış ekonomik büyümenin bir sinyali olduğundan, yatırımcılar faiz oranlarının yükselmesini bekler. Yatırımcılar ülkenin özel sektörüne çekilir ve bu da piyasa değeri üzerinde olumlu bir etkiye yol açar.

2- Tüketici ve iş dünyası güveni üzerindeki etkisi: Yükselen GSYH tüketici ve iş dünyası güvenini etkiler. Büyüme ekonomiye olan güveni artırır, bu da yatırımları ve ekonomik ticareti teşvik ederek para birimi üzerinde olumlu bir etkiye yol açar.

3-İstihdam ve Gelir Etkisi: Büyüyen bir ekonomi ve artan GSYH, istihdam oranları ve gelir seviyeleri üzerinde olumlu bir etki gösterir. Bu büyüme, tüketimin ve ticari faaliyetlerin artmasını sağlayarak para birimi üzerinde olumlu bir etki yaratır.

Sonuç olarak, GSYH ekonominin çeşitli yönleri üzerinde bütünsel bir etki göstermektedir. Bu faktörlerin analiz edilmesi piyasa etkileşimlerinin ve ekonomik büyüme ile para biriminin değeri arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılmasını sağlar (Ünal, 2018).

2.12.3. Tarım dışı istihdam

Tarım Dışı İstihdam raporları, Forex Yatırımcıların ve yatırımcıları tarafından ABD ekonomisinin sağlığını anlamak ve gelecekteki ekonomik eğilimleri tahmin etmek için kullanılan Forex piyasasını yönlendirmede ve şekillendirmede hayati bir rol oynamaktadır. Bu raporların etkisi, ABD işgücü piyasasının genel durumunu yansıtmaya kabiliyetlerinde yatmaktadır.

Beklenenden daha fazla istihdama işaret eden güçlü bir NFP raporu söz konusu olduğunda, bu durum ABD Dolarının diğer para birimleri karşısında güçlenmesini teşvik edebilir. Diğer taraftan, rapor beklentilerin altında zayıf rakamlar gösteriyorsa, bu ABD Dolarının değerinde bir düşüşe yol açabilir.

Forex yatırımcıları, ABD ekonomisinin mevcut durumunu ölçmek ve gelecekteki eğilimleri tahmin etmek için verileri analiz ederek bilinçli ticaret kararları almak için NFP bilgilerine güvenirlir. Bu Yatırımcıların, Federal Rezerv'in işgücü piyasası koşullarına yanıt olarak faiz oranlarını ayarlayarak nasıl tepki verebileceğini tahmin edebilir, bu da sonuçta ABD Doları'nın değerini etkiler ve Forex piyasasındaki döviz piyasalarını etkiler (Mitchell, 2023).

2.12.4. Tüketici fiyat endeksi

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE), bir ekonomideki enflasyon seviyesini ölçmek için kullanılan en önemli ekonomik göstergelerden biridir. Belirli bir toplumdaki bireyler tarafından tüketilen bir dizi ürün ve hizmetin ortalama fiyatları tahmin edilerek hesaplanır. Bu gösterge hem ulusal hem de uluslararası ekonomi politikalarını büyük ölçüde etkileyen bir faktördür.

TÜFE'nin ekonomi üzerindeki etkisi ekonomik koşullara bağlı olarak olumlu ya da olumsuz olabilir. Örneğin, enflasyon düşük olduğunda, harcamaların ve tüketimin artmasını teşvik ederek ekonomik büyümeyi artırır. Ancak, enflasyon oranı aşırı yüksek olduğunda, para biriminin değer kaybetmesine ve üretim maliyetlerinin artmasına yol açarak genel ekonomiye zarar verebilir.

Ayrıca, Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) akıllıca ekonomik kararlar almak için önemli bir araçtır. Hükümetler, işletmeler ve bireyler fiyat gelişmelerini ve enflasyonu anlayarak mali durumlarını korumak ve ekonominin istikrarını sağlamak için harekete geçebilirler.

Sonuçta, TÜFE'nin ekonomi üzerinde çeşitli açılardan önemli bir etkisi vardır. Politikacılar, politika yapıcılar ve yatırımcılar, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve piyasa istikrarını sağlamak için gelişmeleri dikkatle takip etmelidir (Fernando, 2024).

2.12.5. İşsizlik oranı

İşsizlik oranı göstergesi, Forex piyasasında ve diğer finansal piyasalarda bir ülkenin ekonomik durumunu değerlendirmek için kullanılan temel ekonomik unsurlardan biridir. Bu gösterge, işgücündeki işsiz oranını ölçer ve yalnızca iş arayan bireylerin yüzdesini içerir; iş başvurusunda bulunmayanlar dahil edilmez. Bu durum, ekonomik görünümün güncellenmesine katkıda bulunarak para birimi değerlerini etkiler. Yüksek işsizlik oranı, zayıf bir ekonomi, düşük üretim ve tüketim anlamına gelirken, düşük işsizlik oranı ise güçlü bir ekonomi, artan üretim ve tüketim düzeylerini ifade eder.

İşsizlik oranı, işsizlerin toplam işgücüne oranını gösterdiği için ekonomi ve ekonomi politikalarının oluşturulmasında kullanılan temel göstergelerden biridir. Bu çalışma, işsizlik

oranı endeksini matematiksel ve ekonomik açıdan analiz etmeyi ve bu endeksi etkileyen faktörleri çözümlemeyi amaçlamaktadır.

İşsizlik oranının hesaplanmasına yönelik en iyi bilinen modellerden biri, işsiz sayısının toplam işgücüne bölünmesi ve sonucun 100 ile çarpılmasıyla hesaplanan "işsizlik oranı" modelidir. Bu model, farklı ekonomik sektörlerde ve toplumlarda işsizlik oranlarını ölçmek için kullanılmaktadır. İşsizlik oranının analizinde matematiksel boyutların yanı sıra ekonomik faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Örneğin, hükümet politikaları ve işgücü piyasasındaki dalgalanmalar, bir ülkedeki işsizlik seviyesini etkileyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, işsizlik oranı, bir ülkenin ekonomik durumunu değerlendirmede temel bir gösterge olarak öne çıkmaktadır. Matematiksel ve ekonomik analizler, araştırmacılar ve politika yapıcıların işgücü piyasasındaki değişimleri daha derinlemesine anlamalarına olanak tanımakta ve ekonomiyi canlandırmak, işsizlik oranlarını düşürmek için daha bilinçli kararlar almalarına katkı sağlamaktadır. (The Investopedia Team, 2024).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE 2000 SONRASI PARA POLİTİKASI VE FOREX PİYASASINA ETKİLERİ: GELİŞMELER, KRİZLER VE REFORMLAR

3. TÜRKİYE'DE PARA POLİTİKASI VE FOREX PİYASASI

Para politikası, makroekonomik istikrarın sağlanmasında temel unsurlardan biridir ve finansal piyasalar üzerinde merkezi bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin 1990'ların sonlarında ve 2000'lerin başında yaşadığı ekonomik krizlerin ardından, para politikası 2000 yılından itibaren yeni bir aşamaya geçerek enflasyon hedeflemesi üzerine odaklanmıştır. Bu bölüm, 2000 sonrası Türkiye'nin para politikasındaki gelişmeleri ve bu politikaların döviz piyasası üzerindeki doğrudan etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Faiz oranlarındaki değişiklikler ve enflasyon hedefleme stratejileri gibi uygulanan politikalar analiz edilerek, bu politikaların Türk lirasının istikrarı ve Forex piyasasındaki dalgalanmalar üzerindeki yansımaları değerlendirilecektir.

3.1. Para Politikası

Devletler hem kısa hem de uzun vadede ekonomik hedeflerine ulaşabilmek için çeşitli ekonomi politikaları uygulamaktadır. Bu politikalar arasında para politikası önemli bir yer tutar ve bu politika hem niceliksel hem de niteliksel araçlar kullanılarak uygulanabilir. Para politikasının etkinliği konusunda ekonomistler arasında görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bazı ekonomistler, para politikasının belirlenen hedeflere ulaşmada oldukça etkili olduğunu savunurken, diğerleri ise para politikası araçlarının tek başına yeterli olmadığını ve maliye politikası araçlarıyla birlikte kullanılması gerektiğini ileri sürmektedir.

Para politikası, fiyat istikrarını sağlama, ekonomik büyümeyi destekleme, işsizliği azaltma ve ödemeler dengesini dengeleme gibi belirli ekonomik hedeflere ulaşmak için para arzını ve faiz oranlarını kontrol etmek amacıyla para otoriteleri, özellikle merkez bankası tarafından kullanılan bir dizi prosedür ve araçtır. Bu politika, genişletici veya daraltıcı olabilir. Genişletici para politikasında merkez bankası, ekonomik faaliyetleri canlandırmak için para arzını artırır ve faiz oranlarını düşürmeye çalışır. Daraltıcı para politikasında ise para arzını azaltarak ve faiz oranlarını yükselterek enflasyonu kontrol altına alma hedeflenir. Böylece, para politikası, ekonomik döngünün yönetilmesinde ve uzun vadeli ekonomik istikrarın sağlanmasında kritik bir araç olarak kabul edilir (Walid,2015).

3.2. Para Politikası Amaçları ve Araçları

Para politikasının amaçlarının ayrıntılarına girmeden önce, ulusal ekonominin istikrarının korunmasındaki merkezi rolünü anlamak önemlidir. Para politikası, merkez bankaları tarafından ekonomik büyümeyi dengelemek ve enflasyonu kontrol etmek için kullanılan, aynı zamanda fiyat istikrarını teşvik etmeye ve ulusal paranın değerini korumaya çalışan kilit bir araçtır. Para politikasının araçlarını ve mekanizmalarını analiz ederek, makroekonomiyi ve büyümenin sürdürülebilirliğini nasıl etkilediğini anlayabiliriz.

3.2.1. Para politikasının amaçları

Para politikası, ülkelerde ekonomik istikrarın sağlanması için önemli bir araçtır. Ana amaç arasında aşağıdakiler yer alır:

1. Fiyat istikrarı: Genel olarak para politikasının temel amacı, bir ülke ekonomisinde enflasyonu düşürmek veya aşırı deflasyonu azaltmak için fiyat istikrarını sağlamaktır. Fiyat istikrarı da ekonomik büyümeyi destekleyen istikrarlı bir ekonomik ortama yol açar.
2. Ekonomik büyümenin sağlanması: Para politikası, işletmeler ve yatırımcılar için elverişli bir ekonomik ortam sağlayarak ekonomik büyümeyi gerçekleştirmeyi ve desteklemeyi amaçlar. Bu genellikle faiz oranlarını ayarlayarak ve yatırım ve harcamaları teşvik ederek yapılır.
3. Tam istihdam: Para politikasının önemli bir hedefi, insan kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılmasıyla elde edilen yüksek düzeyde tam istihdam için çaba göstermektir.
4. Finansal sistemin istikrara kavuşturulması: Merkez bankası, finansal krizleri önlemek için ekonomideki likidite ve krediyi izleyerek ve ayarlayarak finansal sistemin istikrarını korumayı amaçlar (Önder, 2005).

3.2.2. Para politikası araçları

Merkez bankaları hedeflerine ulaşmak için çeşitli araçlar kullanırlar. Bu araçlar aşağıdakileri içerir:

1. Faiz oranları: Faiz oranlarının değiştirilmesi para politikasının ana araçlarından biridir. Bir merkez bankası harcamaları ve yatırımları teşvik etmek ya da kısıtlamak için faiz oranlarını yükseltebilir ya da düşürebilir. Örneğin, faiz oranlarının düşürülmesi borçlanmayı teşvik edip tüketici ve yatırım harcamalarını artırırken, faiz oranlarının yükseltilmesi borçlanma ve harcamaları azaltabilir ve bu da bir ülkenin ekonomisini doğrudan etkiler.

2. Açık Piyasa İşlemleri: Bu operasyonlar, finansal sistemdeki likiditeyi düzenlemek için merkez bankası tarafından devlet menkul kıymetlerinin alım ve satımını içerir. Merkez bankası menkul kıymet satın aldığında, para arzı artar ve bu da ekonomiyi canlandırabilir. Tersine, merkez bankası menkul kıymet sattığında, para arzı azalır ve bu da enflasyonu düşürebilir.
3. Rezerv oranı: Merkez bankası bankaların rezerv olarak tutmaları gereken nakit rezerv oranını (CRR) ayarlayabilir. Bu oranın artırılması bankaların kredi verme kabiliyetini azaltabilir ve bu da enflasyonun kontrol edilmesine yardımcı olabilir. Oranın düşürülmesi bankaların kredi verme kabiliyetini artırabilir, bu da ekonomik büyümeyi teşvik edebilir.
4. Direktifler ve müdahaleler: Merkez bankaları para politikası hedeflerine ulaşmak için bankalara ve finansal kurumlara direktifler verir veya finansal piyasalara doğrudan müdahale eder. Bu direktifler ve müdahaleler kredi ve likidite kontrolleri ile ihtiyati politikaları içerir (nder, 2005).

3.3. Parasal Aktarım Mekanizması

Parasal aktarım mekanizması, paranın bir ekonomik sistem içinde dolaştığı ve bunun da üretim, istihdam, fiyatlar ve yatırım düzeylerini etkilediği süreçtir. Bu mekanizma, ekonomik ve mali politikaların makroekonomiyi nasıl etkilediğini anlamak açısından önemli ve merkezi bir öneme sahiptir.

Parasal aktarım mekanizması, para politikasındaki değişikliklerin ekonomiyi nasıl etkilediğini ifade eder. Para miktarındaki ve faiz oranlarındaki bir değişikliğin tüketiciler, harcamaları, yatırımları ve genel olarak fiyat seviyelerini nasıl etkilediğini gösteren bir dizi kanal içerir ve bu kanallar aşığıdaki gibi gösterilebilir.

Parasal aktarım mekanizmasının ana kanalları

1. Faiz oranı kanalı: Bu kanal, para politikasının ekonomi üzerindeki en etkili kanallarından biridir. Merkez bankası faiz oranlarını değiştirdiğinde, ekonomideki borçlanma ve tasarruf düzeyi etkilenir. Faiz oranlarının düşürülmesi borçlanmayı artırır, tüketimi ve yatırımı teşvik eder, bu da üretim artmasına ve ekonomik büyümeye yol açabilir.
2. Kredi kanalı: Para politikasındaki değişiklikler borçlanma ve kredi koşullarını da doğrudan etkiler. Örneğin, faiz oranları düşürüldüğünde, borçlanma daha pahalı hale gelir, mevcut krediyi azaltır ve kurumsal yatırımı etkiler.
3. Döviz kuru kanalı: Faiz oranı değişikliklerine bağlı olarak para politikasında meydana gelen değişiklikler döviz kurlarını etkileyebilir. Örneğin, bir ülke faiz oranlarını yükselttiğinde,

yerli para birimini yabancı yatırımcılar için daha cazip hale getirerek değerinin artmasına yol açar, bu da ihracatı ve ithalatı doğrudan etkileyerek o ülkenin ekonomisini etkiler (Mishkin, 2007).

4. Finansal fiyat kanalı: Para politikasındaki değişiklikler hisse senedi, tahvil ve gayrimenkul gibi finansal varlıkların fiyatlarını etkiler. Faiz oranlarının düşürülmesi hisse senetlerinin ve diğer varlıkların fiyatlarının yükselmesine yol açar, bu da serveti artırır ve tüketimi canlandırır; tersine, faiz oranlarının yükseltilmesi hisse senetlerinin ve diğer varlıkların fiyatlarının düşmesine yol açar.

Genel olarak, parasal aktarım mekanizması ekonomik büyümeyi teşvik etmek veya enflasyonu kontrol etmek için etkili bir araçtır. Ancak, piyasaların para politikasındaki değişikliklere tepki verme hızı, ekonomik görünüm ve maliye ve para politikalarının ne ölçüde entegre olduğu gibi çeşitli faktörlerden etkilenir (Michael , 2002).

3.4. 2000'li Yılların Başında Türkiye Ekonomisinin Genel Görünümü

Aralık 1999'da, Türk hükümeti, enflasyonu düşürmeyi hedefleyerek Uluslararası Para Fonu ile iş birliği içerisinde bir döviz kuru istikrar programı başlatmıştır. Program ilk dokuz ay boyunca yolunda gitmiş gibi görünmüş, başlangıçta kamuoyunun yaygın güven ve desteğinin yanı sıra IMF yetkililerinden de övgü almıştır. Ancak 2000 yılının sonbaharında ortaya çıkmaya başlayan sorunlar, IMF'nin programın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kapsamlı bir müdahalede bulunmasını gerektirmiştir. Birkaç ay süren zorlukların ardından, programın aşağıdaki şekilde özetlenebilecek bir dizi nedenden dolayı sürdürülemez olduğu anlaşılmıştır (Önder, 2005).

1. Kısa vadeli sermaye akışları: Program, artan mali açığı finanse etmek için büyük ölçüde kısa vadeli yabancı sermaye girişlerine dayanıyordu. Bu girişler başlangıçta ekonomiyi desteklemeye yardımcı olsa da önemli bir istikrarsızlık barındırıyordu. Programın sürdürülebilirliği konusundaki endişelerin artmasıyla birlikte, yabancı sermaye hızla ülkeyi terk etmeye başladı ve döviz kuru üzerinde önemli bir baskı oluşturmaya başlamaktadır.

2. Bankacılık sistemindeki yapısal zayıflıklar: Türkiye, bankacılık sistemindeki yapısal zayıflıklar nedeniyle krizlere karşı kırılgan bir yapıya sahip bir durumdaydı; Türk finansal kurumları mali sağlamlık ve dirençten yoksun kalmıştı. Yatırımcı güveninin sarsılmasıyla birlikte bankalar ciddi likidite baskılarıyla karşılaştı ve bu durum krizin daha da derinleşmesine yol açtı.

3. İç mali ve siyasi baskılar: Türkiye'nin iç mali politikaları, süregelen bütçe açıkları ve artan kamu borçları nedeniyle sıkıntıya girmiştir. Hükümet kamu harcamalarını yeterince kontrol edememiş, bu da borcun artmasına yol açmıştır. Ayrıca, siyasi baskılar ekonomik reformlar konusunda zor kararlar alınamamasına yol açmıştır.

4. Faiz oranlarındaki artış: Krizin başladığı dönemde, para birimini istikrara kavuşturmak ve sermaye çıkışlarını engellemek amacıyla faiz oranları önemli ölçüde artırıldı. Ancak bu artış, ekonomik faaliyetlerde keskin bir daralmaya neden olmuş ve hem hükümet hem de özel sektör üzerindeki mali yükleri artırmıştır.

5. Yatırımcı güveninin sarsılması: 2000 yılının sonbaharında, ekonomik programın sürdürülebilirliğine dair artan şüpheler, yatırımcı güvenini ciddi şekilde zayıflatmıştır. Bu güven kaybı, Türk lirasına yönelik spekülatif saldırıların artmasına ve finansal piyasalarda büyük dalgalanmalara yol açmış; hükümeti, para birimini sabitleme politikasını terk etmeye zorlamıştır.

1990'ların sonunda, Türk ekonomisi zayıf mali kurumlar, büyük bütçe açıkları ve hiperenflasyon gibi sorunlar nedeniyle sürekli mali krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu faktörler, ülke ekonomisinde istikrarsızlığa yol açarak 2001 yılında Türkiye'nin en ciddi ekonomik krizlerinden birini yaşamasına sebep olmuştur. Bu dönemde, ekonomide belirgin bir daralma meydana gelmiş, birçok banka iflas etmiş ve bu durum yüksek işsizlik oranlarının yanı sıra halkın ekonomik sisteme olan güveninde keskin bir düşüşe yol açmıştır. 2000'li yılların başında ise Türk ekonomisi, bu mali ve siyasi krizleri aşma çabası içindeydi (Demirhan, 2007).

Türk hükümeti, 2001 yılındaki ciddi krize yanıt olarak Uluslararası Para Fonu (IMF) ile iş birliği içinde bir yapısal ve mali reformlar paketi uygulamaya koymuştur. Bu reformlar çeşitli hususları içermektedir:

1. Merkez Bankasının Bağımsızlığı: Ülkedeki en büyük zorluklardan biri olan enflasyonu kontrol altına almak için para politikası kararlarında merkez bankasının bağımsızlığının güçlendirilmesi.

2. Finansal sektörün serbestleştirilmesi: Finansal sektörde, şeffaflığı ve verimliliği artırmak, ayrıca gelecekteki krizleri önlemek amacıyla bankacılık sistemini güçlendirmeye yönelik yapısal reformlar gerçekleştirilmiştir.

3. Bütçe reformları: Bütçe açığını azaltmak ve makroekonomik istikrarı sağlamak için sıkı mali politikalar benimsenmiştir.

Bu reformların uygulanmasının ardından, Türkiye ekonomisi 2000'li yılların ortalarında kayda değer bir iyileşmeye tanık olmuştur. Güçlü bir ekonomik büyüme kaydedilmiş, enflasyon önemli ölçüde düşmüş ve işsizlik azalmaya başlamıştır. Ekonomik büyüme oranları 2002 ve 2007 yılları arasında yılda ortalama yüzde 7'ye yükselmiştir. Mali sektörün serbestleştirilmesi ve yabancı yatırımların artması da daha iyi bir ekonomik dengeye ve mali piyasalarda istikrara katkıda bulunmuştur.

Bu başarılarla rağmen, Türkiye ekonomisi, yabancı sermayeye bağımlılık, yüksek cari açık ve 2007'den sonra yapısal reformlarda yavaşlama gibi kalıcı zorluklarla karşılaşmaya devam etmiştir. Bu zorluklara rağmen, 2000'li yılların başında uygulanan reformlar Türkiye'nin daha sonra ciddi ekonomik krizlerden kaçınmasına yardımcı olmuş ve ülke 2008'deki küresel mali krize kadar pozitif büyüme oranları elde etmeye devam etmiştir (Gürçan, 2023).

Enflasyon açısından bakıldığında, krizlerden sonra enflasyon oranlarında gözle görülür bir artış olmuş, ancak faiz oranlarının yükseltilmesi gibi daraltıcı para politikaları enflasyonun kademeli olarak düşürülmesine katkıda bulunarak uzun vadeli fiyat istikrarına yol açmıştır.

Ekonomik büyümeye gelince, Türkiye krizlerden sonra ekonomik durgunluk yaşamıştır, ancak Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) desteğiyle yapısal reform programının uygulanması 2002'den itibaren kademeli ekonomik büyümenin sağlanmasına yardımcı olmuştur.

Yabancı yatırımları çekmek için yükseltile faiz oranları önemli ölçüde etkilenmiş, bu da yatırım ortamının istikrara kavuşmasına ve yabancı yatırım girişlerinin artmasına katkıda bulunarak Türk Lirasının istikrarını desteklemiştir.

Son olarak, yapısal reformlar işsizlik oranlarının düşmesine ve yatırımların artmasına yardımcı olarak lirada daha fazla istikrara ve daha az oynaklığa yol açtığından işgücü piyasası kademeli olarak iyileşmiştir.

Bu analizler, para ve ekonomi politikalarının krizlere verdiği etkin tepkiyi yansıtmakta ve bu politikaların Türkiye'de ekonominin ve Forex piyasasının istikrarını nasıl etkilediğini vurgulamaktadır.

3.5. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Finansal Krizleri ve Ekonomik Sonuçları

1990'ların sonlarında Türk ekonomisi önemli yapısal dengesizliklerden muzdaripti. Bu dengesizlikler arasında zaman zaman yüzde 70'i aşan hiperenflasyon, kısa vadeli finansmana aşırı bağımlılık ve sürekli bütçe açıkları yer almaktaydı. 1999 yılının sonlarında, Türk hükümeti enflasyonu düşürmek ve mali istikrarı sağlamak amacıyla Uluslararası Para Fonu (IMF) ile iş

birliği içinde, kapsamlı bir ekonomik reform programının parçası olarak döviz kuru sabitleme politikasını uygulamaya koymuştur. Program ilk aylarda nispeten başarılı olmasına rağmen, çeşitli iç ve dış faktörler programın başarısız olmasına neden olmuştur.

Türkiye'de Kasım 2000 ve Şubat 2001'de yaşanan mali krizler, Türk ekonomisindeki yapısal sorunların birikmesi ve mali kurumların zayıflığının bir sonucu olduğu için ülkenin yakın tarihindeki en ciddi ekonomik krizlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu krizler, Türk mali sisteminin çökmesine yol açan ve ekonomik büyüme ile sosyal istikrarı derinden etkileyen çeşitli iç ve dış faktörlerden etkilenmiştir (Karaçor, 2006).

2000 yılının sonlarında, bankacılık sektöründeki yüksek enflasyon ve büyük cari işlemler açığının bir sonucu olarak mali kriz belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Kasım 2000'de bankacılık sistemi, bankaların kendilerini finanse edememesi ve hükümetin mali açığı finanse etmek için kısa vadeli borçlanmaya bel bağlamaya devam etmesi nedeniyle ciddi bir baskı altına girmiştir. Ekonominin sürdürülebilirliğine ilişkin endişeler arttıkça, ekonomiyi daha da zayıflatan ve mali piyasalarda likiditenin çökmesine yol açan kitlesel bir yabancı sermaye kaçıışı yaşanmıştır. IMF, Aralık 2000'de ekonomiyi desteklemek ve kur istikrarını korumak amacıyla büyük bir kurtarma programıyla müdahalede bulunmuştur (Gürçan,2023).

Şubat 2001'de yaşanan kriz, daha önceki krizlerden daha şiddetli bir nitelik taşımaktaydı. Bu kriz, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasında artan siyasi gerilimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır; özellikle Cumhurbaşkanı'nın Milli Güvenlik Kurulu toplantısı sırasında Ecevit'e anayasa belgelerini fırlatması, mali piyasalarda bir panik dalgasını tetiklemiştir. Bu olay, yatırımcı güveninin tamamen çökmesine yol açmış ve sonuç olarak, Türk lirasının değerinde büyük bir çöküş yaşanmış, birçok şirket ile bankanın iflasıyla sonuçlanmıştır.

Her iki krizde de siyasi rol oldukça zayıf olmakla birlikte, siyasi boyut krizin derinleşmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. O dönemde Türk hükümeti zayıf liderlikten ve iktidardaki koalisyonu oluşturan partiler arasındaki iç çekişmelerden muzdaripti. Bu siyasi zayıflık, gerekli reformların hızlı ve etkili bir şekilde uygulanamamasına yol açarak ekonomik krizi daha da derinleştirdi. Hükümetin yatırımcılar nezdindeki itibar ve güven eksikliği, sermaye kaçışına ve krizin daha da tırmanmasına yol açmıştır.

Bu iki krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki ekonomik sonuçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Her iki krizin ekonomik etkileri yaygın ve yıkıcı olmuştur. Kriz yoksulluk ve eşitsizliği artırırken, 2001 yılında Türk ekonomisi yüzde 5,7 oranında küçülmüş ve işsizlik oranları daha

önce görülmemi seviyelere yükselmiştir. Liranın devalüasyonu nedeniyle dış borç servis maliyeti önemli ölçüde artmış ve birçok şirket iflasa sürüklenmiştir. Birçok bankanın devlete ait ya da devletle bağlantılı olması mali krizi daha da derinleştirmiş ve hükümetin önemli zararlara uğramasına yol açmıştır.

Bu krizlere yanıt olarak hükümet, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) desteğiyle bir ekonomik reform programı uygulamaya koydu. Bu reformlar mali sektörün serbestleştirilmesini, bankacılık denetiminin güçlendirilmesini ve kamu borçlarının yeniden yapılandırılmasını içeriyordu. Reformun en önemli yönlerinden biri, enflasyonla mücadele ve para politikalarını kontrol etme konusunda geniş yetkilerle donatılan Merkez Bankası'nın bağımsızlığının güçlendirilmesiydi. Türk lirası üzerindeki spekülasyonu en aza indirmek için dalgalı döviz kuru rejimi benimsenmiştir.

Öte yandan, bu iki krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki uzun vadeli etkilerinden biri de bu olmuştur:

Krizlerin ardından uygulanan reformlar Türk ekonomisinin istikrara kavuşmasına yardımcı olsa da bazı zorluklar devam etmiştir. Örneğin, dış finansmana bağımlılık uzun vadeli bir tehdit olmaya devam etmiş ve bazı sektörlerdeki yapısal reformlar ekonomik büyümenin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlayacak kadar derin olmamıştır. Ancak bu reformlar, Türkiye'nin birbirini izleyen mali krizlerin üstesinden gelmesine ve sonraki yıllarda pozitif büyüme oranlarına ulaşmasına yardımcı olmuştur (Karaçor, 2006).

3.6. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ve Yapısal Reformlar

Kasım 2000 ve Şubat 2001'de yaşanan finansal krizlerin ardından Türkiye, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) desteğiyle “Güçlü Ekonomi Programı” adı verilen kapsamlı bir reform programı kabul etmiştir. Bu program, bir dizi yapısal reform ve para ve maliye politikaları yoluyla Türk ekonomisine olan güveni yeniden tesis etmeyi amaçlamıştır. Reformlar, merkez bankasının bağımsızlığının güçlendirilmesi, yolsuzlukla mücadele, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, ekonominin liberalleştirilmesi gibi reformlara odaklanmıştır.

Mali sektörde şeffaflığın artırılması ve bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması. Döviz kurları da serbestleştirilerek dalgalı döviz kuru rejimine geçilmiş ve makroekonomik istikrar iyileştirilmiştir (Bilgin, 2019).

Reformların ana unsurları şunlardır:

1. Merkez bankasının bağımsızlığının güçlendirilmesi: En önemli yapısal reformlardan biri TCMB'nin bağımsızlığının güçlendirilmesi olmuştur. Krizlerden önce para politikaları siyasi müdahalelerin etkisi altındaydı ve bu da fiyat istikrarsızlığına ve yüksek enflasyona katkıda bulunuyordu. Reformların bir parçası olarak, Merkez Bankası'nın para politikasını hükümetten bağımsız olarak belirleme kabiliyeti güçlendirilmiş ve fiyat istikrarını sağlamak için elindeki araçları etkin bir şekilde kullanması sağlanmıştır. Bu reformlar, 1990'larda aşırı seviyelere ulaşan enflasyon oranlarının düşürülmesinde kayda değer bir etki yaratmış ve takip eden on yıl boyunca enflasyon kademeli olarak tek haneli seviyelere inmiştir.
2. Mali reformlar: Bu reformlar, kamu borç yönetiminin etkinliğini artırarak bütçe açığını azaltmayı ve hükümet harcamalarında şeffaflığı artırmayı içeriyordu.
3. Finansal sektörün liberalizasyonu: Devlete ait bazı mali kurumların özelleştirilmesi ve bankacılık denetiminin güçlendirilmesi de dahil olmak üzere mali sektörün serbestleştirilmesine yönelik politikalar benimsenmiştir.
4. Yapısal reformlar: Piyasanın serbestleştirilmesi ve yabancı yatırımların önündeki engellerin kaldırılması yoluyla yatırım ortamının güçlendirilmesi ve ekonomik verimliliğin artırılmasına odaklanılmıştır.

“Güçlü Ekonomi Programı “nın sonuçları hem kısa hem de uzun vadede olumlu olmuştur. Başlangıçta, Türk ekonomisi istikrara kavuşmuş ve 2002 yılında ekonomik büyüme pozitif oranlara dönmüştür. Enflasyon önemli ölçüde düşmüş ve bankacılık sistemi daha dirençli ve istikrarlı hale gelmiştir. Reformlar, Türk ekonomisine olan güveni artırmış, doğrudan yabancı yatırımların çekilmesine ve ekonomik faaliyetlerin artmasına yardımcı olmuştur.

Uzun vadede, bu reformlar daha sürdürülebilir bir ekonomik temel oluşturulmasına katkıda bulunmuş ve Türkiye'nin 2008 küresel mali krizini diğer ülkelerden daha iyi atlattığını sağlamıştır (IMF, 2001).

3.7. 2000-2008 Döneminde Türkiye'de Uygulanan Para Politikaları

2000-2008 yılları arasında, Türk devleti, 2000'li yılların başında karşılaştığı finansal krizlerin ardından makroekonomik istikrarı sağlamak ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek amacıyla bir dizi para politikası uygulamıştır. Bu dönem, merkez bankasının bağımsızlığının güçlendirilmesi ve enflasyon hedeflemesi sisteminin benimsenmesi gibi önemli yapısal reformlarla belirginleşmiştir. Bu politikalar, Kasım 2000 ve Şubat 2001'de Türk ekonomisinde meydana

gelen büyük bozulmalara yanıt olarak geliştirilmiş olup, ekonomik istikrarı yeniden sağlamak için hızlı ve etkili müdahaleleri zorunlu kılmıştır.

3.7.1. Uygulanan para politikası amaçları

Bu dönemde para politikasının temel amacı fiyatları istikrara kavuşturmak ve Türk ekonomisi için en büyük tehdit olarak görülen enflasyonu düşürmek olmuştur. Enflasyonun 1990'larda yüzde 70'i aşmasının ardından, para otoriteleri enflasyonu daha sürdürülebilir seviyelere indirmeye odaklanmış ve bu dönemde kademeli olarak bu başarılmıştır.

Para Politikası Araçları

1. Merkez Bankası Bağımsızlığı: Merkez bankasının bağımsızlığının güçlendirilmesi parasal reformlarda çok önemli bir adım olmuştur. Merkez Bankası Kanunu'nda 2001 yılında yapılan değişiklikle, Merkez Bankası'na hükümetin müdahalesi olmaksızın para politikalarını belirleme ve uygulama konusunda daha fazla özerklik tanınmıştır. Bu reform, Merkez Bankası'nın enflasyonla mücadele ve fiyat istikrarını sağlama kabiliyetine olan güvenin tesis edilmesinde çok önemli bir rol oynamıştır.
2. Enflasyon Hedeflemesi 2006 yılında Türkiye, merkez bankasına enflasyon hedefleri belirleme ve faiz oranları gibi araçları kullanarak bu hedeflere ulaşmak için çalışma olanağı veren bir enflasyon hedeflemesi sistemini resmen benimsemiştir. Bu yaklaşım, daha istikrarlı enflasyon seviyelerine ulaşılmasına yardımcı olan güçlü bir yasal ve düzenleyici çerçeve ile desteklenmiştir.
3. Faiz oranı yönetimi: Faiz oranları, merkez bankası tarafından para arzını ve enflasyonu kontrol etmek için kullanılan ana araçtı. Finansal krizlerin ardından, enflasyonu kontrol altına almak ve ekonomiye olan güveni yeniden tesis etmek için faiz oranları önemli ölçüde artırılmıştır. Ekonomik durum istikrara kavuştukça, para politikaları ekonomik büyüme için daha elverişli olacak şekilde ayarlandı ve Türkiye faiz oranlarını kademeli olarak düşürmeye başladı.
4. Dalgalı döviz kuru sistemi: Finansal krizlerden sonra Türkiye, para birimi üzerindeki baskının hafifletilmesine ve merkez bankasının döviz piyasasına sürekli müdahalelerinin önlenmesine olanak tanıyan dalgalı döviz kuru rejimini benimsemiştir. Bu değişim, ekonominin dış şoklara verdiği tepkide daha fazla esneklik sağlanmasına yardımcı olmuştur (Gürcan, 2023).

3.7.2. Para politikalarının etkisi

2000-2008 yılları arasında uygulanan para politikaları kayda değer sonuçlar vermiştir. 2004 yılına gelindiğinde, enflasyon oranı tek haneli seviyelere düşmüştür ki bu, Türkiye'deki yüksek enflasyonun uzun geçmişi göz önüne alındığında büyük bir başarı olarak değerlendirilmektedir. Buna ek olarak, Türk ekonomisi 2002-2007 yılları arasında yıllık ortalama yüzde 7'lik büyüme oranlarıyla güçlü bir ekonomik büyüme dönemi yaşamıştır.

Bu politikalar aynı zamanda mali istikrarın desteklenmesine yardımcı olmuş ve yabancı ve yerli yatırımcıların Türk ekonomisine olan güvenini artırmıştır. Bu istikrar, ekonomik büyümeyi artırmaya ve cari açığı finanse etmeye yardımcı olan önemli miktarda doğrudan yabancı yatırım çekmiştir. Ancak yabancı sermayeye olan bu artan bağımlılık Türk ekonomisini dış şoklara karşı kırılgan hale getirmiş ve bu durum reformlar döneminden sonra bile devam etmiştir.

Başarılarla rağmen, bu dönemdeki para politikaları bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Yabancı sermayeye olan yüksek bağımlılık, Türk ekonomisinin dış şoklara maruz kalma riskini artırdığı için endişe kaynağı olmuştur. Ayrıca, düşük enflasyona rağmen cari işlemler açığı büyümeye devam etmiş ve uzun vadede ekonomi üzerinde daha fazla baskı yaratmıştır (Keskin, 2018).

3.8. 2008-2009 Küresel Finansal Krizi ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

2008-2009 küresel finansal krizi, 1930'lardaki Büyük Burhan'dan bu yana dünyanın karşılaştığı en ciddi ekonomik krizlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu kriz, emlak piyasasının çökmesi ve mortgage krizinin patlak vermesi sonucunda Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış ve ardından hızla diğer ülkelere yayılmıştır. Birçok büyük finans kuruluşunun çökmesine ve küresel piyasalarda yaygın bir istikrarsızlığa yol açmıştır. Bu kriz hem büyük hem de küçük ekonomileri etkilemiş ve küresel ekonomik faaliyetlerde önemli bir düşüşe yol açmıştır. Türkiye de dahil olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri üzerinde büyük bir etkisi olmuştur.

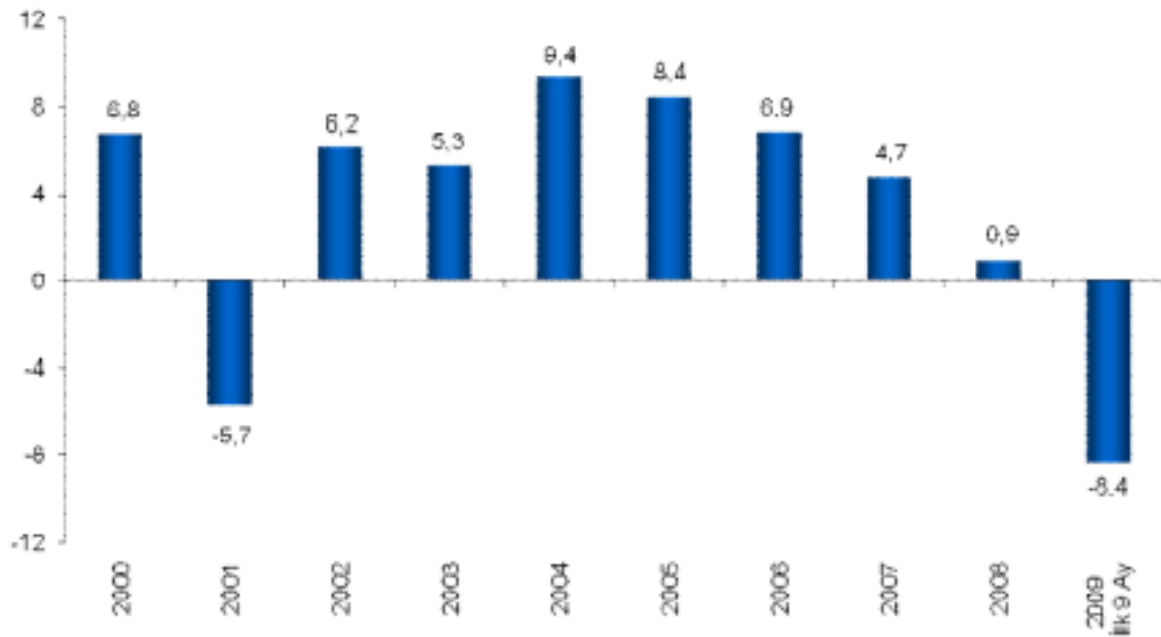
Küresel finansal kriz 2007 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki konut balonunun bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve büyük finansal kuruluşların likidite güçlükleri ve yüksek iflas oranlarıyla karşılaşmaya başlamasıyla büyük ölçüde şiddetlenmiştir. Diğer nedenler arasında finansal türevler ve menkul kıymetleştirme de yer almaktadır; çünkü finansal kuruluşlar mortale kredileriyle ilişkili riskleri yaymak için türevler gibi karmaşık finansal araçlar kullanmıştır. Bu araçlar küresel finans piyasalarının karmaşıklığını arttırmış ve ipotekli konut kredileri temerrüde düşmeye başladığında, kayıplar küresel finans sistemine yayılarak büyük finansal çöktüşlere yol açmıştır (Işık & Duman, 2012).

Kriz, birçok ülkedeki zayıf finansal gözetim ve düzenlemelerden kaynaklanan eksiklikler nedeniyle daha da derinleşmiştir. Bankalar ve finans kurumları, kendilerini çöküşten koruyacak yeterli mekanizmalar olmaksızın aşırı riskler almış ve bu da krizin derinleşmesine katkıda bulunmuştur.

Eylül 2008'de ABD'nin en büyük yatırım bankalarından biri olan Lehman Brothers'ın iflasını açıklaması küresel finans piyasalarında paniğe yol açmıştır.

Krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri (Engin & Göllüce, 2016):

1. Ekonomik büyüme: Türkiye ekonomisi finansal kriz döneminde büyümede keskin bir yavaşlama yaşamıştır. Türkiye'nin GSYH'si 2009 yılında yüzde 4,7 oranında daralmış ve bu durum sanayi, hizmetler ve turizm gibi ekonominin çeşitli sektörlerini etkilemiştir. Türkiye krize kadar olan dönemde sürekli bir ekonomik büyüme yaşamıştır, ancak bu daralma küresel talepteki keskin düşüşün ve yabancı yatırımlardaki azalmanın bir sonucu olmuştur.

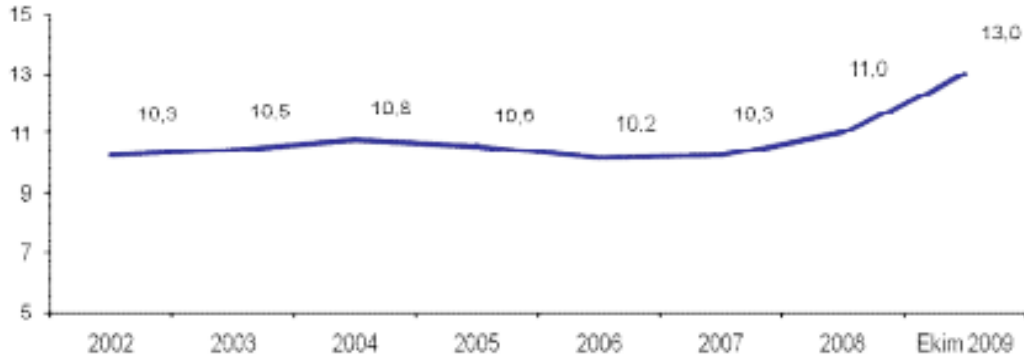

Kaynak: (Engin & Göllüce, 2016)

Şekil 3.1. Türkiye’de GSYİH Büyüme Oranları (%)

2. Azalan ihracat: Krizin Türkiye üzerindeki en belirgin olumsuz etkilerinden biri ihracattaki önemli düşüştür. Krizin bir sonucu olarak, dış pazarlarda, özellikle de krizin etkilerinden zarar gören Avrupa ülkelerinde Türk ürünlerine olan talep daralmıştır. Türkiye'nin ihracatı 2009 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 22 oranında azalmış ve bu durum Türk imalat sektörünü olumsuz etkilemiştir.

3. Yüksek işsizlik oranı: Türk işgücü piyasası krizden etkilenmiş ve işsizlik oranları önemli ölçüde artmıştır. İşsizlik oranı 2009 yılında son yılların en yüksek seviyesi olan yüzde 14 civarındaydı. Bu durum, özellikle inşaat ve imalat gibi sektörlerde birçok şirketin iflas etmesi ve kapanmasının bir sonucuydu.

Kaynak: (Engin & Göllüce, 2016)

Şekil.3.2. Türkiye’de İşsizlik Oranları (%)

4. Para ve maliye politikası: Türk hükümeti mali krize genişlemeci maliye ve para politikalarının bir kombinasyonu ile yanıt vermiştir. Ekonomiyi canlandırmak ve tüketici harcamalarını teşvik etmek amacıyla Merkez Bankası tarafından faiz oranları önemli ölçüde düşürülmüştür. Yeni istihdam yaratmak ve ekonomi üzerindeki baskıyı hafifletmek amacıyla devlet harcamalarını ve altyapı yatırımlarını artırmak için teşvik programları da uygulanmıştır.

5. Enflasyon ve döviz kurları: Ekonomik zorluklara rağmen, Türkiye kriz döneminde enflasyon oranlarını nispeten kontrol altında tutmayı başarmıştır. Ancak, Türk Lirası sermaye çıkışlarından ve yabancı yatırımların azalmasından önemli ölçüde etkilenmiş, bu da ABD doları ve avro karşısında döviz kurunda dalgalanmalara yol açmıştır.

Tablo 3.1. 2008-2009 Küresel Finansal Krizi'nin Türk Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

Madde	Krizden Önce (2007)	Kriz sırasında (2008-2009)	Kriz Sonrası (2010-2012)
Ekonomik büyüme	%6.0	%4.7-	%6.8
Döviz Kuru	1.25	1.50	1.40
Enflasyon oranı	%8.8	%6.5	%8.2

Faiz oranları	%16.0	%13.0	%7.0
Yatırım akışları	22 milyar	10milyar	18milyar

Kaynak: (TCMB, 2024a).

Genel olarak Türkiye, 2008-2009 küresel mali krizinden özellikle düşük ekonomik büyüme, yüksek işsizlik ve düşük ihracat açısından önemli ölçüde etkilenmiştir. Ancak Türk hükümetinin güçlü mali ve parasal politikalar yoluyla verdiği tepki, krizin bazı etkilerinin hafifletilmesine ve sonraki yıllarda ekonomik büyümeye geri dönülmesine yardımcı olmuştur (Işık & Duman, 2012).

3.9. 2008-2013 Yılları Arasında Türkiye'de Uygulanan Para Politikaları

Türkiye, 2008-2009 küresel mali krizinin bir sonucu olarak önemli ekonomik zorluklarla karşılaşmış ve bu da ekonomisinin istikrarını desteklemek için bir dizi genişletici para politikası uygulamasına neden olmuştur. Türk hükümeti ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), ekonomiyi krizin olumsuz etkilerinden korumak için para politikaları uygulayarak bu zorluklara etkili bir şekilde yanıt verirken, sonraki yıllarda ekonomik büyümeyi ve finansal istikrarı teşvik etmiştir.

Kriz döneminde 2008-2009 yılları arasında uygulanan genişlemeci para politikaları (Engin & Göllüce, 2016):

1. Faiz oranlarının düşürülmesi: Küresel finansal krizin ardından, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ekonomik büyümeyi canlandırmak için faiz oranlarını önemli ölçüde düşürmeye başlamıştır. Faiz oranı 2008'in sonundan 2009'a kadar yüzde 16,75'ten yüzde 6,5'e düşürülmüştür. Bu indirimlerin amacı, küresel ekonomik yavaşlama karşısında kredileri desteklemek ve iç talebi artırmaktır.
2. Likidite yönetimi: Finansal sistemin istikrarını sağlamak amacıyla TCMB, finansal piyasadaki likiditeyi yönetmek için bir dizi müdahalede bulunmuştur. Bu önlemler arasında bankalara yapılan fonlamanın artırılması ve açık piyasa işlemleri yoluyla finansal piyasalara likidite enjekte edilmesi yer almıştır. Bu önlemlerin amacı, finansal istikrarı desteklemek ve ticari faaliyetleri desteklemek için likiditenin mevcudiyetini sağlamaktır.
3. Makroekonomik destek tedbirleri: Faiz indirimlerine paralel olarak Türk hükümeti, ekonomik faaliyeti desteklemek için altyapıya yönelik kamu harcamalarının artırılması ve vergi indirimleri de dahil olmak üzere ekonomik teşvik paketleri uygulamıştır. Bu politikalar

genişlemeci para politikalarını tamamlamış ve ekonominin yeniden büyüme patikasına girmesine katkıda bulunmuştur.

Kriz döneminde 2010-2013 yılları arasında toparlanma aşaması ve para politikasının uyumu (Serel & Özkurt, 2014):

1. Enflasyon ve fiyat baskıları: Türkiye ekonomisi, krizden kademeli olarak çıktıktan sonra, küresel emtia ve enerji fiyatlarındaki artışın bir sonucu olarak yükselen enflasyon şeklinde yeni zorluklarla karşılaşmıştır. Bu dönemde Merkez Bankası daha sıkı para politikaları uygulamaya başlamış ve fiyat baskılarına karşı koymak ve enflasyonu istikrara kavuşturmak için faiz oranlarını tekrar yükseltmiştir. Faiz oranı 2011 yılında yüzde 7,75'e yükseltilmiştir.

2. Döviz kuru yönetimi: 2010-2013 yılları arasında Türkiye, yabancı sermaye girişleri ve küresel finans piyasalarındaki dalgalanmaların bir sonucu olarak Türk lirasının değerinde dalgalanmalarla karşı karşıya kalmıştır. Bu zorluklara karşılık olarak Merkez Bankası, döviz piyasalarına müdahale ederek döviz kurunu istikrara kavuşturmayı amaçlayan politikalar benimsemiştir. Ayrıca, sermaye akışlarını yönetmek ve kur istikrarını desteklemek amacıyla “geleneksel olmayan faiz oranı politikası” olarak adlandırılan politikayı uygulamıştır.

3. Geleneksel Olmayan Para Politikası: Bu dönemde TCMB, likiditeyi kontrol etmek için döviz rezervleri ve bankalar için zorunlu karşılıklar gibi araçların kullanılması da dahil olmak üzere geleneksel olmayan para politikaları uygulamaya başlamıştır. Bu yaklaşım, para politikasının tek aracı olarak tamamen faiz oranlarına dayanmaksızın fiyatların istikrara kavuşturulması ve ekonomik büyümenin desteklenmesi arasında bir denge kurmayı amaçlamıştır.

4. Kredi ve krediler: Türk para politikaları, bankalara kolaylıklar sağlamak ve kobi finansmanını artırmak suretiyle bankacılık ve kredi sistemini desteklemeye de odaklanmıştır. Borçlanma koşulları optimize edilmiş, bu da kredi talebinin artmasına ve ülkedeki ticari faaliyetlerin desteklenmesine yardımcı olmuştur.

2010-2013 yılları arasında başarılı bir ekonomik toparlanmaya rağmen Türkiye, artan cari açık ve kısa vadeli yabancı sermaye girişlerine aşırı bağımlılık gibi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu zorluklar Türk lirası üzerinde baskı oluşturmuş ve ekonomiyi küresel finans piyasalarındaki dalgalanmalara karşı kırılgan hale getirmiştir.

Genel olarak, 2008-2013 döneminde Türkiye tarafından uygulanan para politikaları, küresel finansal krize yanıt olarak genişlemeci politikalar ile toparlanma aşamasında enflasyon ve finansal oynaklıkla başa çıkmak için daha kısıtlayıcı politikaların bir kombinasyonuydu. Türkiye, krizden sonra nispi ekonomik istikrar ve büyüme sağlamayı başarmış, ancak finansal

istikrar ve kur istikrarı ile ilgili devam eden zorluklarla karşılaşmış, bu da yetkilileri ekonomik teşvik ve fiyat istikrarı arasında dengeli bir yaklaşım benimsemeye sevk etmiştir.

3.10. 2013-2024 Yılları Arasında Türkiye'de Uygulanan Para Politikaları

2013-2024 yılları arasında Türkiye, iç ve dış gelişmelere uyum sağlamak amacıyla değişen para politikalarının benimsenmesini gerektiren bir dizi ekonomik zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Bu zorluklar arasında en dikkat çekici olanları, fiyat enflasyonu, döviz kuru dalgalanmaları, dış borç baskıları ve Türk ekonomisinin istikrarını etkileyen iç siyasi ve ekonomik krizlerdir.

2013 yılından itibaren Türkiye, sürekli olarak yüksek enflasyon sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Merkez Bankası, enflasyonla mücadelede faiz oranlarını ana araç olarak kullanmaya çalışırken, hükümet politikalarının ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla düşük faiz oranlarını sürdürme eğilimi, bu durumu zaman zaman hükümet müdahalesiyle karmaşık hale getirmiştir.

Ocak 2014'te Merkez Bankası, enflasyonu düşürmek ve Türk lirasındaki değer kaybını kontrol altına almak amacıyla faiz oranlarını keskin bir şekilde artırarak temel faiz oranını yüzde 4,5'ten yüzde 10'a yükseltmiştir. Ancak Türkiye, küresel ve yerel ekonomik koşulların bir sonucu olarak yüksek enflasyon oranlarından ve döviz kuru dalgalanmalarından muzdarip olmaya devam etmiştir.

Öte yandan, bu dönemde döviz kuru dalgalanmalarını yönetmek için Türkiye, iç siyasi belirsizlikler ve azalan yatırımcı güveni nedeniyle büyük bir sermaye çıkışıyla karşı karşıya kalmıştır. Merkez Bankası döviz rezervlerini satarak Türk Lirasını desteklemek için döviz piyasasına müdahale etmiş, ancak para birimi için uzun vadeli istikrar sağlamada başarılı olamamıştır (Çetin, 2016).

Temmuz 2016'daki darbe girişiminin ardından Türkiye, siyasi istikrarı teşvik etmek ve ekonomiyi desteklemek için destekleyici para politikaları benimsemiştir. Bu dönemde, kredileri artırmayı ve yatırımları desteklemeyi amaçlayan hükümet politikaları doğrultusunda ekonomik büyümeyi canlandırmak için sık sık faiz indirimleri yapılmıştır. Ancak bu yaklaşım, sürekli artan enflasyonu daha da kötüleştirmiştir.

2018 yılına gelindiğinde, Türk lirasının keskin bir şekilde değer kaybetmesi ithalat maliyetlerini artırmış ve enflasyon oranının bazı dönemlerde yüzde 25'i aşmasına yol açarak Türkiye'yi ciddi bir döviz kriziyle karşı karşıya bırakmıştır. Merkez Bankası, enflasyonu kontrol altına almak

ve piyasa güvenini yeniden tesis etmek amacıyla Eylül 2018'de faiz oranlarını önemli ölçüde artırarak yüzde 24'e yükseltmiştir (Çetin, 2016).

2018'deki kur krizinin ardından, bu dönem para politikasının yeniden yapılandırılmasına odaklanmış, TCMB fiyat istikrarına ve para biriminin istikrarını güçlendirmeye çalışmıştır. Öte yandan, Türkiye bu dönemde yeni merkez bankası başkanlarının atanmasıyla para politikası yönetiminde ayarlamalara tanık olmuştur. Sonuç olarak, enflasyonu kontrol altına almak için faiz oranları kısa süreliğine yükseltildi, ancak ekonomik büyümeyi desteklemek için hükümetin baskısıyla hızla tekrar düşürüldü.

2019 yılında Türk hükümeti faiz oranlarını düşürerek daha yüksek büyüme oranları elde etmeye çalışmış, bu da sıcak sermaye akışına ve döviz kurlarında oynaklığın devam etmesine neden olmuştur (Öztürk & Alp, 2021).

2022 yılında Türkiye, ciddi enflasyon ve ekonomik daralma ile karşı karşıya kalmıştır. Küresel enerji krizi ve gıda fiyatlarındaki dalgalanmaların yanı sıra, ekonomik büyümeyi artırmayı hedefleyen fakat Türk lirasının daha da değer kaybetmesine yol açan geleneksel olmayan para politikaları sonucunda, bazı dönemlerde %80'i aşan tarihi yüksek enflasyon oranları ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Uluslararası ve yerel baskılara rağmen, Türk hükümeti geleneksel olmayan para politikalarına bağlı kalarak faiz oranlarını düşürmeye devam etmiş; bu durum, birçok yatırımcının Türk lirasını bir yatırım para birimi olarak tercih etmemesine neden olmuştur. Bu politikalar, daha fazla enflasyonist baskıya yol açarak ülkenin ekonomik durumunu daha da karmaşık hale getirmiştir. 2024 yılına gelindiğinde ise Türkiye, para politikasını yeniden düzenleyerek daha fazla ekonomik istikrara doğru ilerlemeye başlamış; fiyat istikrarını iyileştirmek ve yatırımcı güvenini artırmak amacıyla faiz oranlarını kademeli olarak yükseltmiştir.

Bu bağlamda hükümet, likidite ve döviz kurlarının daha ihtiyatlı bir şekilde yönetilmesi yoluyla ekonomik büyüme ve finansal istikrar arasında daha dengeli politikalar benimsemeye başlamıştır.

Tablo 3.2. 2013-2024 Dönemi Türkiye'de Uygulanan Para Politikalarının Döviz Piyasası Üzerindeki Etkileri

Yıl	Para Politikası	Döviz Kuru (USD/TRY)	Faiz Oranları	Lira Üzerindeki Etki
2013	Parasal genişleme, faiz indirimi	1USD= 1.85 TRY	%4.5	Düşüş
2014	Enflasyonla mücadele için faiz oranlarının yükseltilmesi	1USD = 2.23 TRY	%10.0	İstikrarlı
2015	Para sıkılaştırma, faiz istikrarı.	1USD = 2.97 TRY	%7.5	Düşüş
2016	Faizlerin kademeli düşüşü.	1USD = 3.02 TRY	%7.0	İstikrarlı
2017	Genişlemeci Politika: Faiz İndirimi	1USD = 3.65 TRY	%8.0	Düşüş
2018	Keskin Faiz Artırımı (Döviz Krizi)	1USD = 4.84 TRY	%24.0	İstikrarlı
2019	Göreceli istikrar ile faiz indirimi	1USD = 5.70 TRY	%12.0	İstikrarlı
2020	Durgunluğa Karşı Parasal Genişleme	1USD = 7.00 TRY	%8.0	Düşüş
2021	Enflasyonla Mücadele: Faiz Artışı	1USD = 13.50 TRY	%19.0	İstikrarlı
2022	Sıkı Politika ile Faiz Dengeleme	1USD = 18.60 TRY	%14.0	İstikrarlı
2023	Karma Para Politikası: Kademeli Faiz İndirimi	1USD = 20.75 TRY	%12.0	Düşüş

Kaynak: (TCMB, 2024 b).

Bu tablo 2013 ve 2024 yılları arasında Türkiye’de uygulanan para politikalarının döviz piyasası üzerindeki etkilerini özetlemektedir. Tablo, faiz oranlarındaki değişiklikler ve başlıca para politikalarını yansıtarak, Türk lirasının ABD doları karşısındaki (USD/TRY)

2013-2014: Para politikaları başlangıçta genişlemeci olup, faiz oranlarında kademeli bir düşüş gerçekleşmiştir. Bu durum, Türk lirasının zayıflamasına ve piyasa dalgalanmalarının artmasına yol açmıştır.

2015-2016: Türkiye, faiz oranlarını sabitleyerek sıkı bir para politikası benimsemiştir. Bu politika, döviz kurunda nispi bir istikrar sağlarken dalgalanmaların azalmasına katkıda bulunmuştur.

2017-2018: Para politikaları genişleyici olup, faiz oranları keskin bir şekilde artırılmıştır. Bu durum, Türk lirasının değer kaybetmesine sebep olmuş ancak kriz sonrasında geçici bir istikrar sağlamıştır.

2019-2020: Faiz oranlarında yapılan değişikliklerle durgunluğa karşı genişlemeci bir politika uygulanmış ve bu durum, Türk lirasında artan bir zayıflamaya yol açmıştır.

2021-2023: Bu dönemde, enflasyonla ve ekonomik krizlerle mücadele amacıyla faiz oranlarında artışlar görülmüştür. Bu durum, döviz kurundaki istikrarı kısmen iyileştirmiş, ancak dalgalanmalar devam etmiştir.

Bu tablo, para politikaları ile Türk lirasının değeri arasındaki ilişkiyi vurgulamakta ve para politikası kararlarının döviz piyasasındaki istikrar ve dalgalanmalara nasıl etki ettiğini açıklamaktadır.

Sonuç olarak, 2013-2024 döneminde Türkiye'deki para politikaları, ekonomik büyümeyi destekleme ve süregelen enflasyonu kontrol altına alma girişimleri arasında gidip gelen değişken ve karmaşık bir yapıya sahip olmuştur. Türkiye ekonomisi, iç ve dış ekonomik krizlerin yanı sıra Merkez Bankası'nın kararlarına sık sık yapılan siyasi müdahaleler nedeniyle de zorluklar yaşamıştır. 2024 yılına gelindiğinde, Türkiye ekonomisinin istikrara kavuşturulmasının daha bağımsız para politikaları ve büyümenin desteklenmesi ile enflasyonun kontrol altına alınması arasında bir denge gerektirdiği açıkça ortaya çıkmıştır.

3.11. Türkiye'de Para Politikası ve Forex Piyasası Arasındaki İlişki

Para politikası ve Forex piyasası, özellikle parasal kararların döviz kuru trendlerini belirlemede önemli bir rol oynadığı ve Forex piyasasının para politikasındaki dalgalanmalara göre hareket ettiği Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde çok yakın bir ilişkiye sahiptir.

Para politikası, faiz oranı ayarlamaları, parasal rezervler ve açık piyasa işlemleri gibi çeşitli araçlar yoluyla fiyat istikrarını sağlamayı ve enflasyonu kontrol etmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye bağlamında para politikası, özellikle yerel ve küresel ekonomik dalgalanmalar ışığında, ekonomik büyüme ve fiyat istikrarını dengelemek için önemli bir araçtır (Altan & Güzel, 2015).

Para politikası faiz oranlarını doğrudan etkileyerek sermaye akışını etkiler, bu da Forex piyasasında yerel para birimine olan talebi etkiler. Örneğin, TCMB faiz oranlarını yükselttiğinde, bu yabancı yatırımı çekebilir, Türk Lirasına olan talebi artırabilir ve Forex piyasasında değerini yükseltebilir. Tersine, faiz oranları düşürülürse, liraya olan talep düşerek değer kaybına yol açabilir.

Türkiye'deki Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri, dengesiz para politikalarının Forex piyasasında nasıl aşırı dalgalanmalara yol açabileceğini ilk elden göstermektedir. Türkiye sabit döviz kurunu terk edip dalgalı döviz kuru rejimine geçmek zorunda kaldığında, mali piyasalar Türk Lirası'nın değerinde keskin dalgalanmalar yaşamıştır. Bunun Forex piyasası üzerinde derin etkileri olmuş, yabancılar kâr elde etmek için lira üzerinde spekülasyon yapmışlardır.

Ayrıca, para politikasının enflasyon görünümü üzerinde de etkisi vardır. Yatırımcılar değer erozyonuna uğrayan para birimlerinden kaçındıklarından, yüksek enflasyon bir para biriminin değerini olumsuz etkiler. Buna karşılık, fiyatları istikrara kavuşturmayı amaçlayan para politikaları enflasyonla ilişkili riskleri azaltarak ulusal paraya olan güveni artırır ve böylece Forex piyasasındaki değerini destekler (Karaçor, 2006).

Türkiye'nin 2000-2001 krizlerinden sonra benimsediği, merkez bankasının bağımsızlığının güçlendirilmesi ve disiplinli bir para politikası izlenmesi gibi para politikası reformları, Türk Lirası'nın istikrarının artmasına katkıda bulunmuştur. Bu istikrar, Türk Forex piyasasını yatırımcılar için daha cazip hale getirmiş ve bu da ekonomik faaliyetlerin artmasına katkıda bulunmuştur.

3.12. Türkiye’de Finansal Sistem: Gelişmeler ve Para Politikası ile Forex Piyasası Üzerindeki Etkisi.

Türkiye'deki finansal sistem, ekonomik faaliyetlerin finanse edilmesi, ekonomik büyüme ve kalkınmanın teşvik edilmesindeki kritik rolü ile son yıllarda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Finansal sistemin çeşitliliği ve finansal kuruluşlar ile ticari bankalara olan bağımlılığı, Türkiye'yi Orta Doğu'nun gelişmekte olan finansal sistemleri arasında öne çıkarmış, belki de bölgedeki en gelişmiş sistemlerden biri haline getirmiştir. Özellikle, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal krizler, Türk finansal sisteminin gelişiminde hem yapısal reformlar hem de istikrarı artıran stratejik adımlar açısından bir dönüm noktası olmuştur.

Finansal sistemin evrimi bağlamında, 1990'larda Türkiye, yüksek enflasyon, büyük bütçe açıkları ve döviz kuru istikrarsızlığı gibi artan zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu süreç, kırılgan bir finansal sistemin oluşmasına yol açmış ve istikrarsız para ve maliye politikaları sonucunda Türkiye ekonomisi, sermaye akımları ve döviz kuru dalgalanmaları gibi dış ve iç şoklara karşı daha savunmasız hale gelmiştir (Krugman, vd., 2009).

2001 mali krizlerinin ardından Türkiye, kapsamlı bir dizi parasal ve mali reformu hayata geçirmiştir. Bu reformların başlıcaları arasında, Merkez Bankası'nın bağımsızlığının güçlendirilmesi, mali piyasalarda şeffaflığın artırılması ve enflasyonla mücadele ile fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik politikaların uygulanması bulunmaktadır. Özellikle enflasyon hedeflemesi politikaları, Türk para politikasının yönlendirilmesinde temel çerçeve olarak benimsenmiştir. Bu reformlar, Türk ekonomisinin istikrarını artırmış ve enflasyon ile Türk lirası döviz kurundaki dalgalanmalarla ilişkili risklerin azaltılmasına katkıda bulunmuştur.

Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), finansal sistemin temel yapı taşı olarak kabul edilmektedir. Merkez Bankası'nın, Türk finansal sisteminin gelişimindeki rolü derinlemesine tartışılmalıdır. 21. yüzyılın başından itibaren, Merkez Bankası, faiz oranları ve açık piyasa işlemleri gibi para politikası araçlarını kullanarak finansal sistemdeki likidite seviyelerini belirlemede kritik bir role sahip olmuştur. Özellikle 2001 krizinden sonra enflasyon hedeflemesi politikalarının benimsenmesiyle, Merkez Bankası, ulusal ve uluslararası ekonominin bilimsel ve stratejik analizine dayalı parasal kararlar alabilme yetisini güçlendirmiş ve daha bağımsız bir yapıya kavuşmuştur (Çitilci, 2021).

TCMB'nin bağımsızlığının güçlendirilmesi, yerel para birimi olan Türk lirasının istikrarı üzerinde olumlu bir etki yaratmış, bu da Türk lirasına olan güvenin artmasına ve liranın değerine olumlu bir şekilde yansımaya yol açmıştır. Merkez Bankası, faiz oranlarını ayarlayarak ve parasal rezervleri düzenleyerek mali piyasalardaki dalgalanmalara karşı koyabilmiş ve ekonomik krizlerin etkilerini hafifletebilmiştir.

Türk finansal sisteminin Forex piyasası ile bağlantısı, özellikle para politikasının döviz kuru dalgalanmaları ve sermaye akımları üzerindeki etkileri açısından önemli bir rol oynamaktadır. Merkez Bankası genişletici veya daraltıcı para politikaları uyguladığında, Forex piyasası bu politikalara doğrudan tepki verir, çünkü bu politikalar, Türk Lirası'na olan talebi ve dolayısıyla yabancı para birimleri karşısındaki değerini etkilemektedir. Ayrıca, finansal sistemdeki şeffaflık ve istikrarın artması, Türkiye ekonomisine olan güvenin artmasına katkıda bulunmakta ve bu da döviz kurlarındaki hareketliliği doğrudan etkilemektedir. Sonuç olarak, finansal

sistemin ve uygulanan para politikalarının öngörülebilirliği, uluslararası yatırımcılar açısından sermaye girişlerini artırmakta ve bu da Forex piyasasındaki işlem hacimlerine olumlu yansımaktadır (Başçı, 2012).

3.13. Türkiye'de Para Politikası Araçları ve Forex Piyasası Üzerindeki Etkileri

Faiz oranları, döviz piyasasında para biriminin hareketini belirlemede kritik bir rol oynamaktadır. TCMB faiz oranlarını artırdığında, yabancı sermayenin akışını teşvik eder; çünkü yüksek faiz oranları, tahvil ve mevduat gibi yerli varlıklardan daha yüksek getiriler sunarak, yabancı yatırımcılar için daha cazip hale gelir. Bu durum, Türk lirasına olan talebin artmasına ve dolayısıyla değerinin yükselmesine yol açar.

Diğer yandan, faiz oranlarının düşürülmesi, liranın değer kaybetmesine neden olabilir. Bu, yerli varlıkların cazibesini azaltarak sermayenin yurtdışına akmasına ve sonuç olarak yerel para birimi üzerindeki baskının artmasına sebep olur. Bu durumun önemli bir örneği, 2001 yılındaki mali kriz sonrasında Merkez Bankası'nın enflasyonu kontrol altına almak ve Türk lirasına istikrar kazandırmak amacıyla faiz oranlarını önemli ölçüde artırmasıdır. Faiz oranlarındaki bu artış, yabancı sermayenin çekilmesine katkıda bulunmuş ve yüksek getiriler sunan devlet tahvilleri gibi Türk varlıklarını yatırımcılar için daha cazip hale getirmiştir.

Sonuç olarak, yatırımcılar Türk lirasına olan güvenlerini yeniden kazanmaya başlamış ve Türk lirasının değeri artmıştır (Gürkaynak, vd. 2015).

Türkiye'de 2018 ve 2021 yılları arasında faiz oranlarında sık değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, yüksek enflasyon seviyelerine yanıt olarak faiz oranlarını ayarlamak amacıyla çeşitli adımlar atmıştır. İlk olarak, 2018 yılında ülkenin karşı karşıya olduğu ekonomik krizle başa çıkmak için faiz oranları önemli ölçüde artırılmıştır. Bu artış, yabancı yatırımları çekmeyi ve yerli varlıklara daha yüksek getiri sunarak Türk lirasına olan talebi artırmayı hedeflemiştir. Ancak, siyasi baskılar ve hükümetle yaşanan gerilimler, para politikasında dalgalanmalara yol açtığı için bu politika kısa ömürlü olmuştur. Faiz oranlarının yükseltilmesi enflasyonla mücadele açısından gerekli görülürken, hükümetin Merkez Bankası üzerinde faiz oranlarını düşürmesi için baskı yapması, piyasadaki istikrarsızlığı artırmıştır (Akbulut, 2021).

Devlet ve finansal sistem tarafından alınan kararların etkisi açısından, faiz oranları ile yabancı sermaye girişleri arasındaki ilişki doğrudan bir etkiye sahiptir. Türk hükümeti yüksek faiz oranları sunduğunda, bu durum yerli finansal varlıkların getirilerini artırmakta ve böylece yabancı sermaye girişlerini teşvik etmektedir. Ancak, faiz oranlarını yükseltmenin yatırımcıları

çekmek için tek başına yeterli olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Yatırımcı güveni, yalnızca yüksek faiz oranlarıyla değil, aynı zamanda siyasi ve ekonomik istikrar ile merkez bankasının bağımsızlığı gibi diğer önemli faktörlerle de doğrudan bağlantılıdır. Örneğin, 2019 ile 2021 yılları arasında Merkez Bankası başkanının sıkça değiştirilmesi, hükümetin para politikasına müdahalesine ilişkin endişeleri artırmış; bu durum, yabancı yatırımcıların güvenliğini olumsuz etkileyerek sermaye çıkışlarına ve Türk lirasının değer kaybetmesine yol açmıştır (Bulut & Şahin, 2023).

Ayrıca, 2016'daki darbe girişimi ve 2018'deki ekonomik kriz gibi önemli siyasi ve ekonomik olaylar, sermaye akışlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Yatırımcılar, potansiyel olarak yüksek getiri sunan ancak yüksek risk içeren piyasalardan kaçınma eğilimindedir. Bu bağlamda, ekonomi politikalarında istikrarın sağlanması, merkez bankasının bağımsızlığı ve cazip bir faiz oranı politikası, yabancı yatırımları çekmede kritik faktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3.3. Türkiye'deki Faiz Oranı Değişikliklerinin ve Türk Lirası Üzerindeki Etkileri.

Yıl	Faiz oranı %	Faiz oranındaki değişim	USD- TRY	Yorum
2001	63.0	17.0+	Artış	Kriz Sonrası Merkez Bankası, Enflasyon İçin Faiz Artırdı
2008	16.75	-4.25	Düşüşü	Küresel finansal krize yanıt olarak.
2011		-4.25	Düşüşü	Ekonomik Büyüme İçin Gevşeme Politikası
2018	24.0	+6.25	Artış	Yüksek Enflasyon ve Oynaklığa Yanıt
2020	8.25	-4.75	Düşüşü	COVID-19 salgını karşısında destekleyici para politikası.

Kaynak: (TCMB, 2024 b).

Türkiye'deki faiz oranı değişikliklerinin likidite ve Türk lirasının değeri üzerindeki etkilerini göstermekte ve para politikası ile döviz piyasası arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır.

Veriler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın faiz oranlarını yükseltmesinin, yerli varlıkların getirilerini artırarak yabancı yatırımcıları çekmeye katkıda bulunduğunu ve böylece Türk lirasının değerini artırdığını göstermektedir. Tersine, faiz oranlarının düşürülmesi Türk varlıklarının cazibesini azaltabilir ve bu da sermaye çıkışlarının bir sonucu olarak yerel para biriminin değerini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, faiz oranı ne kadar yüksek olursa Türk lirasına olan talebin de o kadar yüksek olacağını, yani Türk lirasının dolar ve euro gibi başlıca para birimleri karşısında değer kazanacağını göstermektedir.

Merkez Bankası, 2001 krizi ve 2018 lira krizi gibi ekonomik krizlerin ardından ekonomiyi istikrara kavuşturmak amacıyla faiz oranlarını ayarlamak için harekete geçmiştir. Bu analiz, piyasanın faiz oranı değişikliklerine nasıl tepki verdiğinin anlaşılmasına katkıda bulunmakta ve piyasanın yabancı yatırımcılar için cazibesini sürdürmesini sağlamak için siyasi ve ekonomik istikrarın önemini pekiştirmektedir.

Bu bulgular, faiz oranlarının para politikasında temel bir araç olarak rolünü ve finansal piyasalar üzerindeki etkilerini vurgulayan ekonomi literatürü ile uyumludur.

3.13.1. Türkiye'de enflasyon ve kısıtlayıcı para politikası

Enflasyon, satın alma gücünü ve toplam talebi doğrudan etkileyerek para politikasının belirlenmesinde ve makroekonomik etkilerinde merkezi bir rol oynamaktadır. Türkiye bağlamında, kısıtlayıcı para politikaları, ülkenin son yirmi yıl içerisinde tanık olduğu yüksek enflasyon oranlarını kontrol altına alma çabalarında önemli bir unsur olarak öne çıkmıştır.

Son yıllarda Türkiye'nin karşılaştığı yüksek enflasyon oranları, Merkez Bankası'nı kısıtlayıcı para politikalarını benimsemeye yönlendirmiştir. Bu politikalar arasında faiz oranlarının artırılması ve para arzının sınırlandırılması gibi önlemler bulunmaktadır. Yüksek faiz oranları, tüketici harcamalarını ve yatırımları azaltarak enflasyonist baskıları hafiflettiği için enflasyonu kontrol altına almanın etkili bir aracı olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, enflasyon ile para politikası arasındaki bu ilişki, Türkiye'nin ekonomik istikrarı için kritik öneme sahiptir (Yurtçu, 2015).

Enflasyon ile döviz (Forex) piyasası arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır ve bu ilişki, analizin güçlü bir yönünü oluşturmaktadır. Enflasyon yükseldiğinde, yerel para biriminin döviz kuru olumsuz etkilenir; bu durum, para birimini yatırımcılar için daha az cazip hale getirmektedir. Sonuç olarak, enflasyonist baskıların artması, Türk Lirası'nın Forex piyasasında değer kaybetmesine yol açmaktadır.

Özellikle 2008 küresel mali krizinin ardından, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, ekonomiyi istikrara kavuşturmak ve enflasyonu düşürmek amacıyla giderek daha kısıtlayıcı para politikaları benimsemiştir. Örneğin, Türkiye, yüksek enflasyon oranlarına karşı koymak amacıyla farklı dönemlerde faiz oranlarında artışlar gerçekleştirmiştir. Bu tür önlemler, yerel para biriminin değerini koruma çabası olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, para politikalarının etkinliği, enflasyon ile döviz piyasası arasındaki dinamik ilişkiyi anlamada kritik bir rol oynamaktadır.

Tablo 3.4.Enflasyon Oranlarını Ve Kısıtlayıcı Para Politikalarının

Yıl	Enflasyon oranı	Yorum
2008	10.06	Küresel Mali Krizin Ekonomik Etkileri
2011	6.47	Kriz sonrası ekonomik performansta iyileşme.
2018		Kur Dalgalanmaları ve Ekonomik Baskılardaki Artış
2019		Hafif düşüş, ekonomik zorluklar devam etmekte.
2021		Enflasyonda sıkı parasal tepki gerektiren sıçrama.
2022	80.10	Rekor Enflasyon, Liranın İstikrarını Tehdit Ediyor

Kaynak: (TCMB, 2024 a).

Yukarıda verilen Tablo 3.4'e dayanarak, Türkiye'de son yıllarda meydana gelen enflasyon oranlarını ve Merkez Bankası'nın kısıtlayıcı para politikalarının etkisini ortaya koymaktadır. Veriler, enflasyon oranının önemli ölçüde dalgalandığını ve özellikle 2018 yılında keskin bir artış göstererek ülkenin karşı karşıya kaldığı ekonomik ve siyasi baskıları yansıttığını açıkça göstermektedir. Yüksek enflasyon oranı, Türk Lirası'nın istikrarı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmuş ve bu durum, enflasyonu kontrol altına almak ve piyasa güvenini artırmak amacıyla faiz oranlarını artırma ihtiyacını zorunlu kılmıştır.

Bu analiz, siyasi gerilimlerin ve para politikalarındaki değişikliklerin enflasyon ve döviz kuru beklentilerini şekillendirmede önemli bir rol oynadığını öne süren ekonomi literatürü ile

uyumlu bir perspektif sunmaktadır. Dolayısıyla, enflasyon ve döviz (Forex) piyasası arasındaki ilişkinin anlaşılması, özellikle küresel finansal krizlerin ardından Türkiye'nin ekonomik zorluklarına etkili bir yanıt verilebilmesi açısından elzemdir.

3.13.2. Türkiye'de açık piyasa işlemleri ve bunların likidite ve para birimi değeri üzerindeki etkisi

Açık piyasa işlemleri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından ekonomideki para arzını etkilemek ve Türk Lirası'nın (TL) değerini kontrol etmek amacıyla kullanılan temel araçlardan biridir. Bu işlemler, piyasadaki likidite seviyesini ayarlamak için devlet tahvillerinin alım ve satımını içermektedir.

Merkez Bankası, devlet tahvili satın aldığı anda, finansal sisteme daha fazla likidite enjekte ederek para arzını artırmaktadır. Bu artış, piyasadaki Türk Lirası miktarının yükselmesine ve dolayısıyla döviz kurlarındaki değer kaybına neden olabilecek baskılar yaratmaktadır. Bununla birlikte, merkez bankası tahvil sattığında, finansal sistemden likiditeyi çekerek para arzını azaltmakta ve bu durum Türk Lirası'nın değer kazanmasına katkıda bulunabilmektedir. Arzın azalması, talebin artmasına yol açarak yerel para biriminin değerini olumlu yönde etkilemektedir.

TCMB, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde enflasyonu ve likiditeyi kontrol etmek amacıyla açık piyasa işlemlerini stratejik bir araç olarak kullanmıştır. Örneğin, 2001 finansal krizinin ardından, Türk ekonomisi yüksek enflasyon oranları ve Türk Lirası'nın değer kaybı ile karşı karşıya kalmıştır. Merkez Bankası, bu operasyonları, ekonomiyi istikrara kavuşturma ve enflasyonu düşürme stratejilerinin bir parçası olarak uygulamış, bu da zamanla para biriminin değerinin kademeli olarak güçlenmesine katkıda bulunmuştur (Yurtçu, 2015).

Kriz sonrasında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, para arzını azaltmak ve enflasyonu kontrol altına almak amacıyla devlet tahvilleri satma yoluna gitmiştir. Bu strateji, Türk lirasına duyulan güvenin yeniden tesis edilmesine ve döviz kurunun yabancı para birimleri karşısında kademeli olarak istikrar kazanmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Ayrıca, bu işlemler ekonomik istikrarın desteklenmesinde ve Forex piyasasındaki oynaklığın azaltılmasında kritik bir rol oynamıştır. Merkez Bankası'nın uyguladığı bu politikaların, piyasa aktörlerinin beklentilerini olumlu yönde etkileyerek, döviz kurlarında daha fazla stabilite sağladığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3.5. Merkez Bankası'nın Açık Piyasa İşlemlerinin Likidite ve Türk Lirası Üzerindeki Etkisi

Yıl	İşlem türü	Miktar	Likidite	TL değeri
2001	Tahvil Satmak	5 milyar lira	Azaltmak	Artış
2010	Tahvil satın almak	10 milyar lira	Artırmak	Düşüşü
2014	Tahvil satın almak	15 milyar lira	Artırmak	Düşüşü
2018	Tahvil Satmak	20 milyar lira	Azaltmak	Artış
2020	Tahvil satın almak	25 milyar lira	Artırmak	Düşüşü

Kaynak: (TCMB, 2024 b).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın açık piyasa işlemlerinin belirli yıllarda likidite ve Türk lirasının değeri üzerindeki etkisini göstermektedir. Veriler, tahvil alımlarının likiditenin artmasına yol açarak liranın değer kaybetmesine katkıda bulunduğunu, tahvil satışlarının ise likiditenin çekilmesine yol açarak liranın değerini artırdığını göstermektedir.

Parasal operasyonlar ile yerel para biriminin değeri arasındaki bu etkileşim, Türkiye ekonomisinin karmaşık dinamiklerini yansıtmaktadır. Tablo, bu operasyonların krizlerden sonra, özellikle de 2001 krizinden sonra ekonomik istikrarı iyileştirmek için nasıl bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu yaklaşım, para politikası araçlarını ve bunların makroekonomiyi ve Forex piyasasını nasıl etkileyebileceğini anlamanın önemini vurgulamaktadır.

3.13.3. Parasal gevşeme veya sıkılaştırmanın forex piyasası üzerindeki etkisi

Parasal genişleme ve parasal sıkılaştırma politikaları, merkez bankaları tarafından ekonomik faaliyet ve enflasyon seviyelerini etkilemek amacıyla kullanılan temel araçlardır. Bu politikalar, döviz piyasasında para birimlerinin değerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamakta ve para arzı ile faiz oranlarındaki değişiklikler, sermaye akışlarını ve döviz kuru istikrarını doğrudan etkilemektedir.

Parasal genişleme politikaları, ekonomik faaliyeti canlandırmak ve yatırım ile tüketici harcamalarını artırmak amacıyla faiz oranlarının düşürülmesi ve para arzının genişletilmesi üzerine inşa edilmiştir. Faiz oranlarının düşürülmesi, borçlanma maliyetini azaltmakta; bu da hem şirketlerin hem de bireylerin borçlanma ve yatırım yapma yeteneklerini artırmaktadır. Ancak, faiz oranlarındaki bu düşüş, yerel para biriminin yabancı yatırımcılar için cazibesini de azaltmakta, zira bu para birimi cinsinden varlıkların finansal getirileri düşmektedir. Sonuç olarak, parasal genişleme, döviz piyasasında yerel para birimine olan talebi azaltarak değer kaybına yol açabilmektedir.

Türkiye'de, Merkez Bankası 2000 yılından itibaren çeşitli dönemlerde ekonomik yavaşlama ve artan enflasyon ile mücadele amacıyla parasal genişleme politikalarını uygulamıştır. Örneğin, 2008 küresel mali krizinin ardından, TCMB, ekonomik faaliyeti canlandırmak ve büyümeyi desteklemek için faiz oranlarını önemli ölçüde düşürmüştür. Bu sürekli faiz oranı düşüşü, sermaye çıkışlarının bir sonucu olarak Türk lirasının yabancı para birimleri karşısında zayıflamasına yol açmış ve dolayısıyla Türk lirasına olan talebin azalmasıyla birlikte döviz piyasasında değer kaybı yaşanmıştır (Gürkaynak, vd. 2015).

Parasal sıkılaştırma politikaları, enflasyonu düşürmek ve fiyat istikrarını sağlamak amacıyla faiz oranlarını yükseltmeyi ve para arzını azaltmayı hedefler. Faiz oranlarının artırılması, borçlanma maliyetini yükseltir ve piyasadaki likiditeyi azaltarak yatırım ve tüketim harcamalarını kısar. Bununla birlikte, yükselen faiz oranları, yerel para birimi cinsinden finansal varlıklardan daha yüksek getiri sağladıkları için yabancı yatırımcılar için yerel para biriminin cazibesini artırmaktadır. Sonuç olarak, döviz piyasasında yerel para birimine olan talep artmakta ve bu durum değerinin yükselmesine yol açmaktadır.

Türkiye, enflasyonu düşürmek ve ekonomik dalgalanmaları kontrol altına almak amacıyla çeşitli dönemlerde parasal sıkılaştırma politikaları uygulamıştır. Örneğin, 2018 yılında Türkiye, Türk Lirası'nın değerinde keskin bir düşüşle ilişkilendirilen ciddi bir ekonomik kriz yaşamıştır. Bu duruma karşılık olarak Türkiye Merkez Bankası, para birimini istikrara kavuşturmak ve piyasada güveni yeniden tesis etmek için faiz oranlarını önemli ölçüde artırmıştır. Bu faiz artışı, yabancı sermaye girişini ülkeye çekerek, döviz piyasasındaki aşırı dalgalanma döneminin ardından liranın değerinde görece bir istikrara yol açmıştır (Akçelik, vd., 2012).

Bu politikaların Türk lirası üzerindeki etkisinin analizi

Parasal genişleme ve sıkılaştırma politikalarının Türk lirası üzerindeki etkisi incelendiğinde, para politikası kararlarının para biriminin değerinde belirgin değişimlere yol açtığı

gözlemlenmektedir. Parasal genişleme politikaları, uluslararası piyasalardaki talebin azalması sonucunda Türk Lirası'nın değer kaybına neden olurken; parasal sıkılaştırma politikaları ise yatırım cazibesinin artması ile liranın değerinde bir artış sağlamaktadır.

Ayrıca, yerel ve küresel faktörler arasındaki etkileşim, bu politikaların etkisini artırabileceği veya sınırlayabileceği için, politikaların uygulanma zamanlaması döviz piyasası üzerindeki etkilerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu durum, Türk Lirası'nın değerinin belirlenmesinde dinamik bir ilişki ve etkileşim ağı oluşturmaktadır.

Tablo 3.6.Parasal Genişleme ve Sıkılaştırma Politikalarının Faiz Oranı ile Türk Lirası Üzerindeki Etkileri

Yıl	Politika Türü	Faiz Oranı (%)	TL üzerindeki etkisi	Diğer etkiler
2009	Gevşeme	6.5	TL'de devalüasyon	Kredi talebinde artış
2012	Gevşeme	5.75	TL'de değer kaybı	Enflasyonda yükseliş
2014	Sıkılaştırma	10.0	TL'nin Değer Kaybı	Enflasyonda düşüş
2018	Sıkılaştırma	24.0	TL'nin Göreceli İstikrarı	Sermaye girişlerini çekmek
2020	Gevşeme	10.25	TL'nin Değer Artışı	Yükselen enflasyon

Kaynak: (TCMB, 2024 b).

Tablo, parasal genişleme ve sıkılaştırma politikalarının farklı yıllardaki faiz oranları ile Türk Lirası'nın değeri üzerindeki etkilerini göstermektedir. Görüldüğü üzere, 2008 küresel finansal krizinden sonra uygulanan parasal genişleme politikaları, para arzındaki artış ve talepteki azalma nedeniyle Türk Lirası'nın değer kaybına yol açmıştır. Öte yandan, 2018'de uygulanan parasal sıkılaştırma politikaları, para birimine güveni yeniden tesis etmiş ve yabancı sermaye girişlerini çekerek Türk lirasının değer kazanmasında etkili olmuştur.

Bu para politikaları, makroekonomik yörengelere önemli ölçüde katkıda bulunarak enflasyon ve yatırım seviyelerini etkilemektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere, faiz oranlarındaki değişimler, Türk Lirası'nın değerindeki hareketlerle yakın bir bağlantı içindedir. Bu durum,

para politikasının ekonomiyi yönlendirmedeki ve piyasada para birimini istikrara kavuşturmadaki önemini vurgulamaktadır.

3.14. Türkiye'de Enflasyon Beklentileri ile Forex Piyasası Arasındaki İlişki

Bir ekonomide enflasyon yükseldiğinde, yerel para biriminin satın alma gücünü azaltarak Forex piyasasındaki yatırımcıları ve spekülörleri daha istikrarlı para birimleri lehine yönelmeye teşvik eder. Artan fiyatlar ve azalan satın alma gücü, küresel piyasalarda talebin azalmasına neden olarak Forex piyasasında daha zayıf bir para birimi oluşumuna yol açar.

Enflasyon beklentileri, para birimi hareketlerini proaktif bir şekilde etkiler; eğer yatırımcılar gelecekte enflasyonun yükselebileceğini öngörürlerse, gerçek etkiler ortaya çıkmadan önce para birimini satma eğiliminde olurlar. Bu durum, erken bir değer kaybına yol açabilir. Bu dinamik, özellikle Türkiye gibi yabancı sermaye girişlerine bağımlı gelişmekte olan ekonomilerde döviz kurlarındaki oynaklığı artırmaktadır (Srou, 2014).

Türkiye ekonomisi, yüksek enflasyon seviyelerinden her zaman olumsuz etkilenmiş ve bu durum, enflasyon beklentilerini Türk Lirası'nın performansında etkili bir faktör haline getirmiştir. Yatırımcılar, Türk Lirası üzerindeki alım satım kararlarını verirken enflasyon beklentilerini önemli veri noktalarından biri olarak değerlendirmektedir. 2018'de yaşanan enflasyon krizi bu duruma önemli bir örnek teşkil etmektedir. O dönemde Türkiye'de enflasyon oranı yüzde 20'nin üzerinde seviyelere ulaşmış ve bu durum, Türk Lirası'nın ABD Doları ve Euro gibi yabancı para birimleri karşısında hızla değer kaybetmesine neden olmuştur.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından 2018 yılının ikinci yarısında yayımlanan bir raporda, yüksek enflasyon beklentilerinin artmasının uluslararası piyasalarda Türk Lirası'na olan güvenin azalmasına yol açtığı belirtilmiştir. Bu beklentiler, artan emtia fiyatları ve büyük ülkelerle bozulan ticari ilişkilerle ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak, Türk Lirası keskin bir düşüş yaşamış ve birkaç ay içinde ABD Doları karşısında yüzde 30'dan fazla değer kaybetmiştir. Bu düşüşle başa çıkmak amacıyla TCMB, enflasyonu düşürmek ve ülkeden sıcak para akışını kontrol altına almak için Eylül 2018'de faiz oranlarını yüzde 24'e yükseltmiştir. Ancak olumsuz enflasyon görünümünün etkisi, Türk Lirası'nın daha istikrarlı seviyelere dönmeden önce uzun süre devam etmiştir (TCMB, 2018).

Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından 2019 yılında yayınlanan bir raporda, krizin başlangıcında Türkiye'deki para politikalarının enflasyonu düşürmek veya olumsuz görünümü kontrol altına almak için yetersiz kaldığına dikkat çekilmiştir. Siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, enflasyonu yükselten ve görünümü daha karanlık hale getiren nedenler arasındaydı. Rapora

göre, bu durum yabancı para birimlerine olan talebin artmasına yol açarken, yatırımcılar artan enflasyon nedeniyle Türk Lirası'nın zayıflamaya devam etmesini beklemişlerdir (IMF, 2019).

Enflasyon beklentileri karşısında Türkiye Merkez Bankası'nın para politikasının Türk lirasının alım satımını etkilemede belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Enflasyonun yükseleceğine dair işaretler ya da beklentiler olduğunda, Merkez Bankası bazen enflasyonu kontrol altına almak için faiz oranlarını artırarak müdahalede bulunmakta, bu da Türk ekonomisine sermaye akışını artırmakta ve finansal piyasalarda lirayı desteklemektedir.

Yüksek volatilité dönemleri:

1. 2008-2009 küresel ekonomik kriz dönemi: Küresel finansal kriz, Türkiye de dahil olmak üzere genel olarak gelişmekte olan ekonomileri etkilemiştir. Bu dönemde küresel talep azalmış ve ekonomik faaliyetler yavaşlamıştır. Ekonomik yavaşlamanın bir sonucu olarak Türkiye'de enflasyon düşmüş olsa da toparlanmanın yavaş olacağı beklentisi Forex piyasasında oynaklığa yol açmıştır. Kademeli bir toparlanma başladığında, enflasyonun yükseleceği korkusu yeniden ortaya çıkmış ve bu da Türk Lirası'nın değerini etkilemiştir.

2. 2018 krizi, enflasyonun ve enflasyon beklentilerinin Türk Lirası üzerindeki etkisini açıkça gösteren bir örnek teşkil etmiştir. Bu dönemde, ABD ile yaşanan siyasi gerilimler ve artan gümrük vergileri, yükselen enflasyon ile birleşerek Forex piyasasında liranın değerinde keskin dalgalanmalara yol açan temel faktörler arasında yer almıştır.

3. 2021 ve 2022 yıllarında Türkiye, enflasyon oranlarında keskin bir artış dönemine girmiş ve bazı dönemlerde enflasyon %70 seviyelerinin üzerine çıkmıştır. Bu yükseliş, ithal malların fiyatlarındaki artış ve Türk Lirası'nın Forex piyasasında değer kaybetmesi gibi iç ekonomik zorluklarla ilişkilendirilmiştir. Yüksek enflasyonun devam edeceği beklentisi yatırımcıları döviz satın alarak riskten korunmaya yöneltmiş, bu da liranın daha fazla değer kaybetmesine yol açmıştır. Enflasyon, enflasyon beklentileri ve Forex piyasası arasındaki ilişki, beklentileri yönetebilen proaktif para politikalarının önemini vurgulamaktadır. Türkiye'nin kriz geçmişi, yüksek enflasyon ve yüksek enflasyon beklentilerinin yerel para biriminin değerinde kaçınılmaz olarak keskin dalgalanmalara yol açtığını göstermektedir. Bu nedenle, Merkez Bankası'nın fiyat istikrarını sağlamak amacıyla alacağı gerekli önlemler, Forex piyasasında Türk Lirası'nın istikrarına doğrudan katkı sağlayacaktır.

Tablo 3.7. Enflasyon Beklentilerinin Türk Lirası Performansı Üzerindeki Etkisi.

Yıl	Enflasyon Oranı (%)	TL-USD	Açıklama
2017	12.98	3.57	Enflasyon Beklentileri Yükseliyor
2018	20.30	6.20	Enflasyon krizi, artan emtia fiyatları ve azalan güven
2019	15.18	5.90	Merkez Bankası'nın faiz artırımı yanıtı.
2020	14.60	7.38	Koronavirüs pandemisi nedeniyle ekonomik duraklama
2021	19.61	8.92	İstikrarsızlık nedeniyle yüksek enflasyon beklentileri
2017	12.98	3.57	Ekonomik krizlerin bir sonucu olarak enflasyonda keskin bir yükseliş.

Kaynak: (TCMB, 2024a).

Yukarıda verilen Tablo 3.7.'e dayanarak, enflasyon beklentilerinin Türk Lirası'nın performansı üzerindeki doğrudan etkisini vurgulayarak, farklı dönemlerdeki enflasyon oranları ile Türk Lirası'nın ABD Doları karşısındaki döviz kuru arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Verilerden, 2018 yılında kaydedilen yüksek enflasyon oranlarının (Yüzde 20,30).

Türk Lirası'nın ABD Doları karşısında 6,20 seviyesine düşmesiyle keskin bir değer kaybı ile aynı döneme denk geldiği açıkça görülmektedir.

Tablo, ayrıca Türkiye Merkez Bankası'nın faiz oranlarını yükselterek enflasyon beklentilerine karşı proaktif adımlar attığını ve bunun da para biriminin istikrara kavuşmasına katkı sağladığını göstermektedir. Örneğin, enflasyonun 2022 yılında yüzde 70,60'a yükselmesinin ardından, Türk Lirası üzerinde belirgin bir baskı oluşmuştur. Bu dinamik, piyasa oynaklığı karşısında para birimi istikrarının korunmasında proaktif para politikasının önemini vurgulamaktadır.

Genel olarak, tablodaki sonuçlar, Türk Lirası'nın istikrarını sağlamak için Merkez Bankası tarafından enflasyon beklentilerinin dikkatli bir şekilde yönetilmesi gerekliliğini yansıtmaktadır. Bu, Forex piyasasının istikrarına katkıda bulunacak önemli bir faktördür.

3.15. Para Sistemindeki Reformlar ve Forex Piyasasına Etkisi

Türkiye, 2000'li yılların ilk on yılında karşılaştığı ekonomik krizlerin ardından, yerel ekonominin istikrarını artırmak ve Merkez Bankası'nın bağımsızlığını güçlendirmek amacıyla bir dizi ekonomik ve parasal reform gerçekleştirmiştir. Bu reformlar, para politikasının Forex piyasasına ve Türk Lirası'nın istikrarına nasıl etki ettiğini anlamada önemli bir rol oynamaktadır.

Merkez Bankası'nın Bağımsızlığının Güçlendirilmesi: Türkiye'nin gerçekleştirdiği en önemli reformlardan biri, Merkez Bankası'nın bağımsızlığını güçlendirmek olmuştur. 2000 yılı öncesinde Merkez Bankası, siyasi baskılara maruz kalmakta ve bu durum para politikalarının istikrarsızlığına yol açmaktaydı. Merkez Bankası'nın bağımsızlığını artıran yasaların kabul edilmesiyle, banka artık kararlarını ekonomik göstergelere dayanarak siyasi müdahalelerden bağımsız bir şekilde alabilmektedir.

Bağımsızlığın Türk Lirası'nın İstikrarına Etkisi: Piyasaya Güvenin Artması: Merkez Bankası'nın bağımsızlığı ile birlikte yatırımcılar ve şirketler daha tutarlı ve şeffaf bir para politikası görmeye başlamış; bu durum Türk Lirası'na olan güveni artırmıştır.

Enflasyon Beklentileri: Bağımsızlık, uzun vadeli enflasyon beklentilerinin azalmasına katkıda bulunmuş ve bu durum Forex piyasasında para biriminin istikrarı üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır.

Parasal Reformlar İçin Önemli Dönemler: 2001 Krizi Sonrası Dönem: Türkiye'nin 2001 yılında yaşadığı mali krizin ardından, para sisteminde geniş çaplı reformlar gerçekleştirilmiş ve enflasyon hedeflemesine odaklanan bir sistem oluşturulmuştur. Enflasyonu kontrol altına almak ve parasal istikrarı sağlamak amacıyla hedef odaklı bir para politikası benimsenmiştir. **Bu Dönemin Forex Piyasasına Etkisi:** Bu reformların ardından Türk Lirası'nın istikrarı iyileşmiş ve döviz kuru görece istikrarlı bir döneme girmiş; enflasyon oranları önemli ölçüde azalmıştır.

2010 ve Sonrası Reformlar: İzleyen yıllarda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, parasal araçlarını güçlendirmiş ve ekonomik dalgalanmalara daha etkin şekilde müdahale edebilmiştir. Bileşik faiz oranı ve piyasa beklentilerini yönlendirme gibi araçlar, enflasyon seviyelerini

ayarlamak amacıyla kullanılmıştır (Keskin, 2018).

Bu Reformların Etkisi: Bu iyileştirmeler, yatırımcı güvenini artırmış ve küresel ekonomik krizler (örneğin, 2008-2009 küresel mali krizi) gibi dışsal zorluklara rağmen Türk Lirası'nın istikrarını sağlamıştır.

Forex Piyasasına Etkiler: Analizler, Türkiye'nin gerçekleştirdiği parasal reformlar ve izlediği politikaların Forex piyasası üzerinde doğrudan etkisi olduğunu göstermektedir:

Piyasa Tepkisi: Forex piyasaları, parasal reformlara olumlu yanıt vermiş; özellikle Merkez Bankası'nın bağımsızlığını artıran değişikliklerin duyurulmasının ardından Türk Lirası değer kazanmıştır.

Forex Piyasasındaki Dalgalanmalar: Bununla birlikte, bazı dönemlerde siyasi ve ekonomik gerilimler, döviz kurunda sert dalgalanmalara yol açmış ve bu durum reformların tek başına dış risklerden korunmada yeterli olmadığını göstermiştir (Keskin, 2018).

Sonuç olarak, para sistemindeki reformlar ve Merkez Bankası'nın bağımsızlığının güçlendirilmesi, Türk Lirası'nın istikrarı üzerinde olumlu etkiler yaratmıştır. Türk ekonomisinin karşılaştığı zorluklara rağmen bu reformlar, para birimine olan güveni artırmış ve Forex piyasasının istikrarı üzerinde doğrudan etkili olmuştur. Bu analizler, para politikası ile ekonomik reformların küresel piyasalarda para birimlerinin istikrarını belirlemede önemli faktörler olduğunu vurgulamakta ve bu alandaki gelişmeleri yakından takip etmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PARA POLİTİKASI ARAÇLARININ ANALİZİ VE FOREX PİYASASINA ETKİLERİ

4. REGRESYON ANALİZİ VE BULGULAR

Bu bölümde, faiz oranları ve enflasyon gibi para politikası araçlarının Türk lirası üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla kapsamlı bir regresyon analizi yapılacaktır. Analizde kullanılacak yöntemlere genel bir bakışla başlayarak, doğrusal regresyon modellerine ve bu modellerin farklı değişkenler arasındaki ilişkileri incelemesindeki kullanımına odaklanacağız.

Daha sonra, analizden elde edilen sonuçları sunarak, öne sürülen hipotezleri destekleyen veri ve istatistikleri paylaşacağız. Bu sonuçlar, para politikalarının döviz piyasası üzerindeki etkilerini ve Türk lirasının gelecekteki beklentilerini daha derinlemesine anlamaya katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bu sonuçların olası yorumları ve makroekonomik faktörlerin değişkenler arasındaki ilişki üzerindeki etkisi tartışılacaktır.

4.1. Regresyon Analizi ve Bulgular

Ekonomik verilerin analizi, politika yapımcıların ve araştırmacıların ekonomik dinamikleri anlamalarına yardımcı olmakta büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, regresyon analizi, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkileri inceleyerek ekonomik olguları daha iyi anlamamıza olanak tanıyan bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'deki para politikalarının ve ekonomik göstergelerin döviz kuru üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla regresyon analizi, önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bölümde, regresyon analizinin temelleri, uygulanabilirliği ve elde edilen bulgular detaylandırılacaktır (Metin, 2021).

4.1.1. Regresyon analizi araştırması

Regresyon analizi, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik güçlü bir analitik tekniktir. Bu analiz, bir bağımlı değişkenin (y) başka bir veya daha fazla bağımsız değişken (x) tarafından nasıl etkilendiğini anlamak amacıyla kullanılır. Regresyon analizi, yalnızca bir değişken kullanıldığında "tek değişkenli regresyon" olarak adlandırılırken, birden fazla değişkenin kullanılması durumunda "çok değişkenli regresyon" terimi kullanılmaktadır.

Bu teknik, değişkenler arasındaki ilişkilerin yorumlanmasını mümkün kılarken, var olan ilişkilerin gücü hakkında da bilgi edinilmesini sağlar. Regresyon analizi, matematiksel bir denklem aracılığıyla bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini ortaya koyar. Genel olarak, regresyon analizi için değişkenlerin nicel olması gerekmektedir; bir değişken bağımlı, diğerleri ise bağımsız değişken olarak tanımlanır (Şenol& Denizhan, 2023).

Regresyon analizinin temel mantığı, denklemin sol tarafındaki değişkenlerin sağ taraftaki değişkenlerden etkilendiğini, sağ taraftaki değişkenlerin ise başka hiçbir değişkenden etkilenmediğini varsaymaktadır. Bu durum, araştırmacının belirli bir bağımlı değişkenin değerini tahmin etmek için bağımsız değişkenlerin değerlerini kullanmasını sağlar.

Analiz sürecinde, uygun bir modelin belirlenmesi için önceki literatürde yer alan çalışmalar dikkate alınarak değişkenler arasında en uygun ilişkiyi ortaya koyacak regresyon modeli oluşturulmaktadır. Regresyon modelinin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak amacıyla, istatistiksel testler ve model değerlendirme kriterleri kullanılarak modelin performansı analiz edilir.

Veriler, TCMB ve Investment.com'dan alınmış olup, araştırmada regresyon analizi kullanılmıştır. Bu veriler aracılığıyla, enflasyon oranı, faiz oranları ve döviz kuru gibi önemli ekonomik göstergeler arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelenmesi amaçlanmaktadır. Elde edilen bulgular, Türkiye'nin ekonomik politikalarının Forex piyasası üzerindeki etkilerini değerlendirmek için önemli bir zemin sunmaktadır.

Sonuç olarak, regresyon analizi, ekonomik değişkenler arasındaki ilişkileri anlama konusunda kritik bir araçtır ve Türkiye'nin para politikası ve döviz kuru dinamiklerini incelemek için değerli bir yöntem sunmaktadır.

4.1.2. Regresyon analizinin uygulama aşamaları

Regresyon analizi, belirli bir süreç içerisinde gerçekleştirilmesi gereken bir dizi aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar, analizin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak için titizlikle yürütülmelidir. Aşağıda, regresyon analizinin genel uygulama aşamaları açıklanmaktadır:

1. Amaç Belirleme: İlk adım, araştırmanın amacını net bir şekilde tanımlamaktır. Bu aşamada, hangi değişkenlerin inceleneceği ve bu değişkenler arasındaki ilişkilerin ne şekilde değerlendirileceği belirlenmelidir. Örneğin, Türkiye'deki faiz oranları ile döviz kuru arasındaki ilişki araştırılacaksa, bu değişkenlerin neden önemli olduğu açıklanmalıdır.

2. **Veri Toplama:** Belirlenen değişkenlerle ilgili verilerin toplanması, regresyon analizinin en kritik aşamalarından biridir. Bu aşamada, güvenilir ve geçerli veri kaynakları kullanılmalıdır. TCMB ve Investment.com gibi güvenilir kaynaklardan elde edilen veriler, analiz için uygun niteliktedir.
3. **Veri Analizi ve n İşleme:** Toplanan verilerin analize uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Bu aşamada, eksik verilerin tespiti, aşırı değerlerin kontrolü ve verilerin normalizasyonu gibi işlemler gerçekleştirilir. Verilerin analize uygunluğu, regresyon sonuçlarının güvenilirliği için önemlidir.
4. **Model Seçimi:** Veri setine uygun regresyon modelinin seçilmesi, analiz sonuçlarını doğrudan etkileyecektir. Tek değişkenli veya çok değişkenli regresyon modelleri arasından, araştırmanın amacına uygun olan model tercih edilmelidir. Ayrıca, modelin varsayımlarının sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmelidir.
5. **Modelin Uygulanması ve Sonuçların Yorumlanması:** Seçilen modelin veriler üzerinde uygulanması ile birlikte, elde edilen regresyon katsayıları ve istatistiksel test sonuçları yorumlanır. Bu aşamada, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri değerlendirilerek, politikaya yönelik öneriler ve çıkarımlar yapılabilir.
6. **Sonuçların Geçerliliği ve Güvenilirliği:** Elde edilen sonuçların güvenilirliği, modelin doğruluğu ve geçerliliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, modelin geçerliliğini test etmek amacıyla uygun istatistiksel testlerin yapılması ve sonuçların karşılaştırılması gerekmektedir. Ayrıca, sonuçların literatürdeki diğer çalışmalarla kıyaslanması, elde edilen bulguların güvenilirliğini artırır.

Regresyon analizinin bu aşamaları, araştırmanın sağlam bir temele oturmasını sağlayarak, elde edilen bulguların ekonomik politikalara yönelik uygulanabilirliğini artırmaktadır. Türkiye'deki döviz kuru dinamiklerini anlamak için kullanılan regresyon analizi, bu süreçler aracılığıyla önemli sonuçlar sunabilir.

4.2. Veri n İşleme

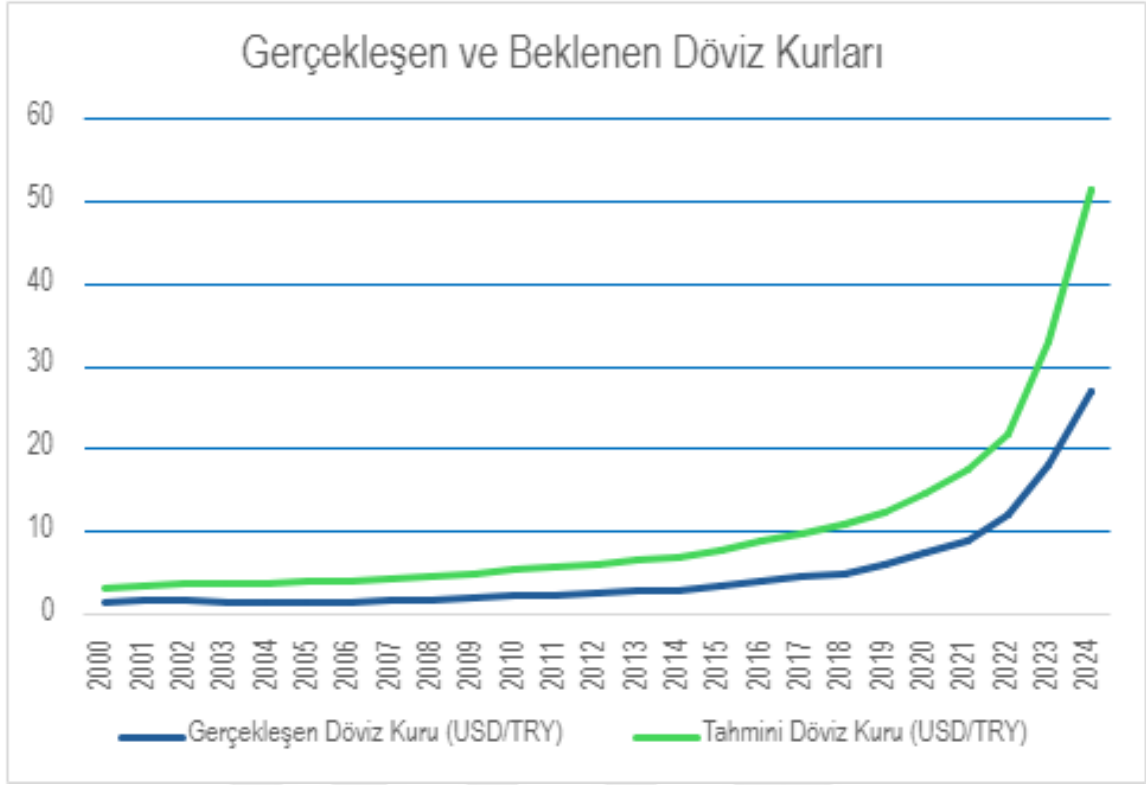
Bu alışmada, TCMB 'nın resmi web sitesinden faiz oranlarına ilişkin veriler toplanmış olup, bu veriler kullanılarak faiz oranları ve enflasyon gibi para politikası araçları ile Türk lirasının ABD doları karşısındaki değeri (USD-TRY) arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Sonuçlar, bu araçlar ile Türk lirasının Forex piyasasındaki işlem hacmi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermekte olup, para politikası değişikliklerinin Türk lirası üzerindeki etkisini

desteklemektedir. Aşağıdaki tablo, 2001’den 2023’e kadar olan yıllar itibarıyla Türk lirasındaki değişimi göstermektedir

Tablo 3.8.Türkiye Ekonomisinde Enflasyon, Faiz ve Döviz Kuru Verileri (2000-2023)

Yıl	Enflasyon Oranı (%)	Faiz Oranı (%)	Döviz Kuru (USD/TRY)
2001	68.5	59.0	1.44
2002	29.7	44.0	1.5
2003	18.4	26.0	1.39
2004	9.3	20.0	1.34
2005	7.7	14.0	1.34
2006	9.6	17.5	1.43
2007	8.4	16.5	1.29
2008	10.1	15.0	1.54
2009	6.5	9.0	1.51
2010	6.4	7.0	1.55
2011	10.5	5.8	1.89
2012	8.9	5.75	1.78
2013	7.5	4.5	2.15
2014	8.2	10.0	2.33
2015	7.7	7.5	2.92
2016	8.5	8.0	3.52
2017	11.9	12.75	3.77
2018	20.3	24.0	5.26
2019	11.8	12.0	5.95
2020	12.3	8.25	7.44
2021	19.6	14.0	13.26
2022	72.31	24.0	18.69
2023	47.8	13.46	27.0

Kaynak: (TCMB, 2024 a). (TCMB, 2024 b).

Kaynak: (IMF, 2024).

Şekil 4.1. Gerçekleşen ve Beklenen Döviz Kurları

Mavi çizgi belirtilen dönemdeki gerçekleşen döviz kurlarını; yeşil çizgi ise beklenen döviz kurlarını göstermektedir. Yukarıdaki şekilden, mavi çizginin ABD doları ile Türk lirası arasındaki döviz kurunun dönem boyunca gerçekleşen verilerini gösterdiği görülmektedir.

2017 yılına kadar döviz kurunda kademeli bir artış yaşanmışken, 2018 yılından sonra hızlı ve keskin sıçramalar meydana gelmiş, özellikle 2020 yılından sonra Türk lirasında önemli bozulma seviyeleri gözlemlenmiştir. Bu büyük artışlar, Türkiye'nin bu yıllarda yaşadığı ekonomik krizleri, yüksek enflasyonu ve uygulanan para politikalarını yansıtmaktadır.

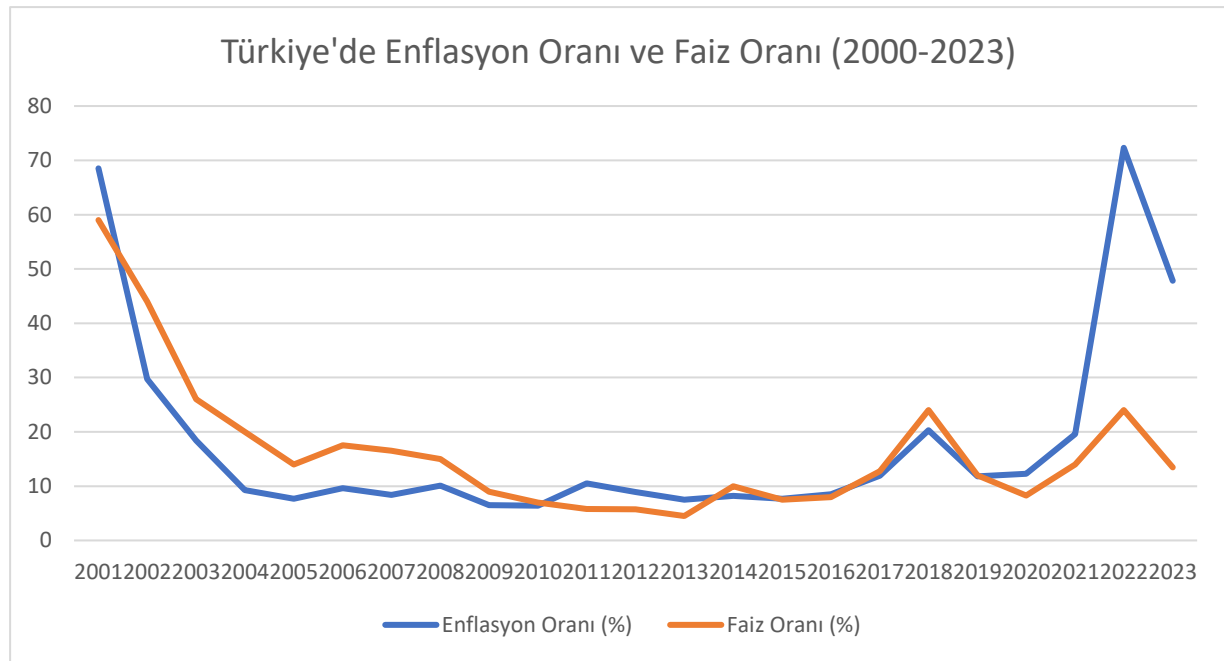
Yeşil çizgi ise aynı dönemdeki döviz kuru tahminlerini göstermektedir. Grafikten, tahminlerin başlangıçta bazı sapmalarla birlikte gerçekleşen kura nispeten yakın olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 2018'den bu yana, gerçekleşen kur ile tahminler arasında belirgin bir sapma gözlemlenmektedir; bu durum, lirayı etkileyen ekonomik ve siyasi gelişmelerin, özellikle şiddetli enflasyon ve finansal istikrarsızlık bağlamında, son derece öngörülemez olduğunu ortaya koymaktadır.

2020'den sonra efektif kurda görülen hızlı yükseliş, Türkiye'deki yüksek enflasyonu ve hükümet ile merkez bankası tarafından benimsenen genişlemeci para politikalarını

yansıtmaktadır. Bu tür veriler, yatırımcıların gelecekteki döviz hareketleri hakkında bilinçli kararlar almaları için oldukça önemlidir.

Son olarak, bu grafik, ekonomik tahminler ve modeller ile piyasadaki gerçeklik arasındaki uçurumu göstermekte ve Forex piyasasında işlem yapmanın zorluğunu vurgulayarak, beklenmedik ekonomik gelişmelerle başa çıkmada esneklik gerektirdiğini belirtmektedir.

Öte yandan, yukarıda verilen Tablo 3-8'e dayanarak, enflasyonun ve faiz oranıyla olan ilişkisinin aynı dönem için Forex piyasasında Türk lirasının alım satımı üzerindeki etkisi açıklığa kavuşturulabilir, çünkü tablo enflasyon oranlarındaki önemli değişimi ve bunun faiz oranı aracılığıyla Türk lirası döviz kuru üzerindeki etkisini göstermektedir.

Kaynak: (TCMB, 2024 a).

Şekil 4.2. 2000-2023 Döneminde Enflasyon Oranları ve Faiz Oranı

"Enflasyon oranı, milenyumun başında (2000-2001) çok yüksek seviyelerden başlayarak 2001 yılında %60'ın üzerine çıkmış ve Türkiye'nin o dönemde tanık olduğu ekonomik krizi yansıtmıştır. Bu dönemin ardından enflasyon oranında kademeli bir düşüş gözlemlenmiştir; zira Türkiye, 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı' ve parasal reformların uygulanması ile enflasyonu önemli ölçüde düşürmeyi başarmıştır.

Sonraki dönemlerde, özellikle 2018 ve sonrasında, enflasyonda belirgin yükselişler gözlemlenmiş ve bu artışlar 2022 yılında zirve yapmıştır. Faiz oranları da enflasyonla benzer bir seyir izlemiştir. 2000 ve 2001 yıllarında, yüksek enflasyonla mücadele etmek amacıyla faiz oranları oldukça yüksek düzeyde tutulmuştur (yaklaşık %60). Türkiye, enflasyonu düşürmede

başarılı oldukça, faiz oranları yıllar içinde kademeli olarak azalmıştır. Ancak, enflasyonun yeniden yükseldiği bazı dönemlerde fiyatları kontrol etmek ve Türk Lirası'nı desteklemek amacıyla faiz oranlarının önemli ölçüde artırıldığı gözlemlenmiştir.

Forex piyasası üzerindeki etki, bu değişkenlerin yakından takip edilmesine bağlıdır. Türkiye'de enflasyon yükseldiğinde, yatırımcılar Türk Lirası'nın Dolar veya Euro karşısında değer kaybetmesini bekler; bu nedenle Lira satar ve daha istikrarlı para birimleri satın alırlar. Öte yandan, TCMB para birimini desteklemek için faiz oranlarını yükselttiğinde, bu durum kısa vadede liranın değerini artırabilir, hızlı fiyat dalgalanmalarına yol açabilir ve Forex yatırımcılarına bu hareketlerden yararlanma fırsatları sunabilir.

4.3. Regresyon Analizi

Bu çalışmada, Türkiye'de 2001 ile 2023 yılları arasında gerçekleşen enflasyon oranı, faiz oranı ve USD/TRY döviz kuru arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla çoklu regresyon modeli kullanılmıştır. Regresyon modeli, bağımlı değişken olarak döviz kurunu (USD/TRY) ve bağımsız değişkenler olarak enflasyon oranı ile faiz oranını içermektedir.

Çoklu regresyon modelinde, USD/TRY döviz kurunu (Y) enflasyon oranı (X1) ve faiz oranı (X2) ile açıklamak için aşağıdaki lineer model formülü kullanılmaktadır:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \varepsilon \quad (3.1)$$

Burada:

- Y: USD/TRY döviz kuru (bağımlı değişken),
- X1: Enflasyon oranı (%),
- X2: Faiz oranı (%),
- β_0 : Sabit terim,
- β_1 ve β_2 : Bağımsız değişkenlerin katsayıları,
- ε : Hata terimi.

Modeli test etmek için, Türkiye'nin 2001-2023 yılları arasındaki enflasyon oranı, faiz oranı ve USD/TRY döviz kuru verileri kullanılmıştır. Yukarıda verilen Tablo 3.8 dayanarak

Tablo 4.1. Regresyon Analizi Sonuçları

SUMMARY OUTPUT

<i>RegressionStatistics</i>	
Multiple R	0,836349
R Square	0,69948
Adjusted R Square	0,670859
Standard Error	3,653876
Observations	24

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	2	652,5737	326,2868	24,43948	3,29E-06
Residual	21	280,367	13,35081		
Total	23	932,9407			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	4,579408	1,246598	3,673524	0,001414	1,986966	7,17185	1,986966	7,17185
X Variable 1	0,392085	0,056366	6,956056	7,18E-07	0,274865	0,509304	0,274865	0,509304
X Variable 2	-0,43199	0,080346	-5,37662	2,48E-05	-0,59908	-0,2649	-0,59908	-0,2649

Sonuç

Bu analiz sonucunda, enflasyon ve faiz oranının USD/TRY döviz kuru üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Enflasyon oranındaki artışın döviz kuru üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülürken, faiz oranındaki artışın döviz kuru üzerinde negatif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, Türkiye'deki makroekonomik politikaların döviz kuru üzerindeki rolünü anlamada önemli katkılar sağlamaktadır.

4.4. Korelasyon Matrisi

Korelasyon matrisi kullanılarak enflasyon, faiz oranı ve USD/TRY döviz kuru arasındaki ilişkiler incelenmiştir:

Tablo 4.2. Enflasyon, Faiz Oranı ve Döviz Kuru Korelasyon Matrisi

	Enflasyon Oranı (%)	Faiz Oranı (%)	(Döviz Kuru USD/TRY)
Enflasyon Oranı (%)	1.0	0.682	0.584
Faiz Oranı (%)	0.682	1.0	-0.042
(Döviz Kuru USD/TRY)	0.584	-0.042	1.0

Enflasyon oranı ile faiz oranı arasındaki ilişki:

Korelasyon: 0.682. Türkiye'de enflasyon oranı ile faiz oranı arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunmaktadır. Enflasyonun yükselmesi durumunda, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, enflasyonu kontrol altına almak amacıyla faiz oranlarını artırma eğilimindedir. Bu durum, Taylor Kuralı ile uyumludur ve enflasyonist baskıların azaltılması için uygulanan bir para politikası yaklaşımıdır. Ancak, enflasyonun, merkez bankasının faiz oranı kararları üzerinde etkili olan tek faktör olmadığına dikkat edilmelidir. Ekonomik büyüme ve mali politikalar da faiz oranlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Enflasyon oranı ile döviz kuru arasındaki ilişki:

Korelasyon: 0.584. Türkiye'de artan enflasyon oranları ile Türk Lirası'nın ABD Doları karşısındaki değer kaybı arasında pozitif bir ilişki gözlemlenmektedir. Yüksek enflasyon, yerel para biriminin satın alma gücünü aşındırmakta ve döviz kurunu yükseltmektedir. Bu durum, artan yurtiçi fiyatların transfer etkisi yoluyla yerel para birimini zayıflatması olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda, döviz kuru, küresel fiyat dalgalanmaları ve ekonomik istikrarsızlık gibi dış faktörlerden de etkilenmektedir.

Faiz oranı ile döviz kuru arasındaki ilişki:

Korelasyon: -0.042. Faiz oranı ile döviz kuru arasında zayıf bir negatif ilişki vardır, bu da faiz oranlarının döviz kuru üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Döviz kurunun belirlenmesinde, küresel ekonomik değişimler ve ABD Merkez Bankası politikaları gibi daha büyük faktörler önemli rol oynamaktadır. Türkiye'nin döviz kuru ayrıca jeopolitik riskler ve küresel ekonomik performans gibi dış etkenlerden yoğun şekilde etkilenmektedir.

Bu sonuçların Forex piyasası üzerindeki etkisi:

Enflasyon: Yüksek enflasyon, yerel para biriminin satın alma gücünü azaltarak Forex piyasasında daha az cazip hale gelmesine neden olmaktadır. Bu durum, döviz kurlarının artmasına ve yerel para birimine olan güvenin azalmasına yol açmaktadır.

Faiz Oranları: Yüksek faiz oranları, yabancı yatırımları çekerek ilgili para birimlerine olan talebi artırır. Bu da Forex piyasasında yatırım eğilimlerini ve sermaye akışlarını doğrudan etkileyebilmektedir.

Döviz Kuru: Döviz kuru, arz ve talep dengesini yansıtır ve küresel ekonomik koşullardan önemli ölçüde etkilenmektedir. ABD Merkez Bankası'nın kararları ve jeopolitik gelişmeler, döviz kurlarında dalgalanmalara neden olmaktadır.

Korelasyon ve nedensellik arasındaki ilişki:

Korelasyon, doğrudan nedensellik anlamına gelmemektedir. Örneğin, enflasyon ve faiz oranları arasında güçlü bir ilişki bulunsa da, faiz oranlarının artmasının tek nedeni enflasyon değildir; ekonomik büyüme, mali politikalar ve diğer makroekonomik faktörler de önemli rol oynamaktadır. Bu açıklama, Türkiye'deki ekonomik politikaların dinamik yapısının anlaşılmasına katkı sağlamaktadır ve ekonomik ilişkilerin daha derinlemesine analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

5. SONUÇLAR

Küresel ekonomik değişim ve Bretton Woods Anlaşması'nın sona ermesiyle birlikte, Forex piyasası, geçmişte yalnızca şirketler ve devletler için bir platform iken, yatırımcılara farklı para birimleri arasında ticaret yapma ve aralarındaki fiyat farklılıklarından yararlanma imkânı sunmaya başlamıştır. Teknolojik gelişmelerin katkısıyla, bireysel ve küçük ölçekli yatırımcılar da yıllar içinde bu pazara giriş yapma fırsatı bulmuştur. Forex piyasası, dünya ekonomileri üzerinde önemli bir etki yaratmasının yanı sıra, Türk ekonomisi ve Türk lirasının ticareti üzerinde de büyük bir etki oluşturmuştur. Özellikle 21. Yüzyılın ilk on yılında Türkiye'nin yaşadığı ekonomik krizler sonucunda bu etki daha belirgin hale gelmiştir.

Türkiye, 2001, 2009, 2018, 2020 ve 2023 yıllarında büyük ekonomik krizler yaşamıştır. Bu krizlerde, siyasi istikrarsızlık, artan kamu borçlanma gereksinimleri, tasarruf yapma becerisinin zayıflaması, finansman açığı ve enflasyon ile faiz oranlarını kontrol edememe gibi faktörler etkili olmuştur. Bu dönemlerde, Türk lirası döviz piyasasında önemli bir değer kaybı yaşamış ve Forex işlemlerinde dalgalı bir seyir gözlemlenmiştir. Türkiye'nin yaşadığı ekonomik krizler, özellikle 2023 yılındaki para politikası değişiklikleriyle birleşerek Türk lirasında ciddi dalgalanmalara ve enflasyon ile faiz oranlarında istikrarsızlığa yol açmış, ekonomik zorlukları derinleştirmiştir.

Bu çalışmada, ekonomik krizlerin para politikası araçları üzerindeki etkisi, faiz oranları, enflasyon ve döviz kuru gibi unsurlar üzerinden analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, para politikası değişikliklerinin döviz ticaretini doğrudan etkilediğini göstermektedir; faiz oranlarındaki ve para arzındaki değişiklikler döviz kurlarında belirgin dalgalanmalara yol açmaktadır. Ayrıca, enflasyon oranındaki %1'lik bir artışın döviz kuru üzerinde ortalama 0.6 birimlik bir artışa, faiz oranındaki %1'lik bir artışın ise ortalama 0.3 birimlik bir düşüşe neden olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, araştırmanın hipotezlerini desteklemekte ve para politikası araçlarının Türk finans piyasasında istikrar sağlama konusundaki önemini vurgulamaktadır.

Türkiye'deki genişleyici ve daraltıcı politikaların döviz piyasasındaki fiyat dalgalanmaları üzerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Faiz oranlarındaki ve enflasyondaki değişikliklerin döviz kuru üzerinde doğrudan etkisi olduğu ve Forex piyasasında ciddi dalgalanmalara yol açtığı bilinmektedir. Sonuç olarak, para politikası araçlarının Türk finans piyasasında istikrar sağlama konusunda önemli bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Özellikle merkez bankası

müdahaleleri ve para politikası araçları, piyasalarda istikrar sağlama ve fiyat dalgalanmalarını kontrol etme açısından kritik bir öneme sahiptir.

Bu çalışma, Türk ekonomisi bağlamında para politikası ile döviz piyasası arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır; vurgulamaktadır. Türkiye ekonomisi 2004-2023 yılları arasında bazı istisna dönemler haricinde hızlı bir büyüme temposu göstermiştir. Ayrıca, Türkiye'nin döviz piyasasında mali istikrar ve ekonomik büyümeyi sağlamak için kullandığı para politikası araçlarının etkilerini inceleyerek bu alanda daha fazla bilgi sunmaktadır. Sonuçlar, merkez bankası müdahaleleri ve para politikası araçlarının döviz kuru üzerindeki etkilerini belirli verilerle açıklamaktadır.

6. KAYNAKLAR

- Abednego, L., Nugraheni, C. E., & Rinaldy, I. (2018). Forex trading robot with technical and fundamental analysis. *Journal of Computers*, 13(9), pp. 1089-1097.
- AbuHamad, M., Mohd, M., & Salim, J. (2013). Event-driven business intelligence approach for real-time integration of technical and fundamental analysis in Forex market. *Journal of Computer Science*, 9(4), pp. 488.
- Admirals. (2024). Trading psychology. *Admiral Markets*. <https://admiralmarkets.com/ar/education/articles/trading-psychology/trading-psychology> (Erişim Tarihi: 03.09.2024)
- Akbulut, E. (2021). Türkiye’de enflasyon, faiz, vergiler ve gelir dağılımı ilişkisi: ampirik analiz. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(1), 147-169.
- Akçelik, Y., Ermişoğlu, E., Oduncu, A., & Taşkın, T. (2012). Ek parasal sıkılaştırma’nın döviz kurları üzerindeki etkisi (No. 1230). *Research and Monetary Policy Department, Central Bank of the Republic of Turkey*.
- Al-Jawzi, J., & Saadoun, I. (2012). The basics of trading and speculation in the Forex market. *Algerian Journal of Globalization and Economic Policy*, 3(1), 61-77.
- Al-Jazzar, A. M. (2014). International currency trading- Forex- on margin: A jurisprudential study. *Journal of Sharia Research and Studies*.
- Almuhaimi, A. (2006). *Technical analysis of financial markets*. Jordan: Al Balagh for Printing and Publishing. https://archive.org/details/0435-pdf_202105 (Erişim Tarihi: 19.09.2024).
- Altan, M., & Güzel, F. (2015). Forex piyasasının Türkiye’deki durumu ve Türkiye finans piyasalarına etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 203-214.
- Arabian Investment Group. (2021). *Online trading awareness bulletin*. Jordan: Al Arabi Investment Group Co. <https://ab-invest.net/uploads/2021/05/risk-warnings-for-securities-online-trading-ar.pdf>
- Attia, M. A. (2011). *Investing in the stock exchange*. Egypt: University Education House.
- Aziz, A. S. (2005). *The ingenuity of Japanese candlesticks in analyzing charts*. Egypt: Al-Rawak.
- Başçı, E. (2012). Monetary policy of Central Bank of the Republic of Turkey after global financial crisis. *Insight Turkey*, 14(2), 23.
- Bickford, J. L., & Archer, M. D. (2007). Charting the major Forex pairs: Focus on major currencies (Vol. 311). *John Wiley & Sons*.
- Bilgin, K. (2019). *Türk bankacılık Sisteminin Gelişimi ve 2000-2001 Finansal Krizleri Sonrası Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılanması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Bordo, M. D. (1993). The Bretton Woods international monetary system: A historical overview. In *A retrospective on the Bretton Woods system: Lessons for international monetary reform*. University of Chicago Press.
- Bshishi, W. (2015). *The role of monetary policy in achieving economic growth in light of current economic reforms* [Yayınlanmış doktora tezi]. University of Badji Mokhtar.
- Bulut, E., & Şahin, G. (2023). Cumhuriyet'ten günümüze döviz kuru politikaları. *Fiscaeconomia*, 7(Özel Sayı), 210-238.
- Carapuço, J., Neves, R., & Horta, N. (2018). Reinforcement learning applied to forex trading. *Applied Soft Computing*, 73, 783-794.
- Carney, S. M. (1999). *The harmonic trader*. HarmonicTrader.com.
- Chaboud, A. P., Chiquoine, B., Hjalmarsson, E., & Vega, C. (2014). Rise of the machines: Algorithmic trading in the foreign exchange market. *The Journal of Finance*, 69(5), 2045-2084.
- Cheng, G. (2007). *Winning strategies for trading forex: Real and actionable techniques for profiting from the currency markets*. Hariman Trading.
- Çetin, M. (2016). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) para politikası uygulamalarının gelişimi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 67-101.
- Çitilci, A. T. (2021). Finasta makinelerin yükselişi: Koşul bazlı algoritma ile TCMB faiz kararına bağlı Forex piyasalarında otomatik işlem açma. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 6(IERFM Özel Sayısı), 18-32.
- Demirhan, İ. (2007). Türkiye'de para politikası uygulamaları ve enflasyon [Yayınlanmış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Deniz, E. (2017). Forex piyasasının işleyişi ve SPK regülasyonları çerçevesinde Türkiye'deki gelişimi [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Dicks, J. (2010). *Forex trading secrets*. McGraw-Hill.
- Duddella, S. (2012). Harmonic pattern trading. In *Full trading circle: The complete UndergroundTrader system for timing & profiting in all financial markets* (ss. 235-250).
- Edwards, R. D., Magee, J., & Bassetti, W. C. (2018). *Technical analysis of stock trends*. CRC Press.
- Eichengreen, B. (2019). *Globalizing capital: A history of the international monetary system*. Princeton University Press.
- Ellialtıoğlu, N., & Hazar, A. (2017). Foreks piyasaları ve Türkiye'de yasal düzenlemeler sonrası uygulama değişikliklerinin analizi. *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 62-98.

- Engin, C., & Göllüce, E. (2016). 2008 küresel finans krizi ve Türkiye üzerine yansımaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 27-40.
- Fernando, J. (2024). *Consumer price index*. Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/c/consumerpriceindex.asp> (Erişim Tarihi: 21.09.2024).
- Frankel, J. A., Galli, G., Giovannini, A., & Meese, R. A. (1997). The microstructure of foreign exchange markets. *Journal of Economic Literature*, 35(1), 140-141.
- Frost, A., & Prechter, R. (2011). *A Comprehensive Course In Wave Theory*. (Çev.: A. S. Alamoudi). Kingdom of Saudi Arabia.
- FXCM Research Team. (2022). Harmonic patterns: How to use them when trading. FXCM. <https://www.fxcm.com/markets/insights/harmonic-patterns-how-to-use-them-when-trading/> (Erişim Tarihi: 22.09.2024).
- Galant, M., & Dolan, B. (2011). *Currency trading for dummies*. John Wiley & Sons.
- Greaker, M., & Hagem, C. (2014). Strategic investment in climate-friendly technologies: The impact of global emissions trading. *Environmental and Resource Economics*, 59, 65-85.
- Gregoriou, G. N., Karavas, V., Lhabitant, F. S., & Rouah, F. D. (Eds.). (2011). *Commodity trading advisors: Risk, performance analysis, and selection* (Vol. 281). John Wiley & Sons.
- Güngör, K. (2017). Avrupa Birliği ülkelerinde borç krizi ve Türkiye. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 259-273.
- Gürcan, S. (2023). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının para politikası tercihleri ve para politikası tercihlerinin finansal piyasalara etkileri* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. On Sekiz Mart Üniversitesi .
- Gürkaynak, R. S., Kantur, Z., Taş, M. A., & Yıldırım, S. (2015). Monetary policy in Turkey after central bank independence (No. 520). *CFS Working Paper Series*.
- Hanaf, A. G. (2005). *Basics of investing in the stock exchange*. University House.
- Hayes, A. (2023). *Liquidity*. Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/l/liquidity.asp> (Erişim Tarihi: 19.09.2024).
- Hull, J. C., & Basu, S. (2016). *Options, futures, and other derivatives*. Pearson Education India.
- IMF (International Monetary Fund). (2001). IMF approves \$1.5 billion for Turkey.
- IMF (International Monetary Fund). (2019). *Turkey: Selected issues*. <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/12/26/Turkey-Selected-Issues-48921> (Erişim Tarihi: 14.08.2024).

- Investing. (2024). *USD/TRY historical data*. <https://tr.investing.com/currencies/usd-try-historical-data> (Erişim Tarihi: 25.09.2024).
- Islam, M. S., Hossain, E., Rahman, A., Hossain, M. S., & Andersson, K. (2020). A review on recent advancements in forex currency prediction. *Algorithms*, 13(8), 186.
- Işık, N., & Duman, E. (2012). 1929 Ekonomik Buhranı ve 2008 küresel krizinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 73-101.
- Karaçor, Z. (2006). Öğrenen ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 krizinin öğrettikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 379-391.
- Keskin, N. (2018). Küresel kriz sonrası Türkiye’de yeni para politikası yaklaşımının benimsenmesinde sermaye akımlarının rolü ve sermaye kontrollerine ilişkin bir değerlendirme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(31), 161-195.
- Kotyrba, M., Volna, E., Janosek, M., Habiballa, H., & Brazina, D. (2013). Methodology for Elliott waves pattern recognition. *Ratio*, 34(55), 0-618. https://www.scs-europe.net/dlib/2013/ecms13papers/is_ECMS2013_0050.pdf
- Krugman, P. R. (2009). *International economics: Theory and policy*. Prentice Hall.
- Maina, S. S. (2014). The effect of interest rate differential on the foreign exchange rate in East African Forex market [Yayınlanmış doktora tezi].
- Makovský, P. (2014). Modern approaches to efficient market hypothesis of Forex – The Central European case. *Procedia Economics and Finance*, 14, 397-406.
- Martin, P. (1985). *Technical analysis explained* (2nd ed.). McGraw Hill.
- Martinez, J. (2007). *The 10 essentials of Forex trading: The rules for turning trading patterns into profit*. McGraw Hill Professional.
- Metin, S. (2021). Kripto para fiyatlarının regresyon analizi yöntemleri ile tahmini: Bitcoin, Ethereum ve Ripple. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi 24-25 Mayıs 2021, Ankara*.
- Metwally, S. E. A. (2023). Digital platforms for trading foreign exchange forex (A comparative jurisprudential study). *Journal of the Faculty of Sharia and Law, Tanta*, 38(4), 834-925.
- Michael, W. (2003). *Interest and prices: Foundations of a theory of monetary policy*. Princeton University Press.
- Mishkin, F. S. (2007). *The economics of money, banking, and financial markets*. Pearson Education.
- Mishkin, F. S., & Eakins, S. G. (2006). *Financial markets and institutions*. Pearson Education.
- Mitchell, C. (2023). *Forex*. Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/f/forex.asp> (Erişim Tarihi: 11.08.2024).

- Mitchell, C. (2023). *Non-farm payroll report*. Investopedia. <https://www.investopedia.com/articles/forex/09/non-farm-payroll-report.asp> (Erişim Tarihi: 16.09.2024).
- More, M. (2020). *Analyzing the impact of multiple stock indices in prediction of US dollar index* [Yayımlanmamış doktora tezi]. National College of Ireland.
- Moşteanu, N. R. (2023, June). Unleashing the potential of Forex trading with intelligent automation and blockchain innovation through a dynamic transformation. In *Proceedings of the 31st RSEP International Conference on Economics, Finance and Business* (ss. 22-23).
- Murphy, J. J. (1999). *Technical analysis of the financial markets: A comprehensive guide to trading methods and applications*. Penguin.
- Nassirtoussi, A. K., Wah, T. Y., & Ling, D. N. C. (2011). A novel Forex prediction methodology based on fundamental data. *African Journal of Business Management*, 5(20), 8322.
- Nekritin, A., & Peters, W. (2012). *Naked Forex: High-probability techniques for trading without indicators*. John Wiley & Sons.
- Önder, T. (2005). Para politikası: Araçları, amaçları ve Türkiye uygulaması [Uzmanlık yeterlilik tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü].
- Öztürk, N., & Alp, E. A. (2021). Türkiye’de yeni para Politikası Uygulamaları ve bu kapsamda Kullanılan finansal Araçların analizi. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1-32.
- Păuna, C. (2018, May). Capital and risk management for automated trading systems. In *Proceedings of the 17th International Conference on Informatics in Economy* (pp. 183-188).
- Schannep, J. (2008). *Dow theory for the 21st century: Technical indicators for improving your investment results*.
- Schwager, J. D. (2012). *Market wizards, updated: Interviews with top traders*. John Wiley & Sons.
- SEC Investor Bulletin. (2011, July). *Investor bulletin: Foreign currency exchange (Forex) trading for individual investors*. U.S. Securities and Exchange Commission, Office of Investor Education and Advocacy. <https://www.sec.gov/investor/alerts/forextrading.pdf>
- Serel, A., & Özkurt, İ. C. (2014). Geleneksel olmayan para politikası Araçları ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. *Journal of Management and Economics Research*, 12(22), 56-71.
- Sharifi, I. (2017). The use of Japanese candlesticks for speculation in the international foreign exchange market: A case study of GBP/USD. *Journal of Business Administration and Economic Studies*, 3(1), 93-113.

- Shukri, M. K., & Awad, M. (2004). *International finance*. Dar Al-Hamid.
- Shukri, Z. T., & Hussien, H. A. (2017). Study of the general index trends of a sample of financial markets in the Gulf countries using Japanese candlesticks from (1/6/2016-1/9/2016). *Academic Journal of Nawroz University*, 6(2), 215-238.
- Srour, M. M. (2014). *Factors affecting the foreign exchange market: An applied study on the US dollar index* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Syria.
- Syamsundar, P. (2019). Impact of e-service quality, design quality and self-efficacy on satisfaction use of mobile trading system. *GIS Business*, 14(6), 923-935.
- Şendur, Y. (2017). Forex piyasasında riskler. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi (İKTİSAD)*, 2(2), 23-28.
- Şenol, D., & Denizhan, B. (2023). Kripto para değerinin yapay sinir ağları ve regresyon analizi ile tahmini. *Journal of Industrial Engineering (Turkish Chamber of Mechanical Engineers)*, 34(1).
- TCMB A (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası). (2024). Enflasyon Raporu. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Enflasyon+Raporu/> (Erişim Tarihi: 01.09.2024).
- TCMB B (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası). (2024). Yıllık Rapor. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Yillik+Rapor/> (Erişim Tarihi: 17.08.2024).
- The Investopedia Team. (2024). *Unemployment rate*. Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/u/unemploymentrate> (Erişim Tarihi: 25.08.2024).
- Tokel, F., & Alshahad, M. A. (2022, December 4). Legal regulation of Forex trading. *Journal of Legal and Economic Sciences*, Egypt. https://jelc.journals.ekb.eg/article_285811_c05e49f1048633d8f88fc028c1bf46fe.pdf
- Tutorials Point. (2018). *Forex trading*. Tutorials Point (I)Pvt. Ltd. https://www.tutorialspoint.com/forex_trading/forex_trading_tutorial.pdf
- Ünal, P. (2018). *Finansal okuryazarlık ve Forex piyasası* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara University.
- Yurtçu, G. (2015). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının politika faiz oranı kararlarının gösterge faiz oranına, Borsa İstanbul Bankacılık Endeksine (Xbank endeksi) ve banka performansına etkileri* [Yayınlanmış doktora tezi]. Beykent University.
- Ziaya, H. (2020). *The relationship between fundamental analysis and technical analysis in the foreign exchange market: An applied study on the EUR/USD currency pair during the period 2009-2018* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. University of Guelmukguka.

7. ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğretimini Irak'ın Tikrit şehrinde tamamladı. 2013/2014 yılında girdiği Tikrit Üniversitesi İdari ve Ekonomik bölümünden 2017 yılında mezun oldu. 2022 yılında Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ekonomi Anabilim Dalında yüksek lisans yapmaya başladı.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Küçüköğlu, M., Hussein S.K. (2024), “Siyasi ve Ekonomik Faaliyetlerin Forex Piyasasındaki Etkileri” 2. *Bilisel International Sur Scientific Researches Congress*, 15-16 June, Diyarbakır.

